

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

Кафедра парламентаризму
Наукова школа вітчизняного парламентаризму
ГО «Академія парламентаризму»

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР УКРАЇНСЬКОГО ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО ВИБОРУ

МАТЕРІАЛИ
IV-го КОНГРЕСУ ПАРЛАМЕНТАРИСТІВ
до Дня Конституції України

28 червня 2023 року

За загальною редакцією
Л. Г. Комахи, В. А. Гошовської

КИЇВ
2023

Схвалено Вченою радою Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 19 від 29 червня 2023 р.)

Конституційний вимір українського цивілізаційного вибору : матеріали IV-го Конгресу парламентаристів до Дня Конституції України (Київ, 28 черв. 2023 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, В. А. Гошовської. Київ : Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2023. 84 с.

У збірнику представлені тези доповідей IV-го Конгресу парламентаристів на тему: «Конституційний вимір українського цивілізаційного вибору», у яких висвітлено питання реалізації основних положень Конституції України в умовах війни з РФ з урахуванням цивілізаційного вибору України; конституціоналізм і парламентаризм як цивілізаційний вибір України та гарантія прав і свобод людини і громадянина.

Розрахований на наукових та науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти і наукових установ, студентів, аспірантів і докторантів, практиків та інших заінтересованих осіб.

УДК 342.4(477)(06)

Матеріали IV-го Конгресу парламентаристів друкуються в авторській редакції, мовою оригіналу. Відповідальність за фактичні помилки, достовірність і точність інформації, автентичність цитат, плагіат, правильність фактів та посилань несуть автори.

ЗМІСТ

ВАЛЕНТИНА ГОШОВСЬКА. УКРАЇНСЬКИЙ ПАРЛАМЕНТАРИЗМ І КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ: СУТНІСТЬ ТА ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ.....	5
ПРИНА БИТЮЦЬКА. ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ПАРЛАМЕНТАРЯ: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ.....	8
КИРИЛО БОДЮЛ. ПРИНЦИПИ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У ПЕРІОД ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ.....	10
ОЛЕКСАНДР БОЖКОВ. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ КОАЛІЦІЙ	12
ЄВГЕН ГАЛЬЦЕВ. ІНСТИТУЦІЙНА СПРОМОЖНІСТЬ ПАРЛАМЕНТУ: ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ.....	14
АЛІНА ГАРІБОВА. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ПРЕДСТАВНИЦЬКОЇ ДЕМОКРАТІЇ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....	16
ЮРІЙ ГОЛИК. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ В УКРАЇНІ ПІСЛЯ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ.....	18
ВОЛОДИМИР ГОШОВСЬКИЙ. ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ ІХ СКЛИКАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ З РФ: УСПІШНІ ПРАКТИКИ ТА СКЛАДНІ РІШЕННЯ	20
ВЕМІР ДАВІТЯН. ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ ПІД ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	22
ЛІДІЯ ДАНИЛЕНКО, ВЛАДИСЛАВ ВАЦИШИН. КОНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР УКРАЇНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ	24
СЕРГІЙ ДАНИШ. ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРЕДСТАВНИЦЬКИХ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	27
ЕЛЬМИРА ДОРОШЕНКО. КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ І ПАРЛАМЕНТАРИЗМ ЯК ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ВИБІР УКРАЇНИ ТА ГАРАНТІЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА.....	29
ВОЛОДИМИР ДУБАС. ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	31
АНДРІЙ ІЛЬСЕНКО. ПОЛІТИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ	33
ЮРІЙ КІСЄЛЬ. РОЛЬ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ В ЇЇ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОМУ ВИБОРІ	36
ОКСАНА КОГУТ. ВОЄННИЙ СТАН В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ, НАСЛІДКИ ДЛЯ ПАРЛАМЕНТУ	39
ПАВЛО КОНОНЕНКО. ЗАСТОСУВАННЯ ВИБОРЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ: ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ.....	41
ЯРОСЛАВ КОТИЛКО. ГАРАНТІЇ ПРАВ І СВОБОД У СУСПІЛЬНО-РЕЛІГІЙНИХ ВІДНОСИНАХ В УКРАЇНІ	43
ВОЛОДИМИР КРЕЙДЕНКО. ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ ІХ СКЛИКАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА УСПІШНІ РІШЕННЯ	45
МАРІЯ КУКТА. ПРОВЕДЕННЯ МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....	47
ЛІНА ЛІТУС. ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В УКРАЇНІ	49
НАТАЛІЯ МАРТИНЕНКО. ЩОДО ПИТАННЯ САМОВРЯДУВАННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТІВ	51
ОЛЕНА МУСІЄНКО, ОЛЕКСІЙ МУСІЄНКО. КОНТРОЛЬ ЯКОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ: СУТНІСТЬ, АКТУАЛЬНІСТЬ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ	54

ГРИНА ОЛІЙНИК. РЕГУЛЮВАННЯ ПОСЕРЕДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ СТРАХУВАННЯ НА РИНКУ ЖИТЛА	57
КАТЕРИНА ПАВЛЕНКО. ОСОБЛИВОСТІ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	60
ВОЛОДИМИР ПРИГЛАДЬ. ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ КОМУНІКАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ	62
МАРИНА СКИБА. КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	64
ТИМУР СЛОБОДЕНЮК. НОВАЦІЇ У НАДАННІ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В М. КИЄВІ, ЗУМОВЛЕНІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЮ ВІЙНОЮ	66
ТАРАС СМУРНИЙ. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ	68
ТЕТЯНА СТЕФ'ЮК. ПАРЛАМЕНТСЬКА РЕФОРМА В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ НАПРЯМИ	70
ПАВЛО СУШКО. ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ	73
КИРИЛО ТИМОШЕНКО. СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА У ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСАХ	75
ЮРІЙ ХАНІК. ФОРСАЙТ-ПРАКТИКИ: ДОСВІД ЄВРОПАРЛАМЕНТУ	77
ОЛЕНА ЧЕРНЯВСЬКА. МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	79
АНДРІЙ ШЕМЧУК. ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СФЕРІ ПОЛІТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	82

Валентина Гошовська,

докторка політичних наук, професорка, завідувачка кафедри парламентаризму Научально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Valentyna Goshovska,

Doctor of Political Sciences, Professor, Head of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-3011-4450>

УКРАЇНСЬКИЙ ПАРЛАМЕНТАРИЗМ І КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ: СУТНІСТЬ ТА ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ

UKRAINIAN PARLIAMENTARISM AND CONSTITUTIONALISM: ESSENCE AND INTERDEPENDENCE

It is noted that parliamentarism and constitutionalism are interdependent concepts derived from democracy, without which it is impossible to build a modern, economically developed, competitive state in the world.

It is emphasized that the Constitution of Ukraine as the main law of the state, among other things, defines our state as “sovereign and independent, democratic, social, legal” (Article 1), in which the highest social value is “life and health, honor and dignity, inviolability and security of a person” (Article 3).

It has been confirmed that the formation of such a state in Ukraine is facilitated by the Scientific School of Domestic Parliamentarism, which was formed on the basis of the Department of Parliamentarism of Taras Shevchenko Kyiv National University and ensures the development of an intellectual environment in the state in which the ideas of parliamentarism and constitutionalism prevail. The essence of the concepts “parliamentarism” and “constitutionalism”, which are interdependent and mutually conditioned and characterize a political system in a state in which a state system with a legitimate parliament and a legitimate constitution is established.

It is proposed to contribute to the patriotic education of student youth as an important and integral component of the training of a new generation of the Ukrainian elite, capable of reviving democratic Ukraine in the post-war period and realizing the task of European and Euro-Atlantic integration as a perspective of its civilizational choice.

Keywords: parliamentarism, constitutionalism, democracy, Scientific school of national parliamentarism.

У черговий раз ми відзначаємо День Конституції України під гаслом: «Парламентаризм і конституціоналізм – похідні від представницької, учасницької, деліберативної, плюралістичної, компетентної демократії, без якої неможливо розбудовувати парламентсько-президентську форму правління в державі». Адже саме демократичні засади управління українською державною сягають глибокої давнини і глибоко вкорінені в сутність українського народовладдя.

Ми ніколи не мали царів й імператорів, ніколи не посягали на чужі землі і чужу культуру. Бо завжди мали і цінували своє!

Наші князі, гетьмани, президенти, у своїй більшості, завжди відстоювали незалежність України, її суверенітет, українську культуру і не прагнули захопити повну владу у своїй державі, ділилися нею зі своїм народом як єдиним джерелом влади.

І нині, не зважаючи на складні часи, які переживає наша держава, продовжуються реформи в системі державного управління – децентралізація, деолігархізація, дебюрократизація влади, зміни організаційних структур в Апараті Верховної Ради України, Кабінеті Міністрів України, Верховному Суді України.

Тому, на часі – зміцнення ролі Національної ради з відновлення України від наслідків війни з РФ [2], яка є новим консультативно-дорадчим органом при Президентові України, створеним 21 квітня 2022 року з метою подолання наслідків російсько-української війни 2022 року.

Чим можемо допомогти своїй державі у перемозі у цій війні ми – науковці, освітяни, студенти?

По-перше, ми можемо сформувати відповідальне інтелектуальне середовище в державі, в якому перемагатимуть ідеї парламентаризму і конституціоналізму.

Зазначу, що наша кафедра парламентаризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка та її Наукова школа вітчизняного парламентаризму, яку я маю честь очолювати, функціонують вже понад 12 років. Це відповідний “маркер” самовідданої праці колективу нашої кафедри. Це передусім понад 1000 випускників-магістрів публічного управління та 23 науковців (18 кандидатів/докторів філософії і 5 докторів наук), серед яких: 12 народних депутатів України; 18 – помічників народних депутатів України; 58 – працівника апарату Верховної Ради України; 15 працівників Апарату Адміністрації Президента України. Це – вираз нашого патріотизму, втілений у підготовці висококваліфікованих кадрів спеціальності 281 “Публічне управління та адміністрування» за освітніми програмами «Парламентаризм та парламентська діяльність”.

Це означає, що свідомих прихильників справжньої демократії в державі стає все більше. І ми продовжуємо невтомно працювати у цьому напрямі. У цьому році, зокрема нами запропоновано нову бакалаврську освітню програму «Європейські та євроатлантичні управлінські студії зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», створену для творчої, проукраїнської, особливо відповідальної молоді, яка прагне творити і плекати свою власну незалежну державу у співпраці з європейським товариством.

По-друге, ми можемо пропонувати нові чи апробовані в інших країнах успішні механізми державного управління, які мають бути задіяні у Плані заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України [4], який вже діє. Він спрямований на всі галузі життєдіяльності нашої країни. Це і відновлення та розбудова: транспортної, медичної, соціальної, комунальної, виробничої інфраструктури та житла; інфраструктури енергетики, зв’язку; військової інфраструктури і військово-промислового комплексу; нової економічної та соціальної політики та інше. Але, в ньому бажано, на наш погляд, посилити складову реформування самої державної влади. Адже все починається з професіоналізму керівників.

Успіх будь якої держави залежить, серед іншого, у правильності вибору управлінських концепцій та політик. У більшості з них – це політика, що ґрунтується на консенсусній культурі [5], підтримці приватного підприємництва і ринку, працевлаштування молоді, не втручання держави в економіку на перших етапах виходу з кризи.

Досвід зарубіжних держав в організації влади у кризовий період є особливо цінний для України. І тому ми вважаємо, що розвиток таких нових концепцій у теорії і практиці державного управління, як парламентаризм і конституціоналізм, справедливо набувають свого розвитку у вітчизняній науці [4].

І наш Четвертий Конгрес парламентаристів є тому підтвердженням. Його основними меседжами до суспільної думки є те, що :

- конгрес – це завжди об’єднання інтелектуалів, які прагнуть впливати на подальший прогрес суспільства;

- парламентарист – це не простий фахівець зі сфери публічного управління та адміністрування, а насамперед прихильник парламентаризму як оптимального способу організації державної влади, в якій вищий законодавчий орган держави є легітимним, а Основний Закон держави – шанованим;

- конституціоналіст – це прихильник конституціоналізму, тобто прихильник такої політичної системи, яка ґрунтується на конституції і конституційних методах публічного управління.

Для мене це особливо значимо, оскільки вже в далекому 1996 році я в ось такі от спекотні червневі дні була серед тих, хто приймав Конституцію України. І для мене особливо значимі її 1 і 3 статті, де визначається, що «Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою» (ст.1) та те, що «Людина, її життя і здоров’я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов’язком держави» (ст. 3) [1].

Конституція України, яку ми тоді прийняли, вважалася однією з найпрогресивніших у світі, однак з того часу її «удосконалення» відбувалося вже кілька (8) разів. На жаль не всі зміни стосувалися інтересів українського народу. Тому вважаємо, що суспільству потрібно здобути нову практику внесення змін до Конституції України.

І в цьому також має бути наша незаангажована інтелектуальна рефлексія.

Вітчизняне науково-експертне середовище має продовжити вести таку внутрішньодержавну дискусію, у тому числі і на Конгресах парламентаристів.

Науковець по-праву є справжнім воїном! Він так само шукає слабке місце противника – можливості прориву, такі місця, де оправдані ризик і сміливі домагання дослідника в стремлінні до інтелектуального поступу.

Я тішу себе думкою, що наукове товариство Школи вітчизняного парламентаризму саме так завжди і чинило. І це насправді єдине, що нам хотілося б робити.

Як **висновок** зазначимо, що парламентаризм і конституціоналізм – це базові принципи розвитку української демократичної державності і тому важливим є продовження залучення науково-педагогічних працівників, аспірантської і студентської молоді до наукової й експертно-аналітичної діяльності стосовно актуальних проблем їх становлення і розвитку в Україні.

Важливим також є створення умов для розвитку навчальних дисциплін, курсів, проведення навчальних заходів представниками Наукової школи вітчизняного парламентаризму щодо максимально широкого залучення громадян України до дій, спрямованих на забезпечення безпеки, суверенітету і територіальної цілісності держави, стримування і відсічі агресії, примушення припинити збройну агресію проти України.

Список використаних джерел

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80?find=1&text=%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96#Text>.

2. Національна рада з відновлення України від наслідків війни. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

3. Парламентаризм як особлива система публічного управління : навч. посіб. / В. А. Гошовська, Л. І. Даниленко, І. Д. Дудко та ін. ; за заг. ред. В. А. Гошовської. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2023. – 239 с.

4. План відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/>

5. Політична культура в забезпеченні єдності та консолідації українського суспільства: монографія /авт. кол.: В.А.Гошовська [та ін.]: за ред. В.А.Гошовської. Київ : НАДУ, 2021. 220 с.

Ірина Битюцька,

студентка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Iryna Bytiutska,

student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Ігор Рейтерович, к.політ.н., доцент, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ПАРЛАМЕНТАРЯ: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ

FORMATION OF THE IMAGE OF A PARLIAMENTARY: THEORETICAL APPROACHES

The article analyzes the concepts of «image», «political image». It is established that the image means an emotionally colored image that has formed in the mass consciousness and acquired the character of a stereotype. Political image is a special kind of image, which includes political and psychological characteristics inherent in the image in general, and features inherent only in a specific type of political image. Approaches to defining the concept of «political image» are characterized: ontological, anthropological, value and ethical.

Keywords: *image, political image, image of a parliamentarian, approaches to the concept of «image».*

З кожним роком поняття «імідж» набуває все більшого розповсюдження і застосування в різноманітних сферах діяльності. Активного поширення категорія «імідж» отримала в понятійному апараті таких наук як соціологія, філософія, політологія, психологія, економіка, культурологія, публічне управління та ін.

Слово «імідж» з англійської мови перекладається як «образ» (image) і означає емоційно забарвлений образ, що склався в масовій свідомості й набув характер стереотипу.

Сучасне розуміння категорії «імідж» значно відмінне від традиційного трактування «образу» як такого та співвідноситься зі сферою соціального пізнання. Імідж, будучи феноменом індивідуальної, групової чи масової свідомості, виконує функцію образу-уявлення, в якому поєднуються у складній взаємодії зовнішні і внутрішні характеристики об'єкта.

Виникає політичний імідж тільки за умови, коли він стає «публічним» і починає стосуватися різних сторін політичної діяльності. Наприклад, для створення іміджу парламентаря необхідна наявність хоча б одного виборця, як носія індивідуальної, групової, масової свідомості.

Політичний імідж є особливим видом іміджу, що включає в себе крім політичних і психологічних характеристик, притаманних загалом іміджу, ще й ознаки, що притаманні лише конкретному різновиду політичного іміджу.

Зазвичай, політичний імідж визначається як цілеспрямовано сформований та спротагований образ кандидата партії, політичного або громадського руху, проте імідж у політичній сфері існує як феномен масової свідомості незалежно від реалізації передвиборчих технологій, а іноді навіть всупереч їм.

Таким чином, політичний імідж є складним і багатофакторним феноменом, специфіка конструювання якого пов'язана насамперед з особливістю політики як виду діяльності, її місця в житті людей і характером діяльності політичного лідера [1, с. 30]. Ефективність політичного іміджу проявляється у високому рейтингу популярності його носія, у можливості впливу на громадську думку, активного формування політичної діяльності держави і суспільства в цілому.

Науковцями виділяється чотири підходи до визначення поняття «політичний імідж»: онтологічний, антропологічний, ціннісний та етичний.

Представниками онтологічного підходу (С.Голдмен, В.Бебик, Л.Невзлін) наголошується: 1) політичний імідж не завжди повністю й адекватно відображає реальний об'єкт; 2) політичний імідж має обов'язково містити ознаки, що дають можливість ідентифікувати певний об'єкт

і виокремити його серед подібних; 3) політичний імідж володіє значною стійкістю та силою інерції; 4) політичний імідж активно добудовується самими реципієнтами, виходячи із їх власних психологічних особливостей [2, с. 120].

Представники антропологічного підходу (К. Єгорова-Гантман, Дж. Скотт, П. Бірд, Е. Семпсон, Г. Почепцов, П. Гуревич, В. Шепель, Л. Браун, Є. Блажнов, Б. Красовський, І. Криксунова, Т. Чередниченко) співвідносять імідж політика з різними персоніфікованими категоріями (наприклад, самопрезентація, самопред'явлення, управління враженням тощо). Вони акцентують увагу на рольовому характері іміджу, що проявляється як публічне «Я» людини (своєрідна маска, що використовується для забезпечення привабливого вигляду в очах інших людей).

Представниками ціннісного підходу (Б. Брюс, Ж. Сегела, О. Феофанов, І. Недяк, І. Терлецька, А. Цуладзе) акцентується увага на штучності феномену іміджу. Вони фактично не враховують, що імідж – інтегрований феномен, за допомогою якого створюється цілісний соціальний образ об'єкта. Імідж слугує формуванню в пам'яті людини, масовій свідомості ніби цілісного уявлення, позитивно чи негативно забарвленого образу, на основі наявних знань, досвіду сприймання візуальної інформації.

Прихильники етичного підходу переконані, що іміджу політика притаманна певна моральна спрямованість. Вони розглядають імідж як, свого роду, «другу натуру», з якою індивід себе оцінює, і при регулярному її прояві, стає справжньою сутністю індивіда.

Так як імідж є комплексним поняттям, В.О. Корнієнко пропонує досліджувати цей феномен з таких підходів: функціональності, контекстності та зіставлюваності [3].

Згідно з функціональним підходом автор виділяє такі варіанти іміджу: дзеркальний, поточний, бажаний, корпоративний і множинний. Дзеркальним є імідж, який властивий нашому уявленню про себе. Недоліком цього підходу є мінімальне врахування думок інших. Поточний імідж створюється залежно від сприйняття суб'єкта політики зовнішнім середовищем, виборцями, колегами, пресою (основним завданням є отримання правильного, оптимального типу іміджу). Бажаний тип іміджу відображає те, до чого ми прагнемо. Корпоративний охоплює імідж організації в цілому, а не окремих її підрозділів чи результатів роботи (репутація організації, її успіх, ступінь стабільності). Множинний застосовується при об'єднанні відомих політиків, політичних партій, громадських організацій у передвиборчий блок чи політичне об'єднання.

За контекстним підходом, формування іміджу відбувається в контексті його використання в тій чи іншій сфері, орієнтації на певні верстви населення, рівні суспільної свідомості тощо.

Зіставлювальний (порівняльний) підхід до формування іміджу полягає в порівнянні тих чи інших іміджевих характеристик (зіставлення може відбуватися на рівні параметрів іміджу ідеального і реального політичного діяча).

Серед вітчизняних науковців виділяються інші типи іміджу. Зокрема, В. Бебик пропонує такий поділ іміджу: діловий, інтелектуальний, народний, політичний, жіночий [4].

Отже, аналізуючи імідж політичного лідера, його можна охарактеризувати його як набір якостей, які асоціюються з певною індивідуальністю; як образ, який «конструюється», «створюється» з метою виклику бажаних змін у свідомості і поведінці людей, справляння на них певного політично-психологічного впливу. Імідж політика виникає на базі його вчинків або подій.

Список використаних джерел

1. Акаймова А. Політичний імідж та основні його характеристики. Політичний менеджмент : Монографія. 2009. № 5(38). С. 29-35.
2. Милосердна І. М. Імідж політичного лідера як категорія PR-технології. Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов (голов. редкол.), Л. І. Кормич (голов. ред.), І. М. Милосердна (відп. ред.) [та ін.] ; НУ «ОЮА», Південноукр. центр гендер. проблем. Одеса : Фенікс, 2019. Вип. 64. С.118-133.
3. Корнієнко В. О., Денисюк, С. Г.. Імідж політичного лідера: проблеми формування та практичної реалізації. Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця. 2009. 145 с.
4. Бебик В. М. Політичний маркетинг і менеджмент. К.: МАУП. 1996. 144 с.

Кирило Бодюл,

студент ОП «Парламентаризм і парламентська діяльність» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Kyrylo Bodiul,

Student of the educational program «Parliamentarism and parliamentary activity» Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Лідія Даниленко**, д. пед. н., професорка, професорка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРИНЦИПИ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

PRINCIPLES OF THE ECONOMIC POLICY OF UKRAINE IN THE PERIOD OF POST-WAR RECONSTRUCTION

Ukraine did not lose the chance to become a country with a service digital state. The first country in the world where virtual assets have the same protection and opportunities as real ones. We can still make a big breakthrough in the field of energy technology. Ukraine should become a life activity of new meanings and the most attractive country for business.

The future of Ukraine lies in an economic strategy built on human capital, where education is the foundation. Business can also help with educational and human capital reforms.

Ukraine will become the driver of the continent's economic development if the focus of discussions shifts from the "restoration" of the pre-war state to the formation of a new economic reality in resonance with the European integration process.

Keywords: *economy, economic freedom, decentralization, deregulation, digital innovation.*

Україна не втратила шансу стати країною з сервісною цифровою державою. Першою країною у світі, де віртуальні активи мають такий самий захист і можливості, як і реальні. Ми ще можемо зробити великий прорив у сфері енергетичних технологій. Україна має стати житницею нових сенсів і найпривабливішою країною для бізнесів.

Під час «Форуму Коаліцій бізнес-спільнот за модернізацію України» науковці визначили, що на сьогоднішній день в Україні працює 13 млн працездатних людей, які згенерували під час вторгнення за 2022 рік близько 120 млрд доларів доданої вартості. А 4 млн українців, які працюють за кордоном і мають громадянство України, згенерували близько 80 млрд доданої вартості. 7 млн українців, які вже мають в інших країнах громадянство, згенерували 800 млрд доданої вартості. Українці по світу створюють додану вартість майже на 1 трильйон доларів. Як бачимо, продуктивність праці за межами України вище.

Тому, тільки створивши найкращі у світі умови для бізнесу, Україна зможе зробити стрибок в економіці.

Щоб залучати людей, інвестиції та іноземні компанії, потрібно відрізнитися своїми перевагами. Оскільки Україна – молода країна, ми можемо робити сміливі рішення щодо зменшення податків і цим залучати інвесторів та конкурувати у світі.

У питанні проведення реформ до бізнесу ставляться як до теоретиків. Щоб краще налагодити співпрацю на впровадження державних політик, треба бізнесу продовжувати бути активними та вести діалоги з державою, говорити про проблеми, де вони є, і займати чітку позицію. [2]

Майбутнє України лежить в економічній стратегії, побудованій на людському капіталі, де освіта є фундаментом. Бізнес також може допомагати в освітній реформі та в реформі, пов'язаній з людським капіталом. Як?

Долучаючись до зростання цифрової та інноваційної економіки. Щоб з'являлися компанії зі значною капіталізацією (понад 1 млрд доларів), які б генерували продаж продуктів на весь світ і не тільки в ІТ.

Розвиваючи бізнеси, де корінь – технологія. Для появи таких компаній потрібен людський капітал, щоб генерувати ідеї та залучати інвестиції.

Формуючи разом із державою стандарти освіти. Щоб зробити фундаментальну освіту, де людина буде розвивати необхідні компетенції у майбутньому, бути постійно в контексті інновацій, знати, як реалізувати проєкт, як зібрати команду чи волонтерів.

Ставати агентами змін. Допомогати просувати революційні ідеї у сфері професійно-технічної освіти. [2]

Україна стане драйвером економічного розвитку континенту, якщо акцент дискусій зміститься з «відновлення» довоєнного стану на формування нової економічної реальності у резонансі з євроінтеграційним процесом. [4]

Для досягнення зазначених цілей державна економічна політика має ґрунтуватися на відповідній сукупності принципів, які згруповані нами за політико-правовими, організаційно-функціональними та соціальними ознаками.

До *політико-правових* принципів державної економічної політики України нами віднесено принципи: економічної свободи; презумпції невинуватості у відносинах бізнесу та контролюючих органів; зменшення частки держави в економіці шляхом дерегуляції, приватизації, зниження співвідношення публічних витрат до ВВП; нульової толерантності до корупції; ліквідації інфраструктурного монополізму; створення рівних можливостей для компаній різних масштабів і форм власності, індустрій, сфер, регіонів, ринків; чесної конкуренції й кооперації бізнесу; безбар'єрного руху капіталу й випереджального розвитку (визнання) віртуальних активів; лібералізації зовнішньої торгівлі та сприяння вільній конкуренції у внутрішній торгівлі. [1]

До *організаційно-функціональних* – принципи: припинення проявів силового впливу на добросесний незалежний бізнес; проведення антикорупційної ліберальної податкової і митної реформи; спрощеного адміністрування; незалежності в діяльності контролюючих органів; формування чесних судів; залучення інвестицій;

До *соціальних* – принципи: максимальної лібералізації умов для розвитку підприємництва; стимулювання економічного розвитку трудового, податкового та митного законодавства; формування низьких ставок; тотальної модернізації застарілої інфраструктури; розвитку людського потенціалу та виграшної позиції у конкуренції за таланти, у тому числі за мігрантів; децентралізації та стимуляції конкуренції серед місцевих громад за залучення інвестицій; стимулювання розвитку інновацій та модернізації.[3]

Як *висновок* зазначимо, що застосування в подальшому ефективної державної економічної політики потребує від усієї системи публічного управління – парламенту, органів місцевого самоврядування, органів самоорганізації населення, бізнес-організацій, громадських об'єднань – якісних змін у своїй діяльності, що ґрунтується на відповідних засадничих, фундаментальних твердженнях (принципах).

Список використаних джерел

1. Основні напрями економічної політики України в умовах незалежності. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698%D0%B0-12#Text>
2. Перелік нормативних документів, аналітичних статей, рекомендацій, роз'яснень, які стосуються бізнесу країни у стані війни. URL: https://biz.ligazakon.net/aktualno/11677_bznes-pd-chasvyni-dorovnyutsya
3. Економіка війни та повоєнний економічний розвиток України: проблеми, пріоритети, завдання. URL: <https://www.prostir.ua/?news=ekonomika-vijny-ta-povojennyj-ekonomichnyj-rozvytok-ukrajiny-problemy-priorytetyzavdannya>.
4. Фінансово-економічна політика за воєнного часу. URL: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/finansovoeconomichna-politika-za-vojennoho-chasu.html>.

Олександр Божков,

студент 1-го курсу Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksandr Bozhkov,

1st year student of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Інна Плотницька**, к. філол. н., професорка, професорка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ КОАЛІЦІЙ

EUROPEAN EXPERIENCE OF FORMING PARLIAMENTARY COALITIONS

It was determined that in the European tradition, the process of forming a coalition is poorly regulated. However, in practice, countries with a high level of parliamentary culture always adhere to the principle of internal division into the majority and the opposition, while clearly respecting the rights of the latter.

It has been established that the European experience of forming parliamentary coalitions is evidence that this process is a factor in the legitimation of the legislative body of power and contributes to the internal structuring and organization of the parliament. The functioning of the majority in the parliament testifies to the ability of political parties to coordinate their actions, ensures the responsibility of the executive power before the legislative power with the help of a mechanism of direct control, contributes to the achievement of consensus on key areas of activity.

Keywords: coalition, parliamentary coalitions, European experience of forming parliamentary coalitions.

Парламентська коаліція являє собою структурне утворення парламенту, що створюється відповідно до певної законодавчої процедури, до складу якого входять депутатські фракції, яке становить абсолютну більшість від конституційного складу парламенту, має на меті спільну участь його членів у виробленні державної політики (зокрема, через формування складу уряду), є політично відповідальним за її здійснення [2].

Побудова сталої коаліції є основним завданням новообраного парламенту як запорука його ефективного функціонування. Створення парламентської більшості сприяє ефективності процесу переговорів партій зі спільними політичними поглядами, тим самим забезпечуючи знаходження шляхів вирішення суспільно-важливих питань.

За президентської та президентсько-парламентської моделі парламент не має великого впливу на уряд, оскільки кабінет міністрів формує президент, питання утворення парламентської більшості не є пріоритетним.

Тоді як у парламентських та парламентсько-президентських формах правління після проведення виборів, у випадку, коли жодна з партій не має більшості голосів, на основі спільних інтересів та поглядів має сформуватися коаліція, яка і призначить за погодженням з президентом новий уряд.

У цілому, досягнення тих чи інших коаліційних домовленостей виконує чотири основні функції: координаційну, контрольну, прогностичну й оціночну.

Формування коаліції сприяє становленню тісної співпраці між парламентом та коаліційним урядом, оскільки парламентська більшість має своїх представників в уряді. Також великою перевагою стає відносна стабільність уряду, зважаючи на те, що політичні партії більшості відчувають свою відповідальність та можуть ефективно впливати на виконавчу владу.

У європейській традиції процес формування коаліції мало регламентований.

Так, в країнах з тривалою історією парламентаризму (Великобританія, Німеччина, Франція) процедури взаємодії парламентської більшості та опозиції не мають нормативно-правової форми. У парламентському праві цих країн відсутні положення про формування більшості на партійній основі та залежність створення уряду від наявності коаліції.

Однак на практиці країни з високим рівнем парламентської культури завжди дотримуються принципу внутрішнього розподілу на більшість та опозицію, при цьому з чітким дотриманням прав останньої.

У Німеччині після проведених виборів до Бундестагу сформована більшість обирає канцлера, який є зазвичай головою партії-переможця. Президент, у свою чергу, за погодженням з канцлером формує кабінет міністрів.

Схожа ситуація й у Чехії: партія-переможець або створена коаліція за узгодженням з президентом висуває кандидата на посаду прем'єр-міністра, коаліція має його підтримати більшістю та після цього сформувати уряд. Цікавим є те, що обраний прем'єр-міністр може поєднувати посаду з керівництвом правлячої партії, подібна політична традиція існує також у Німеччині та Австрії.

У Італії партія-переможець або створена коаліція з партій, що утворюють більшість, мають право за погодженням з президентом, обраним у парламенті, призначати прем'єр-міністра та формувати уряд. В Іспанії коаліція за погодженням з королем призначає голову уряду, котрий, у свою чергу, призначає міністрів, з якими буде працювати.

В окремих європейських країнах (Норвегія, Швеція, Данія, Фінляндія, Ірландія) уряд може бути сформований меншістю депутатів парламенту («уряд меншості»). Право сформувати уряд у цих країнах має політична сила, яка отримала найбільше голосів на парламентських виборах.

При цьому партія-переможець парламентських виборів та її партнери можуть не мати більшості в парламенті. Наприклад, у Швеції уряд сформований коаліцією партій, що представлені у парламенті менше ніж 50% від його загального складу. При формуванні застосовується система «негативного парламентаризму». Так, для обрання прем'єр-міністра достатньо, щоб за його кандидатуру не проголосували більше половини депутатів від загального складу парламенту. Можливість формування уряду меншості є конституційною нормою Швеції [1].

Європейський досвід є свідченням того, що формування коаліції є чинником легітимації законодавчого органу влади та сприяє внутрішній структуризації і організованості парламенту. Функціонування більшості у парламенті свідчить про спроможність політичних партій до узгодження своїх дій, забезпечує відповідальність виконавчої влади перед законодавчою за допомогою механізму прямого контролю, сприяє досягненню консенсусу щодо ключових напрямків діяльності.

Список використаних джерел

1. А як у них? Формування коаліції. URL: <https://rada.oporaua.org/analitika/a-iak-u-nykh/13855-a-iak-u-nykh-formuvannia-koalitsii>
2. Совгиря О. Парламентська коаліція в Україні: особливості законодавчого регулювання. Юридичний вісник України. 2006. 27 травня – 2 червня. С. 14.

Євген Гальцев,

студент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yevhen Haltsev,

student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Рейтерович Ігор**, к.політ.н., доцент, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ІНСТИТУЦІЙНА СПРОМОЖНІСТЬ ПАРЛАМЕНТУ: ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

INSTITUTIONAL CAPACITY OF THE PARLIAMENT: FEATURES OF THE FORMATION IN UKRAINE

The concept of "institutional capacity of the parliament" was studied. The implemented measures to strengthen the institutional capacity of the Ukrainian parliament are characterized. Issues that need to be resolved in order to strengthen the institutional capacity of the Ukrainian parliament have been identified.

Keywords: parliament, parliamentarian, institutional capacity, institutional capacity of the parliament.

Зі становленням парламентсько-президентської республіки в Україні посилюється роль сучасного парламенту у системі органів державної влади, зокрема щодо організації та підтримання ефективного зворотного зв'язку між системою державної влади та соціальним середовищем, упорядкування системи політичного представництва суспільних інтересів, застосування дієвих механізмів контролю над виконавчою владою, підвищення рівня відкритості й транспарентності законодавчого процесу.

Як стверджують В. Гошовська, Л. Пашко та Л. Даниленко, значущість українського парламенту пояснюється насамперед тим, що саме він «формує національну ідею, здатну консолідувати суспільство та відображати інтереси всіх прошарків суспільства» [1, с.31].

Науковцями відмічається недостатня відповідальність парламенту за якість прийнятих законів, неналежна дієвість контролю за їх імплементацією та недостатнє представництво інтересів усіх громадян країни, у зв'язку з чим виникає нагальна необхідність посилення його інституційної спроможності.

Концепція інституційної спроможності по-різному описується у працях науковців. Частина авторів розуміють її як процес, інші – як результат (П.Морган), окремі – як організаційну характеристику (А. Толобем), як інституційну якість (Ф. Фукуяма), як фактор, що розкриває можливості індивідуальності (А. Сен), як властивість управління (Е. Гріндел). Термін «інституційна спроможність» деякими авторами вживається в якості синоніму якісного управління, організованості та ефективності [2].

Інституційна спроможність розуміється як здатність певної інституції виконувати свої функції шляхом забезпечення належного рівня професійної підготовки персоналу, процесів, організації та ресурсів відповідної інституції [3]. Також вона тлумачиться як «здатність інституцій виконувати покладені на них функції у рамках, нормативно визначених державою» [2, с. 377].

Дмитренко О., досліджуючи інституційну спроможність неурядового сектору, відмічає «наявність низки визначальних показників, які вказують на спроможність сектору, зокрема фінансове забезпечення, комунікаційна складова та організаційна спроможність окремо взятої організації, належний рівень фаховості (професіоналізації)» [4, с. 121].

Відносно державних органів влади «інституційна спроможність розглядається як здатність у визначених законодавством межах розробляти та впроваджувати заходи регулюючого впливу на систему відносин, що формуються у сфері, закріпленій за таким органом, досягаючи при цьому встановлених показників економічної та соціальної ефективності» [5, с. 67].

Таким чином, інституційна спроможність українського парламенту полягає у здатності ефективно виконувати свої функції як законодавчого органу влади шляхом забезпечення належної організації парламентської та законотворчої діяльності, високого рівня професійної компетентності та політичної відповідальності парламентарів, належного рівня професійної підготовки персоналу апарату парламенту, відповідного фінансового забезпечення.

Посилення інституційної спроможності парламенту передбачає комплексну систему змін, які, зокрема, включають реформу законодавчого процесу, посилення парламентської служби, контрольної та представницької функцій парламенту тощо.

Активна робота із посилення інституційної спроможності Верховної Ради України ведеться ще з 2016 року, коли, згідно із результатами роботи місії Європейського парламенту, було прийнято постанову Верховної Ради України від 17.03.2016 № 1035-VIII «Про заходи з реалізації рекомендацій щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України» [6].

В Рекомендаціях висвітлені сім блоків питань: законодавча спроможність та законотворчий процес; політичний нагляд за виконавчою гілкою влади; відкритість, прозорість та підзвітність громадянам; наближення українського законодавства до права ЄС; діяльність Апарату парламенту (адміністративна спроможність); коаліція, опозиція та діалог у Верховній Раді; дотримання етичних норм і стандартів поведінки у Верховній Раді.

Серед здобутків в частині реалізації рекомендацій, на нашу думку, варто відмітити: зменшення із забезпеченням наближення до сфери відання міністерств кількості профільних комітетів Верховної Ради України (у парламенті IX скликання їх на чотири менше, ніж у попередньому – 23 замість 27-ми); унормування на рівні закону опублікування на офіційному сайті Верховної Ради України депутатських запитів; введення в дію з 2021 року єдиної електронної бази документообігу Верховної Ради України; запуск онлайн-платформи «громадське обговорення законопроектів»; затвердження та виконання Стратегії електронного парламентаризму на 2018–2020 роки; затвердження та практично повне виконання Комунікаційної стратегії Верховної Ради на 2017–2021 роки; створення на базі Інституту законодавства Верховної Ради України Дослідницької служби Верховної Ради України; затвердження та впровадження Стратегії розбудови кадрового потенціалу Апарату Верховної Ради України; розроблення та ухвалення у першому читанні законопроекту про парламентську службу.

Разом з тим, лишається ще низка питань, вирішення яких має на меті посилення інституційної спроможності українського парламенту: докорінної зміни якості законодавчого шляхом введення нової моделі або комплексного переформатування наявних процесів, де ініціаторами мають стати менеджмент парламенту або ключові суб'єкти ухвалення рішень; інституціоналізація опозиції та чітке визначення правових підстав і меж повноважень коаліції депутатських фракцій у єдиному законодавчому органі нашої держави; прийняття закону про парламентську службу, що врегулює статус парламентських службовців; оновлення правил роботи помічників-консультантів народних депутатів; визначення етичних принципів, правил їх застосування у професійному житті та деталізованих інструкцій поведінки народних обранців шляхом прийняття в Україні Етичного кодексу парламентаря тощо.

Список використаних джерел

1. Гошовська В. А., Пашко Л. А., Даниленко Л. І. Посилення інституційної спроможності Верховної Ради України як умова подолання кризи вітчизняного парламентаризму. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президенті України*. 2019. Вип. 1. С. 31-42.
2. Петренко К. Особливості інституційної спроможності громадських об'єднань в Україні. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2015. Випуск 4 (78). С. 376-388.
3. Public Management Reviews. Towards an Integrated Public Service. OECD. Ireland. 2008. 377 p. DOI: <https://doi.org/10.1787/9789264043268-en>
4. Дмитренко О. А. Інституційна спроможність неурядового сектору в Україні : дис. ... докт. філософії : 052 / Ін-т політ. і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. КУРАСА НАН України. Київ, 2022. 208 с.
5. Куліш Л. Інституційна спроможність національних конкурентних відомств. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право* : наук. журн.- Київ. С. 66–78.
6. Про заходи з реалізації рекомендацій щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України: постанова Верховної Ради України від 17.03.2016 № 1035-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1035-19#Text>

Аліна Гарібова,

студентка 1-го курсу, спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування» освітній рівень – другий (магістерський), форма навчання – заочна, кафедра державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Alina Haribova,

a 1st-year student of 281 “Public management and administration” specialty, educational level – second (Master’s), form of study – correspondence, department of public administration of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and State Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Володимир Вакуленко**, к. держ. упр., доцент, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, заслужений працівник освіти України

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ПРЕДСТАВНИЦЬКОЇ ДЕМОКРАТІЇ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

SOME QUESTIONS REGARDING REPRESENTATIVE DEMOCRACY: FOREIGN EXPERIENCE

The work deals with some features of representative democracy in foreign countries. It is emphasized that it is deservedly considered the most widespread model of public participation in state management. This is explained by the fact that it provides mechanisms for quick and effective decision-making by people’s elected representatives, who are tasked with realizing people’s sovereignty. For the proper functioning of the parliament as a representative body in a democratic state, it is important to have a legal and organizational structure that will guarantee the reflection of the interests of various population groups in its work, in particular the interests of the opposition. Creating the legal basis for the functioning of the parliamentary opposition is important, as it contributes to the institutionalization of its role and powers.

Keywords: *democracy, representative body, power.*

Демократія відіграє важливу роль у механізмі правового регулювання суспільних відносин та функціонування держави, оскільки передбачає наявність основних і найбільш ефективних засобів народного волевиявлення. Наразі, реалізація народного суверенітету поза межами демократичних інститутів майже неможлива і не має правової або гуманістичної основи.

Зурахуванням загальних світових тенденцій у дослідженні демократії і враховуючи висловлення багатьма науковцями про існування та швидке зростання кризи демократії, особливо важливим стає аналіз представницької демократії як форми реалізації народного суверенітету. Цей тип демократії часто стає предметом критики з боку наукового співтовариства, що вважає його неспроможним забезпечити свободу та рівність громадян, а отже, народний суверенітет. Однак, представницька демократія залишається найпоширенішою моделлю громадянської участі в управлінні державою.

Для належного функціонування парламенту як представницького органу в демократичній державі є важливим мати правову та організаційну структуру, яка гарантуватиме відображення інтересів різних груп населення у його роботі, зокрема інтересів опозиції. Створення правових основ функціонування парламентської опозиції є важливим, оскільки це сприяє інституціоналізації її ролі та повноважень. Важливо зазначити, що існування опозиції є одним із чинників, які впливають на «демократичну стійкість» та підвищують «вартість примусу», який може бути застосований правлячою/урядовою більшістю. Це означає, що влада не може позбутися опозиції шляхом знищення конституційної системи [2, с.22].

Представницьку функцію виконують не лише виборні органи, але й ті, які в силу свого призначення і статусу зобов’язані захищати інтереси народу, зокрема суди конституційної юрисдикції, набуває все більшої підтримки в науці конституційного права протягом останніх трьох десятиліть. Цей концепт виокремлюється в країнах, таких як США, Англія та ФРН, де акцентується

увага на збереженні незалежності представницьких органів від своїх виборців, щоб ефективно захищати їх права.

Головна ідея цієї позиції полягає в тому, що судові органи, зокрема суди конституційної юрисдикції, виконують представницьку роль через захист конституційних принципів і прав громадян, що виникає з їх призначення і статусу. Вони не обираються виборцями, а отримують свої посади через спеціальні процедури, які мають забезпечити їхню незалежність від політичних впливів.

Відданість цій концепції також сприяє стабільності правової системи, оскільки суди конституційної юрисдикції можуть виступати в якості стражів конституції і перевіряти, чи не порушуються конституційні принципи прийнятими законами або рішеннями. Це робить їх важливими учасниками у забезпеченні правової держави і гарантує збереження конституційного ладу.

Законодавче регулювання в сучасних європейських державах часто передбачає народну законодавчу ініціативу, використовуючи термін «народ-парламент». Ця модель була запроваджена вперше в конституціях країн «першої хвилі» демократизації після Першої світової війни, таких як Австрія, Латвія, Литва та Ліхтенштейн. Після Другої світової війни ця модель отримала більш відкритий характер в країнах, таких як Італія, Іспанія, Португалія, Польща, Словенія, Македонія, Румунія та Чорногорія [1, с.11].

Зазначена європейська модель народної законодавчої ініціативи передбачає, що представницький орган державної влади має важливу роль у законодавчому процесі, а не громадяни, які ініціюють законопроект. Народна законодавча ініціатива доповнює представництво в частині реалізації народовладдя і проходить кілька етапів, починаючи з звернення суб'єкта ініціативи з проханням розробити законопроект і закінчуючи розглядом цієї ініціативи в парламенті для прийняття рішення. Європейська модель народної законодавчої ініціативи є початковою стадією законодавчого процесу, де народ подає готові проекти законів до парламенту для розгляду. Ця модель наближена до інституту референдуму і часто поєднується з ним. Реалізація європейської народної законодавчої ініціативи вимагає вищого рівня підтримки петицій, ніж у випадку американської моделі, але остання не може бути відхилена.

Отже, після аналізу представницької демократії як форми реалізації народного суверенітету, ми прийшли до висновку, що вона заслужено вважається найпоширенішою моделлю громадської участі у керівництві державою. Це пояснюється тим, що вона передбачає механізми швидкого та ефективного прийняття рішень народними обранцями, які мають завдання реалізувати народний суверенітет.

Проте народне представництво має подвійну природу, і, отже, потребує встановлення нормативних, політичних та соціальних вимог щодо процедури вибору народних представників та їхньої роботи. Реалізація народного суверенітету через демократію можлива лише в тому випадку, якщо народ має розвинуту суспільну свідомість, що дозволяє йому повністю розуміти цінність демократичних процедур. Крім того, важливо враховувати інші суттєві суб'єкти народного представництва, такі як судові органи, зокрема конституційні суди, а також окремі громадські об'єднання, що діють в інтересах народу та спілкуються з органами державної влади, наприклад, громадські ради при державних органах. Ці інститути громадянського суспільства можуть ефективно представляти інтереси суспільства на державному рівні, маючи значну довіру з боку народу.

Список використаних джерел

1. Середницька І.А. Сучасні моделі народної законодавчої ініціативи: зарубіжний досвід для України / І.А. Середницька // Південноукраїнський правничий часопис. – 2016. – № 3-4. – С. 10 – 13.
2. Ковальчук В. Б. Представницька демократія: поняття, ознаки, критерії / В. Б. Ковальчук, І. І. Забокрицький // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2015. № 824. – С. 15–163.

Юрій Голик,

студент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yurii Holyk,

student of the Department of parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Валентина Гошовська, д.політ.н., професорка, завідувачка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ В УКРАЇНІ ПІСЛЯ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ

DEVELOPMENT OF THE INSTITUTE OF PARLIAMENTARISM IN UKRAINE AFTER THE REVOLUTION OF DIGNITY

Currently, Ukraine is witnessing the process of forming a democratic society and modernization with the aim of achieving the ultimate goal – integration into the European Union. However, these aspirations face obstacles that make their realization difficult. Among these obstacles, we can single out the consequences of the global economic crisis, domestic political instability, high inflation, corruption and unemployment, a decrease in citizens' trust in all branches of government, as well as the full-scale war of the Russian Federation against Ukraine. It is argued that these factors indicate a decrease in the effectiveness of state administration and local self-government, which requires a qualitative update of this system. It is scientifically substantiated that one of the ways to solve this problem is the implementation of the electronic government system, which indicates that the state authorities are focusing on improving information and communication technologies. This is a logical step, because in order to achieve a completely modernized European Union, as the main goal of increasing the level of democracy, innovative and modern methods of solving this problem are needed.

Keywords: *parliamentarism, power, state, form of government, state system.*

В Україні форма правління була змінена кілька разів, проте після Революції Гідності та політичних змін, форма республіки стала парламентсько-президентською [4]. Але, слід зазначити, що чисті форми республіки – президентська або парламентська – не розглядалися політичними лідерами нашої країни.

Після Революції Гідності політичний режим в Україні зазнав еволюції, а політична система в цілому трансформувалась, що створило специфічні інституціональні рамки для діяльності публічних діячів, умови для інформаційно-дискусійного простору та системи публічного управління.

В Україні спостерігаються одночасні тенденції інституціоналізації та деінституціоналізації соціально-політичних структур. З одного боку, народжуються нові організації на всіх рівнях політичної системи; з іншого – спостерігається поступовий занепад старих інституцій і практик взаємодії. Інституціональна специфіка, що визначає шлях розвитку публічної політики в Україні, також впливає з вибору нових та адаптації традиційних управлінських інститутів [3].

Формально інституціональна основа України постійно зазнає правових змін, що піддаються корекції з боку правлячої еліти, представленої політико-економічними та регіональними структурами, які діють відповідно до політичного контексту.

Одна з основних характеристик парламентської системи полягає у тісному зв'язку з ідеєю народного представництва, що реалізується через структурований і представницький парламент [2]. Перший крок до забезпечення більш широкого представництва прав і інтересів громадян в Українській Верховній Раді був зроблений шляхом впровадження змішаної виборчої системи. Ця система надає можливість позапартійним кандидатам висувати свої кандидатури за мажоритарним принципом та бути обраними до парламенту. Наступним кроком є законодавче закріплення представницького характеру верховного законодавчого органу в Конституції України.

Очевидно, що формування демократичної держави, закріплення принципу представництва народу та розвиток парламентаризму взаємопов'язані [1]. Важлива роль парламенту полягає в його ролі основного представницького органу державної влади. Верховна Рада України виступає як голос народу, що впливає з виборчої системи та самого терміну «народні депутати» і принципів їхньої роботи.

Отже, на сьогодні в Україні спостерігається процес формування демократичного суспільства та модернізації з метою досягнення кінцевої мети – інтеграції в Європейський Союз. Проте ці прагнення зазнають перешкод, які утруднюють їх реалізацію. Серед них, зокрема, наслідки світової економічної кризи, внутрішньополітична нестабільність, високий рівень інфляції, корупція та безробіття, зниження довіри громадян до усіх гілок влади, повномасштабна війна РФ проти України.

Ці фактори свідчать про зниження ефективності діяльності органів державного управління та органів місцевого самоврядування, що вимагає якісного оновлення цієї системи. Одним із способів вирішення цієї проблеми є впровадження діджиталізації шляхом розвитку й удосконалення інформаційно-комунікаційних технологій в публічному управлінні. Це є цілком логічним кроком у підвищенні рівня демократії в нашій державі та її інституційного розвитку.

Список використаних джерел

1. Гошовська В. А. Парламентаризм : підручник. 2-ге вид., допов. й розшир. / В. А. Гошовська [та ін.]. Київ : НАДУ, 2019. 704 с.

2. Курс лекцій з конституційного права України : навч. посібник. А. Ю. Олійник, М. І. Кагадій. К. Дніпро: Ліра ЛТД, 2016. 384 с.

3 Парламентаризм в Україні та країнах Європи: історико-правова ретроспектива і сучасність: Матеріали 14-тої Всеукраїнської наукової конференції. Наукові конференції історико-правової проблематики. Вип. 14. Терлюк І.Я. (упорядкування)/ ІППО НУ «Львівська політехніка». Львів: Л-Прес, 2022. 224 с.

4. Чорненький В. І. Питання форми державного правління України в правових позиціях Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанської комісії). Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2015. №32. С. 152–156.

Володимир Гошовський,
доктор юридичних наук, професор

Volodymyr Goshovskyi,
doctor of Law Sciences, Professor
<https://orcid.org/0000-0002-3455-8171>

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ ІХ СКЛИКАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ З РФ: УСПІШНІ ПРАКТИКИ ТА СКЛАДНІ РІШЕННЯ

THE SUPREME COUNCIL OF UKRAINE THEIR CONVENING IN THE CONDITIONS OF WAR WITH RUSSIA: SUCCESSFUL PRACTICES AND COMPLEX SOLUTIONS

It is noted that during the large-scale invasion of the Russian Federation into Ukraine on February 24, 2022, the Verkhovna Rada of Ukraine from the first days solved difficult tasks, including the adoption of laws aimed not only at military goals, but also at state building, industry development, humanitarian and legal spheres.

It was emphasized that the Verkhovna Rada of Ukraine defends the constitutional foundations of our state, quickly reorients its work on military lines, and responds in time to actual threats caused by war.

During the war with the Russian Federation, the Verkhovna Rada of Ukraine strengthened its diplomatic function, which led to the development of international parliamentarism in the scientific field, and in practice – to the resolution of many issues of economic and political support of our state by allied countries.

Keywords: *parliament, parliamentarian, Verkhovna Rada of Ukraine, law.*

Робота Верховної Ради України в умовах повномасштабної війни рф проти України – це унікальний досвід боротьби кожного парламентаря у боротьбі за незалежність нашої держави і захист її головних констант, визначених Конституцією України [3], зокрема тих, що визначають нашу державу як «суверенну і незалежну, демократичну, соціальну, правову» (ст.1).

Суверенну – таку, що має можливість самостійно вирішувати питання своєї держави; незалежну, яка має політичну незаангажованість; демократичну, що визнає свій народ єдиним легітимним джерелом влади в державі; соціальну, як таку, що формує особливі суспільні відносини, в яких дії однієї людини узгоджуються з діями інших людей; правову – за якої верховенство в усіх сферах життя належить правовому закону.

Тому важливими для країни і кожного її громадянина є закони як нормативно-правові акти, що мають найвищу юридичну силу.

Аналізуючи основні характеристики Конституції України, акцентуємо увагу на тому, що кожна з них в умовах війни потребує особливої уваги і захисту з боку парламенту. Вирішення будь якого питання є, як правило, складним і потребує іноді героїчних дій з боку парламентарів. Адже були дні, коли ворог знаходився на відстані 30 кілометрів від будівлі парламенту, планував нанести по ньому масований ракетний удар, однак народні депутати продовжували виконувати свої конституційні обов'язки і продовжують і нині.

Тож можна з впевненістю констатувати, що український парламент справляється з викликами війни і продовжує реалізовувати свою місію із забезпечення ефективної роботи законодавчої гілки влади.

Верховна Рада України, на наш погляд, зуміла не просто швидко переорієнтувати свою роботу на воєнні рейки, але вчасно реагувала на актуальні загрози, породжені війною та оперативно приймала вкрай важливі та необхідні закони, спрямовані на ліквідацію та подолання наслідків військової агресії рф проти України.

Наприклад, вже о 7:50 24 лютого 2022 року Верховна Рада зібралася на пленарне засідання та затвердила Указ Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» [5]. Відтоді й донині парламент для здійснення пленарної діяльності, попри об'єктивні ризики, регулярно збирається у залі засідань Верховної Ради України.

Безумовно, воєнний стан впливає на парламентську роботу. Зокрема, сесійні тижні перетворилися на сесійні дні. З одного боку, робота була максимально скорочена (перш за все з

міркувань безпеки), а з іншого боку – максимально продуктивна (було запроваджено унікальне ноу-хау – режим роботи за принципом консенсусу, що передбачав ухвалення критично важливих і визначених на погоджувальній раді законопроектів із мінімізацією політичних дискусій та обговорень у сесійній залі). Як наслідок – 399 законів та постанов воєнного часу, що прийняла Верховна Рада у 2022 році, з яких: 44 – закони з оборони і безпеки; 97 – економічні закони воєнного часу; 26 – закони соціальної сфери [4].

Паралельно з цим Верховна Рада України, попри надскладні умови та загрози, прийняла всі необхідні закони для виконання рекомендацій Європейської Комісії щодо заявки України на членство в ЄС. Це, безумовно, є підтвердженням ефективності та професійності українського парламенту, зокрема, та системи вітчизняного парламентаризму, в цілому.

Так, за рік війни українським парламентом прийнято більше 150 законодавчих актів безпосередньо спрямованих на протидію збройній агресії рф, 50 – на євроінтеграційні процеси, 49 заяв і звернень до міжнародних організацій [4].

Важливим вважаємо те, що керівництво Верховної Ради України та народні депутати регулярно здійснювали і продовжують здійснювати представницькі візити до різних країн світу, піднімаючи питання надання військової, фінансової та гуманітарної допомоги Україні, європейської та євроатлантичної інтеграції нашої країни, створення спеціального трибуналу для розслідування російських воєнних злочинів, відшкодування рф збитків, завданих Україні тощо.

Як зазначають вітчизняні науковці, дипломатичний фронт набув в умовах широкомасштабної агресії рф не менш вагомого значення, ніж воєнний, «оскільки саме дипломатія у її офіційному (державному) й неофіційному (публічному) вимірі забезпечує формування і зміцнення антиросійської коаліції на міжнародному рівні, реалізацію фінансової, військової підтримки України, продовження й поглиблення санкційної політики щодо Росії як курсу, що безпосередньо впливає на здатність Збройних сил України й українського народу в цілому протистояти ворогові. Впливовим суб'єктом реалізації міжнародної діяльності України, поряд з Міністерством закордонних справ України, Президентом України, є Верховна Україна, наділена, низкою законодавчих, ратифікаційних, контрольних, бюджетно-регулюючих, представницьких функцій у сфері міжнародної діяльності країни» [2].

Верховна Рада України за рік повномасштабного вторгнення здійснила 26 візитів голів національних парламентів та їхніх заступників і 28 делегацій національних парламентів та міжнародних парламентських організацій. За трибуною Верховної Ради України зі зверненнями до народних депутатів України та українського народу виступили більше 20 представників іноземних держав.

Отже, Верховна Рада України як єдиний законодавчий орган державної влади України в умовах широкомасштабної війни з рф проявила себе як ефективний політичний інститут, здатний закладати законодавчі аспекти протидії військовій агресії та повоєнного відновлення країни, а також сприяти розвитку вітчизняного парламентаризму як особливої системи політичної організації влади в державі [1].

Список використаних джерел

1. Гошовська В.А. Парламентаризм: підручник. 2-ге вид., допов. й розшир. / В.А. Гошовська та ін. Київ: НАДУ, 2019. 704 с.
2. Дудко І. До питання про дипломатію і міжнародні зв'язки Верховної Ради України в умовах широкомасштабної агресії РФ. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2022. Випуск 42. С. 202-219. http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/42_2022/27.pdf
3. Конституція України. <https://www.president.gov.ua/documents/constitution/>
4. 399 законів та постанов воєнного часу – що прийняла Верховна Рада у 2022 році. <https://sud.ua/uk/news/ukraine/258358-399-zakonov-i-postanovleniy-voennogo-vremeni-chto-prinyala-verkhovnaya-rada-v-2022-godu>
5. Указ Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397/>

Вемір Давітян,

студент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Vemir Davitian,

student of the Department of parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Валентина Гошовська, д.політ.н., професорка, завідувачка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ ПІД ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

PREVENTION AND FIGHTING OF CORRUPTION DURING THE LEGAL REGIME OF MARTIAL STATE IN UKRAINE

It is argued that the state policy in the fight against corruption is aimed at preventing and counter-ing this negative phenomenon, as well as ensuring the coordination and systematic anti-corruption activities of all state authorities and local self-government bodies. Ukraine continues to effectively fight corruption even in the difficult conditions of martial law. The main goal of the anti-corruption strategy is to combat corruption at the level of state power and local self-government by increasing the transparency of their activities, ensuring compliance with the rights and freedoms of citizens, cre-ating conditions for economic development, implementing European social standards and improving the well-being of the population. It has been scientifically proven that, in addition to political will, an appropriate legislative framework is needed, which includes a wide range of legal norms that regu-late the mechanisms of corruption prevention and establish responsibility for corruption violations. The need to create an effective system of state bodies that will be responsible for coordinating the formation and implementation of anti-corruption policy is justified. Preventive measures to prevent corruption, as well as active steps to overcome corruption phenomena in the conditions of martial law, are necessary.

Keywords: *corruption, martial law, opposition, prevention, politics.*

Державна політика щодо боротьби з корупцією направлена на превенцію та протидію цьому негативному явищу, а також на забезпечення координації та системності антикорупційної діяльності всіх органів державної влади (ОДВ) та органів місцевого самоврядування (ОМС). Корупція роз-глядається як основна перешкода для досягнення стабільного економічного зростання та побудови ефективних демократичних інститутів.

Основною метою стратегії боротьби з корупцією є протидія корупції на рівні державної влади та місцевого самоврядування шляхом збільшення прозорості їхньої діяльності, забезпечення дотримання прав і свобод громадян, створення умов для економічного розвитку, впровадження європейських соціальних стандартів і підвищення благополуччя населення [1].

Досягнення цієї мети можливе шляхом реалізації антикорупційної політики, яка передбачає поступове зниження рівня корупції в країні та впровадження ефективного механізму для запобігання та протидії корупції в Україні. На основі цього необхідно визначити стратегічні та тактичні цілі боротьби з корупцією, поставити завдання перед конкретними ОДВ та ОМС і обрати засоби для протидії корупції.

Унаслідок військової агресії РФ проти України та введення воєнного стану в нашій країні, Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) наразі активно спрямовує всі свої зусилля на реалізацію повноважень, спрямованих на перемогу держави у цій війні.

З метою системного запобігання корупції на всіх рівнях управління, було запроваджено інститут уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» (Закон) [2].

Ці уповноважені підрозділи (уповноважені особи) є важливим елементом антикорупційної структури, їх завдання полягає у наданні допомоги керівникам та іншим працівникам державних органів, включаючи період введення правового режиму воєнного стану в Україні, для забезпечення дотримання вимог Закону [4].

Протягом періоду дії правового режиму воєнного стану, уповноважені підрозділи (уповноважені особи), які не залучені до заходів у сфері оборони держави, цивільного захисту, громадської безпеки та порядку, а також охорони прав, свобод і законних інтересів громадян, продовжують здійснювати організаційні заходи із запобігання та виявлення корупції з урахуванням особливостей робочого режиму в установі (таких як дистанційна робота, прості) та вимог, встановлених Законом України «Про правовий режим воєнного стану» [3].

У зв'язку з воєнним станом, виникає нагальна потреба в посиленні боротьби з корупцією шляхом внесення змін і доповнень до діючого законодавства. Це особливо важливо, оскільки після перемоги України очікує значний фінансовий внесок від наших партнерів для відновлення економіки та інфраструктури.

Також варто зазначити, що 4 березня Кабінет Міністрів України затвердив Державну антикорупційну програму на період з 2023 по 2025 роки. Цей документ встановлює систему конкретних антикорупційних заходів, спрямованих на виконання Антикорупційної стратегії. 13 березня текст програми був опублікований на офіційному веб-сайті уряду.

Програма охоплює широкий спектр сфер, таких як підвищення ефективності системи протидії корупції, забезпечення невідвортної відповідальності за корупційні дії, оборона, правосуддя, державне регулювання економіки, митна справа та оподаткування, будівництво, земельні відносини та інфраструктура, охорона здоров'я, освіта та соціальний захист, антимонопольна політика.

Висновок. Україна продовжує ефективно боротися з корупцією навіть у складних умовах воєнного стану. Крім політичної волі, необхідна відповідна законодавча база, яка включає широкий спектр правових норм, що регулюють механізми запобігання корупції та встановлюють відповідальність за корупційні порушення. Також необхідно створити ефективну систему державних органів, які будуть відповідальні за координацію формування та реалізацію антикорупційної політики. Превентивні заходи для запобігання корупції, а також активні кроки для подолання корупційних явищ в умовах воєнного стану є необхідними.

Список використаних джерел

1. Механізми запобігання політичній корупції в органах представницької влади України: монографія /авт. кол.: В.А.Гошовська [та ін.]: за ред. В.А.Гошовської. Київ : НАДУ, 2021. 330 с.
2. Про запобігання корупції: Закон від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. Верховна Рада України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
3. Про правовий режим воєнного стану : Закон від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
4. Щодо діяльності з питань запобігання корупції. Державна податкова служба України. 2022. URL: <https://tr.tax.gov.ua/diialnist/zapobigannya-proyavam-koruptsii/-informatsiynimateriali/581003.html>.

Лідія Даниленко,

докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, DrHb

Владислав Ващишин,

студент ОП «Парламентаризм і парламентська діяльність» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Lydia Danylenko,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv, DrHb

<https://orcid.org/0000-0002-4524-8347>

Vladyslav Vashchyshyn,

Student of the educational program «Parliamentarism and parliamentary activity» Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР УКРАЇНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ

THE CONSTITUTIONAL DIMENSION OF UKRAINIAN PARLIAMENTARISM

It is noted that compliance with the Constitution of Ukraine is the protection of the construction (structure) of the democratic system of our state; depends not only on the knowledge of its main provisions, but also on the practice of application. As a result, parliamentarism is established in the state as a special system of democratic organization of political power, in which the parliament is recognized as a legitimate body of people's representation.

It has been found that one of the signs of the constitutional dimension of Ukrainian parliamentarism is the active participation of citizens in national and community affairs. This is facilitated by properly organized civic education in the state, which guarantees every citizen the acquisition of various "civic practices", in particular, those aimed at protecting the integrity and independence of Ukraine in military affairs and volunteer activities.

It is recommended to strengthen the practical training of masters in the specialty 281 "Public management and administration" under the educational program "Parliamentarism and parliamentary activity", which is carried out at the Taras Shevchenko National University of Kyiv, through the introduction of training and production practice on volunteering, and also – to take into account the best foreign experience in the organization of such training for the entire education system of Ukraine.

Keywords: constitution, parliamentarism, parliament, volunteering, civic education, citizen.

Під час війни, розпочатої повномасштабним вторгненням РФ в Україну 24 лютого 2022 року, важливим постає питання щодо вкладу кожного у перемогу нашої держави. Тому важливою є відповідь на запитання: «Який вибір роблять громадяни України щодо дотримання ними чи порушення вимог Конституції України – Основного закону країни?»

Як показують соціологічні дослідження, проведені у 2019 році: «Майже половина населення (47%) взагалі не читала її текст, а близько третини (32%) читали лише окремі її підрозділи. Фактично такі самі дані були й у 2015 році: 50% Конституцію не читали, а 33% громадян читали окремі підрозділи. З усіма розділами знайомі лише 11% населення (у 2015 році – 12%). Із тих, хто зі змістом Конституції знайомився, половина (як і у 2015 році) робила це для того, аби знати свої права [2].

Цікавим є той факт, що і в 2017 році «половина українців не читали тексту Конституції, але понад 60% з них хочуть її змінити» [1].

Нині ж, у 2023 році нами проведено дослідження за матеріалами НАДС України про результати тестування державних службовців на знання законодавства [5] і з'ясовано, що особи,

які претендують на керівні посади в органах державної влади демонструють доволі низькі знання чинного законодавства: лише 35-37% – мають високі результати.

Тобто, навіть ті громадяни нашої держави, які вмотивовані добре знати Конституцію і закони України, при складанні іспитів під час конкурсного відбору на вакантні керівні посади в органах державної влади не демонструють добрих результатів.

Про що це свідчить? На наших погляд:

- по-перше, про недостатню підготовку фахівців для державної служби України;
- по – друге, про низький рівень покарання за порушення громадянами держави чинного законодавства.

Акцентуємо увагу на першому факторі.

На відміну від України, в США і Норвегії, наприклад, існує добра система громадянської освіти [8], в якій найважливішою ознакою громадянства є не лише знання основних положень Конституції чи законів країни, а так зване «громадянське служіння», яке підтверджується реальною практикою кожної людини у відпрацюванні нею на користь свого ком'юніті (своєї громади). Наприклад, учні за період навчання у школі повинні відпрацювати на користь громади 70 годин, інакше не отримають атестат про освіту [8].

Викладання основ Конституції, тобто основ будови (конструкції) організації влади в державі, відбувається не лише в навчальних аудиторіях, а й в інтерактивних безкоштовних музеях, після відвідування яких кожна людина набагато краще оцінює свою приналежність до держави, усвідомлює цінну, якою дістаються громадянські права і свободи, визнає про конкретних людей, які виборювали гідність для кожної людини.

Нині в Україні, коли йде жорстока війна з РФ за незалежність нашої держави, кожному важливо здійснювати таке «громадянське служіння», як на фронті, так і в тилу.

Як засвідчив Кабінет Міністрів України, станом на кінець першого року повномасштабної війни захищають Україну «3,5 тис. державних службовців в лавах ЗСУ, Нацгвардії, СБУ та в інших військових формуваннях захищають Україну зі зброєю в руках. 108 чиновників загинули, 80 отримали поранення» [3]; «більшість опитаних українців (61%) долучалися до волонтерської допомоги Силам оборони України чи своїм співгромадянам. Близько 15% українців повідомили, що не допомагали армії чи переселенцям, але збираються це зробити» [4].

За даними UN Volunteers «у світі волонтерять 970 млн. людей, тобто кожен восьмий житель планети. Кількість годин, які вони присвячують волонтерству, дорівнює роботі 125 млн штатних працівників. А вартість роботи становить приблизно 1,3 трлн доларів — 2,4% світової економіки. Волонтери – це «невидимі» для держави люди» [9].

Аналізуючи ці цифри, а також враховуючи, що фактична кількість державних службовців в Україні становить 166 253 осіб [6], то на війні перебуває менше 2% зі складу державних службовців, тоді як у волонтерському русі в світі беруть участь майже 12,5 % від кількості людей на планеті.

Можна зробити висновок, що цей рух є перспективним і для українців і тому потрібно готувати фахівців не лише до роботи в органах публічної влади (органах державної влади та органах місцевого самоврядування), а й в громадських об'єднаннях, зокрема у волонтерських рухах.

У цьому плані у нас вже є деякий досвід. Так, в КНУ імені Тараса Шевченка у 2023/2024 навчальному році втретє розпочнеться підготовка магістрів за освітньою програмою «Парламентаризм та парламентська діяльність» (спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування), але вперше в ній будуть викладатися дисципліни з волонтерської практики, а також навчальна практика включатиме практику з волонтерської діяльності.

Таким чином буде реалізований один із аспектів концепції «громадянського служіння».

Другий фактор, яким ми пояснюємо низький рівень знань про Конституцію України та її зміст – це відсутність чи недостатність справедливого покарання за її порушення. У цьому плані важливими є рішучі кроки нашої держави щодо проведення судової реформи, яка розпочата у 2014 році після Революції гідності та позачергових виборів Президента України.

Указом Президента України від 11.06.2021 № 231/2021 затверджено Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки, яка визначає основні засади та напрями подальшого сталого функціонування і розвитку системи правосуддя з урахуванням кращих міжнародних стандартів та практик, серед яких: забезпечення координованості та збалансованості процесу удосконалення з урахуванням подальшої гармонізації національного законодавства із

законодавством Європейського Союзу; підвищення ефективності організації судової влади та інститутів правосуддя, зміцнення довіри до них суспільства [7].

Як висновок зазначимо, що недостатньо лише знати основи Конституції України, їх потрібно демонструвати у щоденному житті кожному громадянину нашої держави, і в першу чергу, посадовим особам органів державної влади та органів місцевого самоврядування, шляхом здійснення ними відповідних практик «громадянського служіння».

Ми вважаємо, що підтримка Конституції – це запорука розвитку парламентаризму як особливого способу організації політичної влади в державі, в якому парламент, обраний народом на загальнонаціональних виборах, користується його повагою і довірою.

Список використаних джерел

1. Богдана Костюк. Половина українців не читали тексту Конституції, понад 60 відсотків хочуть її змінити – соціологи . <https://www.radiosvoboda.org/a/28583907.htm> (дата звернення: 10.06.2023).

2. Майже половина громадян України не читала Конституцію – дослідження. <https://dif.org.ua/article/mayzhe-polovina-gromadyan-ukraini-ne-chitala-konstitutsiyu-doslidzhennya> (дата звернення: 10.06.2023).

3. Оксана Руда. Скільки чиновників воюють на фронті: в уряді відповіли. <https://tsn.ua/ukrayina/skilki-chinovnikiv-vouyut-na-fronti-v-uryadi-vidpovili-2274559.html> (дата звернення: 10.06.2023).

4. Олена Барсукова. Більшість українців волонтерять під час війни, 18% – не планують. Опитування <https://life.pravda.com.ua/society/2023/02/24/253036> (дата звернення: 10.06.2023).

5. Результати тестування на знання законодавства <https://nads.gov.ua/vishchij-korpus-derzhavnoyi-sluzhbi/testuvannya/rezultati-testuvannya-na-znannya-zakonodavstva> (дата звернення: 10.06.2023).

6. Статистичні дані про склад державних службовців. <https://nads.gov.ua/news/statystychni-dani-pro-sklad-derzhavnykh-sluzhbovtsiv99> (дата звернення: 10.06.2023).

7. Судова реформа. https://minjust.gov.ua/cat_414 (дата звернення: 10.06.2023).

8. Як викладають громадянську освіту в США та Норвегії. <https://osvitoria.media/experience/yak-vykladayut-gromadyansku-osvitu-u-ssha-ta-norvegiyi> (дата звернення: 10.06.2023).

9. UN Volunteers. <https://www.google.com/search> (дата звернення: 10.06.2023).

Сергій Даніш,

студент 1-го курсу Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Serhii Danish,

1st year student of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Інна Плотницька**, к.філол.н., професорка, професорка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРЕДСТАВНИЦЬКИХ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

FEATURES OF ACTIVITIES OF REPRESENTATIVE BODIES OF LOCAL SELF-GOVERNMENT UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

It was established that during the war local self-government bodies received additional tasks in terms of: establishment of close cooperation with military administrations and military command, work with internally displaced persons, work of local self-government bodies in temporarily occupied territories. It was determined that in order to ensure the functioning of local self-government bodies in these difficult conditions, it is critically important for the authorities to continue law-making activities to improve the mechanisms of action of local democracy.

Keywords: local self-government, the system of local self-government, the functioning of local self-government bodies under martial law.

Місцеве самоврядування в його сучасному вигляді у жодній країні ще не стикалося з викликами, які постали перед територіальними громадами в Україні внаслідок широкомасштабного вторгнення росії.

У таких надскладних умовах важливим завданням є забезпечення дієвої реалізації повноважень представницьких органів місцевого самоврядування, на які покладається виконання значної частини суспільних справ.

Зазначимо, що ще до початку активної фази російського вторгнення відбулося розширення делегованих повноважень органів місцевого самоврядування у галузі оборонної роботи.

Зокрема, відповідно до Закону України «Про основи національного спротиву, з 1 січня 2022 року введено в дію положення про віднесення до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад делегованих повноважень щодо здійснення заходів з підготовки населення до участі в русі національного спротиву, підготовки і подання відповідним районним / обласним радам пропозицій до цільових місцевих програм підготовки населення до участі в русі національного спротиву, участі в організації їх виконання. На рівні районної та обласної ради до переліку повноважень включено затвердження програм підготовки територіальної оборони та населення України до участі в русі національного спротиву відповідно району, області та здійснення заходів щодо підготовки населення України до участі в русі національного спротиву в межах території відповідної адміністративно-територіальної одиниці; проведення заходів щодо популяризації служби у військовому резерві [3].

Під час війни органи місцевого самоврядування отримали додаткові задачі. Насамперед, вони повинні були налагодити близьку співпрацю з військовими адміністраціями та військовим командуванням, узгодити порядок роботи та, за потреби, погодити перерозподіл окремих повноважень. Така система дозволила в короткий термін організувати оборону населених пунктів та забезпечити всі необхідні для цього ресурси, активно доносити актуальну інформацію до населення, щоб зберегти життя та здоров'я громадян.

Також, великим фронтом робіт для органів місцевого самоврядування у безпечних регіонах стала робота з внутрішньо переміщеними особами. Необхідно було забезпечити: реєстрацію відпо-

відного статусу ВПО, видачу довідок, розміщення та роздачу гуманітарної допомоги, оформлення виплат, тощо.

Крім того, окремої уваги заслуговує питання роботи органів місцевого самоврядування на тимчасово окупованих територіях. Для роз'яснення конкретного алгоритму дій у ситуації окупації Офіс підтримки реформи децентралізації Мінрегіону ініціював роботу відповідної правової групи, яка розробила персоналізовані рекомендації щодо можливих дій і рішень в залежності від обставин в яких опинилася громада [1].

Стійкість тилу в перші місяці війни значною мірою забезпечено успіхом децентралізації, яка відбувалася в попередні роки, та створенням спроможних самоврядних територіальних громад.

Загалом, експертне середовище високо оцінило стійкість системи місцевого самоврядування, продемонстровану нею на фоні важких випробувань війни [2].

Водночас, для забезпечення функціонування органів місцевого самоврядування у цих складних умовах критично важливо, щоб влада продовжувала законотворчу діяльність над вдосконалення механізмів дії місцевої демократії.

Зокрема, задля наближення моделі місцевого самоврядування в Україні до європейської, необхідно:

1) провести функціональні та процедурні реформи місцевого самоврядування як шляхом чіткого розподілу повноважень за рівнями управління, так і в сфері адміністративно-територіального устрою з метою законодавчого унормування статусу адміністративно-територіальних одиниць та критеріїв їх виокремлення;

2) удосконалити напрями формування матеріально-фінансової основи місцевого самоврядування в Україні шляхом: забезпечення відповідності між повноваженнями та фінансовим забезпеченням органів місцевого самоврядування; удосконалення системи місцевих податків; формування системи комунальних фінансово-кредитних установ, що дасть змогу використовувати позиковий механізм: місцеві цінні папери, комунальне кредитування тощо, які є джерелом фінансування інвестиційних програм.

Список використаних джерел

1. Миколюк А. В. Робота органів місцевого самоврядування під час воєнного стану. Таврійський науковий вісник. 2022. № 2. С. 67–73.

2. Місцеве самоврядування як чинник стійкості тилу : аналіт. доп. / [В. Г. Потапенко, В. О. Баранник, Н. В. Бахур та ін.] ; за ред. В. Г. Потапенка. Київ : НІСД, 2023. 54 с.

3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 27.05.1997 №280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

Ельміра Дорошенко,

аспірантка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Elmira Doroshenko,

Postgraduate student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Надія Максименцева, д.ю.н., доцентка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ І ПАРЛАМЕНТАРИЗМ ЯК ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ВИБІР УКРАЇНИ ТА ГАРАНТІЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

CONSTITUTIONALISM AND PARLIAMENTARISM AS A CIVIL CHOICE OF UKRAINE AND A GUARANTEE OF HUMAN AND CITIZEN RIGHTS AND FREEDOMS

Constitutionalism and parliamentarism in Ukraine are important components of the country's civilizational choice, as they contribute to the establishment of the rule of law, the protection of the rights and freedoms of citizens, and the development of democracy.

Constitutionalism and parliamentarism guarantee the protection of the rights and freedoms of a person and a citizen by establishing legal norms that limit the actions of the authorities and ensure the realization of the basic values of society.

Constitutionalism involves the establishment of a constitution as the main legal document that guarantees the separation of powers, limits the actions of power structures, and establishes legal guarantees for citizens. This ensures the stability and predictability of the country's management. The Constitution of Ukraine defines the main principles of the functioning of the parliament and guarantees its independence, as well as gives deputies the right of legislative initiative and control over the executive power.

Keywords: *Constitutionalism and parliamentarism in Ukraine, rights and freedoms, The Constitution of Ukraine, democracy.*

Конституціоналізм і парламентаризм в Україні є важливими складовими цивілізаційного вибору країни, оскільки сприяють встановленню правової держави, захисту прав і свобод громадян, та розвитку демократії. Конституціоналізм і парламентаризм гарантують захист прав і свобод людини і громадянина шляхом встановлення правових норм, які обмежують дії влади і забезпечують реалізацію основних цінностей суспільства.

Конституціоналізм передбачає встановлення конституції, як основного правового документу, що гарантує розділення влади, обмеження дій владних структур та встановлення правових гарантій для громадян. Це забезпечує стабільність та прогнозованість управління країною. Конституція України визначає основні принципи функціонування парламенту та гарантує його незалежність, а також надає депутатам право законодавчої ініціативи та контролю над виконавчою владою [2]

Парламентаризм покладає акцент на роль парламенту як представницького органу народу. В Україні парламент є найважливішим політичним органом країни, відіграючи найважливішу роль у прийнятті законів, формуванні уряду та контролі за його діяльністю. Через парламент проходять ключові рішення, що стосуються політичного, економічного, соціального та законодавчого життя України. Український парламент також відіграє важливу роль у законодавчому регулюванні економічної сфери, реформуванні судової системи, охороні довкілля, забезпеченні безпеки та оборони країни, а також здійсненні зовнішньополітичних заходів [3]

Конституціоналізм і парламентаризм сприяють формуванню принципів правової держави, таких як принцип верховенства права, незалежність судової влади, розподіл влади та захист прав людини. Ці принципи є основою для забезпечення стабільності та розвитку країни та гарантують захист прав і свобод людини і громадянина. Вони закріплюють ці принципи у конституційному ладі та встановлюють механізми їх реалізації, забезпечуючи розподіл влади, контроль за владою та

гарантуючи участь громадян у прийнятті рішень, що стосуються їх життя та добробуту. Виконання принципів конституціоналізму і парламентаризму сприяє зміцненню демократичних інститутів в Україні. Вони сприяють гармонійним відносинам між різними гілками влади, підвищенню відповідальності влади перед народом та забезпечують можливість громадян брати участь у прийнятті рішень через вибори та петиції. Отже, ці принципи є важливими складовими цивілізаційного вибору країни та допомагають забезпечити правову рівність та справедливість у суспільстві [5].

Конституційний лад – це встановлений Основним Законом порядок організації і функціонування інститутів держави і суспільства, система суспільних відносин, що гарантуються, забезпечуються і регулюються законами, прийнятими відповідно до Конституції. Конституційний лад, заснований на принципах конституціоналізму і парламентаризму, встановлює правові гарантії недоторканості особистої свободи, приватної власності, свободи слова, релігійних переконань, права на справедливий суд та багато інших прав. Ці гарантії забезпечуються шляхом закріплення їх в конституційних документах та законодавчих актах, що надає їм юридичну силу та захищає від довільних порушень. Конституція України, яка є основним джерелом права, гарантує ці норми і надає громадянам можливість захищати свої права через судову систему та звертатися до парламенту зі своїми скаргами і пропозиціями. Завдяки цим гарантіям, кожна людина та громадянин України має право на достоїнство, свободу, рівність перед законом та може сподіватися на справедливість та захист своїх прав в межах правової держави [4].

Конституціоналізм і парламентаризм сприяють розвитку незалежної судової системи, яка забезпечує розгляд справ з порушення прав і свобод громадян. Суди виступають гарантом виконання конституційних норм і забезпечують захист прав та справедливість у суспільстві. Через незалежність судів від політичних та владних впливів, судова система може вирішувати спори та судити порушників закону об'єктивно та справедливо. Це допомагає забезпечити рівновагу між владою та громадянами, а також забезпечує дотримання правового порядку та принципу верховенства права. Судова система, як гарант конституційних принципів, підтримує довіру громадян до правосуддя та важливою мірою сприяє створенню справедливого та правового суспільства [6].

Конституціоналізм і парламентаризм забезпечують громадянам право на свободу вираження своїх думок, об'єднання та мирні зібрання. Вони створюють умови для активної громадської участі, формування громадських організацій і забезпечують можливість впливати на прийняття рішень у суспільстві. Завдяки конституціоналізму, громадяни мають гарантоване конституційне право на свободу слова, думки, віросповідання, об'єднання та мирні зібрання. Ці свободи сприяють формуванню різноманітних громадських організацій, які можуть виступати за інтереси громадян, захищати їх права та пропонувати власні ініціативи. Парламентаризм, у свою чергу, створює механізми для громадської участі у прийнятті рішень через парламентські процедури. Громадяни мають можливість висловлювати свої думки, обговорювати питання громадського значення та співпрацювати з обраною владою у вирішенні суспільних проблем. Парламент, як представницький орган, повинен враховувати голос громадян та забезпечувати їх інтереси у процесі прийняття рішень.

Таким чином, конституціоналізм і парламентаризм створюють фундаментальні умови для гарантії громадянських прав і свобод, а також активної громадської участі в управлінні суспільством.

Список використаних джерел

1. До питання про правові інститути забезпечення прав і свобод людини і громадянина / О. Дашковська // Вісник Академії правових наук України. 2010. № 3. С. 44-49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2010_3_5
2. Конституційна законність у системі сучасного конституціоналізму / А. Р. Крусян // Актуальні проблеми держави і права. 2005. Вип. 25. С. 164-167. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2005_25_37
3. Міністерство освіти і науки України національний університет «Львівська політехніка» навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти кафедра теорії права та конституціоналізму: Парламентаризм в Україні та країнах Європи. Світлана Воловець, стр.16-18 URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/22813/vipusk-14-2022-r.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
4. Основи конституційного ладу в Україні / Г. В. Задорожня // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2008. № 3. С. 74-75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2008_3_17
5. Принцип верховенства права як умова розвитку сучасного українського конституціоналізму / Т. Я. Багрій // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2011. № 2(2). С. 44-51. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/aymvs_2011_2\(2\)_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/aymvs_2011_2(2)_6)

6. Принципи ефективної судової системи / Л. Москвич // Вісник Академії правових наук України. 2010. № 2. С. 103-111. ULR: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2010_2_11

Володимир Дубас,

студент 1-го курсу Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Volodymyr Dubas,

1st year student of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Інна Плотницька, к.філол.н., професорка, професорка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

PROBLEMS OF EFFECTIVE FUNCTIONING OF LOCAL GOVERNMENT IN UKRAINE

It is shown that local self-government in Ukraine is not only a right guaranteed by the state, a real ability and a multifaceted socially useful activity, but also a certain social system (self-organization) or that organizational and legal mechanism, thanks to which territorial communities directly and through their elected bodies perform functions and the powers of local self-government aimed at meeting the public needs of citizens, related to obtaining vital services.

It has been established that increasing the effectiveness of the functioning of local self-government in Ukraine requires the implementation of tasks related to: introducing amendments to the Constitution, regarding the administrative-territorial system, local executive bodies and local self-government; adoption of draft laws "On local state administrations", "On local self-government", "On the administrative and territorial system", "On service in local self-government bodies", "On local referenda"; building a thorough and transparent model for the restoration of local self-government in the territories that were under occupation for a long time.

Keywords: *the system of local self-government, the effectiveness of local self-government, the functioning of local self-government bodies under martial law.*

Безумовно, місцеве самоврядування в Україні є не лише гарантованим державою правом, реальною здатністю та багатогранною соціально корисною діяльністю, а й певною соціальною системою (самоорганізацією) або тим організаційно-правовим механізмом, завдяки якому територіальні громади безпосередньо і через обрані ними органи здійснюють функції та повноваження місцевого самоврядування, направлені на задоволення суспільних потреб громадян, пов'язаних з отриманням життєво необхідних послуг. Таким чином, сучасне місцеве самоврядування, будучи формою самоорганізації населення, має ознаки як владного, так і суспільного інституту.

При такому розгляді системи місцевого самоврядування, на перший план виходять питання задоволення суспільних потреб громадян, що особливо гостро стоять в Україні враховуючи реалії воєнного стану.

Як слушно відзначив А. Миколюк, в умовах впровадження воєнного стану в країні коло стандартних повноважень місцевого самоврядування суттєво розширилося [1], зокрема:

посилилися повноважень сільського, селищного, міського голови територіальної громади, який зможе приймати ряд рішень з питань бюджету, кадрових питань тощо;

сільський, селищний, міський голова або керівник виконавчого органу може призначати осіб на посади: в органах місцевого самоврядування, керівників комунальних підприємств, установ, організацій сфери управління їх органу місцевого самоврядування [3].

Водночас, на думку експертів, «місцеве самоврядування в Україні довело свою життєздатність в умовах воєнного стану. У більшості регіонів органи зберегли свою функціональність і керованість, здатність здійснювати ефективне управління на місцевому рівні у співпраці з державною владою в особі військових адміністрацій та їхніх очільників» [2].

Серед позитивних практик доцільно відзначити підтримку органами місцевого самоврядування громадських ініціатив, проектів, співпраця з волонтерами, міжнародними та громадськими організація-

ми, робота яких спрямована на вирішення проблем громад, діяльність органів місцевого самоврядування, направлену на обстеження пошкодженого житла та оцінку збитків власними силами тощо.

Разом з тим, підвищення ефективності функціонування місцевого самоврядування в Україні вимагає виконання завдань щодо:

- внесення змін до Конституції, стосовно адміністративно-територіального устрою, місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування;
- прийняття законопроектів «Про місцеві державні адміністрації», «Про місцеве самоврядування», «Про адміністративно-територіальний устрій», «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про місцеві референдуми»;
- побудови ґрунтовної та прозорої моделі відновлення місцевого самоврядування на територіях, які тривалий час перебували під окупацією.

Також, на нашу думку, підвищення ефективності функціонування місцевого самоврядування в Україні зумовлює потребу налагодження взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськістю, що, своєю чергою, вимагає формування та розвитку лідерства в системі місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. Миколюк А. В. Робота органів місцевого самоврядування під час воєнного стану. Таврійський науковий вісник. 2022. № 2. С. 67–73.
2. Місцеве самоврядування як чинник стійкості тилу : аналіт. доп. / [В. Г. Потапенко, В. О. Баранник, Н. В. Бахур та ін.] ; за ред. В. Г. Потапенка. Київ : НІСД, 2023. 54 с.
3. Про правовий режим воєнного стану: Закону України від 12.05.2022 № 2259-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

Андрій Ільєнко,

студент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Andrii Ilienکو,

student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Ігор Рейтерович, к.політ.н., доцент, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПОЛІТИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

POLITICAL RESPONSIBILITY OF PUBLIC SERVANTS: THEORETICAL ASPECTS

Theoretical aspects of political responsibility of public officials are analyzed. Approaches to the interpretation of the concept of «political responsibility» are characterized, namely socio-moral, legal, and political approaches. It was determined that the political responsibility of public servants is such a moral and psychological state of political subjects, which is based on understanding the meaning and consequences of their political activity, the basis of which is political interests and needs, political consciousness, the ability to mobilize political will and define political goals, which prompts them to consciously observe the forms and rules of political life, external and internal forms of control of political activity, and awareness of the onset of negative consequences in case of non-observance or improper observance of political and legal norms.

Keywords: *responsibility, political responsibility, socio-moral approach, legal approach, political approach.*

В умовах тривалого перебування українського суспільства в непевному транзитному стані відмічається неприйнятно низька чутливість органів публічної влади та публічних службовців до суспільних інтересів та потреб. Непоодинокими є випадки наочного прояву невідповідності практичної діяльності цих органів покладеній на них місії. Згідно із опосередкованими зверненнями провідних політичних сил до вітчизняного електорату наявне політичне становище трактується як криза відповідальності публічної влади та публічних службовців.

Про необхідність відповідальності влади, держави, окремих публічних службовців неодноразово заявляли політики у своїх передвиборних програмах. І хоча поняття політичної відповідальності не сходить з політичного лексикону, проте воно радше вживається як символ, ярлик, гасло, яким користуються політики, журналісти, представники громадянського суспільства та інші. На практиці дуже рідко за цим словосполученням стоїть конкретна концепція чи реальний механізм.

У наукових колах існує велика кількість конкуруючих визначень політичної відповідальності. Зокрема, це поняття досліджується з позиції соціально-морального, юридичного, політичного,

За соціально-моральним підходом передумовою настання політичної відповідальності є не юридично-правові, а неписані морально-етичні норми, а механізмом притягнення до відповідальності є соціальний тиск та осуд. Д.Горчаков вважає, що відповідальність є активною громадянською позицією особи, при цьому вказуючи, що моральна відповідальність є абсолютно добровільною [1].

На думку А.Антоненка, згідно із соціально-моральним підходом політична відповідальність означає висловлення активної громадської позиції (осуду або схвалення) дій політиків, які перебувають у моральній площині [2, с.9]. А підставою для такої реакції громадськості є діяльність осіб, які представляють інтереси групи громадян чи є лідером такої групи, що йдуть врозріз із правилами поведінки, загальноприйнятими у відповідному суспільстві.

Згідно із юридичним підходом, термін «відповідальність», який вперше увів у науковий обіг Альфред Бен, ототожнюється із «карністю». Серед науковців на сьогодні є досить поширеною теза щодо того, що політична відповідальність тісно пов'язана з юридичною відповідальністю. Основною

причиною такого твердження наводиться складність чіткого визначення підстав та конкретних механізмів настання політичної відповідальності.

Згідно із поглядами А. Антоненка, юридичний підхід відносно політичної відповідальності застосовується тоді, коли підстави для її настання виникають винятково в результаті порушення правових норм [2, с.9]. Зокрема, автор говорить про конституційно-правову відповідальність. Схожої позиції дотримується і В. Торяник, який відмічає, що правовою формою політичної відповідальності є конституційна відповідальність [3].

Іншу думку мають О. Мельник [4] та Р. Павленко [5, с. 28], які не ототожнюють політичну та конституційну відповідальність, вважаючи сферу застосування останньої набагато вужчою. При цьому Р. Павленко стверджує, що конституційно-правова і політична відповідальність хоч і мають однакові суб'єкти, підстави настання, несприятливі наслідки, проте політична відповідальність, на відміну від правової, пов'язана з виконанням конвенційно встановлених, а не кодифікованих норм.

С. Балан вказує на те, що політична відповідальність є самодостатнім різновидом соціальної відповідальності, яка «поширюється на особливе коло суб'єктів і має одним із своїх елементів відповідальність конституційно-правову, яка виступає виключно процедурною стороною (комплексом нормативних приписів) щодо політичної відповідальності» [6, с. 190].

С. Телешун, Т. Бутирська та М. Пірен вважають, що статус політичної відповідальності має бути закріплений на законодавчому рівні. Вони стверджують, що це сприятиме посиленню відповідальності політичної еліти за виконання передвиборчих обіцянок і водночас призведе до встановлення перед державною службою реальних, а не популістських цілей [2, с.10; 7]. У такому разі, політична відповідальність виступатиме додатковим елементом системи стримувань і противаг.

За політичним підходом, суть політичної відповідальності зводиться до того, що суспільство відмовляє політичним силам або лідерам в голосах на виборах у разі, якщо ними не було дотримано своїх попередніх обіцянок. Д. Горчаков стверджує, що «специфіка політичної відповідальності полягає в тому, що притягнення до неї не потребує порушення якогось юридичного закону» [1].

На погляд А. Антоненка, власне політичний зміст політичної відповідальності можна розкрити в словосполученні «політична стійкість» [2, с.11]. Відповідальний політик – насамперед той, котрий не поступиться своїми декларованими принципами, його дії не суперечитимуть програмі партії.

Водночас цей підхід зазнає критики з боку сучасних закордонних авторів. Зокрема, Джон Акерман наводить три структурні проблеми такого розуміння відповідальності: до політичної відповідальності можуть бути притягнуті лише можновладці, посади яких є виборними, при тому, що більшість посадових осіб призначаються; вибори вкладають величезну кількість різних суб'єктивних думок і оцінок в одне голосування; зважаючи, що політики обираються лише маленькою частиною населення, виникає ризик, що політики вдаватимуться до патронажу (приватної фінансової підтримки), привілеїв чи корупції, що спотворює ефективність такої відповідальності [8, с. 448–449].

Перелічені підходи вказують на важливі аспекти поняття політичної відповідальності, що увібрало такі характеристики з огляду на різні сфери застосування і може проявити їх у відповідних механізмах. Таким чином, політичною відповідальністю публічних службовців є такий морально-психологічний стан суб'єктів політики, який заснований на розумінні сенсу та наслідків їх політичної діяльності, підґрунтям якої є політичні інтереси і потреби, політична свідомість, здатність до мобілізації політичної волі й визначення політичних цілей, що спонукає їх на свідоме дотримання форм і правил політичного життя, зовнішніх і внутрішніх форм контролю політичної діяльності, й усвідомлення настання негативних наслідків у разі недотримання чи неналежного дотримання політичних і правових норм.

Список використаних джерел

1. Горчаков Д. Відповідальність як категорія політичної науки. *Наукові записки НаУКМА*. Т. 31. Політичні науки. К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2004. URL: http://www.library.ukma.kiev.ua/e-lib/NZ/NZV31_2004_polityk/13_gorchakov_dp.pdf

2. Антоненко А. Підходи до тлумачення політичної відповідальності. *Наукові записки НаУКМА*. 2011. Т. 121 : Політологічні [Політичні] науки. С. 8-12.

3. Торяник В. Взаємна політична відповідальність державної влади і громадянина в сучасній правовій державі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спеціальність 23.00.02; Дніпропетровський національний ун-г. Дніпропетровськ, 2006. 17 с.

4. Мельник О. Проблема створення ефективного механізму відповідальності. *Науково-теоретичний журнал «Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ»*. 1999. № 1.

5. Павленко Р. Парламентська відповідальність уряду: світовий та український досвід. К. : Вид. дім «КМ Академія», 2002. 253 с.

6. Балан С. Співвідношення політичної та конституційно-правової відповідальності у здійсненні державної влади : дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02 / С. Балан ; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. К., 2007. 223 с.

7. Пірен М. Проблеми професійної відповідальності політико-владної еліти в Україні. *Соціальна психологія* 2007. № 3.

8. Ackerman J. Co-Governance for Accountability: Beyond «Exit» and «Voice». *World Development*. 2004. Vol. 32. No. 3. P. 447–463.

Юрій Кісєль,

аспірант кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yurii Kisiel,

*postgraduate student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-5094-4339>*

Науковий керівник: Валентина Гошовська, д. політ. н., професорка, завідувачка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЛЬ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ В ЇЇ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОМУ ВИБОРІ

THE ROLE OF THE CONSTITUTION OF UKRAINE IN ITS CIVILIZATION CHOICE

It is noted that the Constitution of Ukraine is the main legal act of the state, which determined its civilizational choice in 1996, which consists in recognizing democracy as the basic principle of the political system in the state, for which its people are recognized as the only legitimate source of power and state sovereignty as the supremacy of the state in the entire territory and independence in international relations.

It was emphasized that during the war, which began with the full-scale military invasion of the Russian Federation in Ukraine on February 24, 2022, the Verkhovna Rada of Ukraine, as the only body of legislative power in the state, directed its activities to strengthen its defense capabilities and increase the level of trust of the Ukrainian people in the Ukrainian parliament.

It is proposed to continue the cooperation of the Verkhovna Rada of Ukraine with the only Scientific School of National Parliamentarism in Ukraine, which was established on the basis of Taras Shevchenko Kyiv National University and which for the last decade has been carrying out systematic training of specialists for parliamentary activity and thus contributes to the development of the parliamentary-presidential form of government in the state, approved by the Constitution of Ukraine. The trend of increasing supporters of the parliamentary (parliamentary-presidential) system in Ukraine, who are responsible for the election of the parliament, endowed with constitutional powers from the people to decide their fate and build the future of the country, has been determined.

Keywords: *constitution, parliamentarism, constitutionalism, parliamentarian.*

Четвертий рік поспіль я і мої колеги – народні депутати України IX скликання беруть участь в організації і проведенні щорічного Конгресу парламентаристів, які є прихильниками конституційного устрою в державі і відповідно, прихильниками інституційно спроможного парламенту, здатного самостійно приймати, головні для всієї країни і кожного її громадянина, рішення.

Однією з важливих характеристик інституційної спроможності будь якої інституції є професіоналізм її співробітників. Для Верховної ради України – це професіоналізм народних депутатів та працівників Апарату. Саме над вирішенням цієї задачі більше десяти років працює єдина в Україні Наукова школа вітчизняного парламентаризму під керівництвом професора, доктора політичних наук, завідувача кафедри парламентаризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Валентина Гошовська.

Щороку до Дня Конституції України проводиться Конгрес парламентаристів – потужний освітньо-науковий захід, який об'єднує багатьох інтелектуалів нашої країни навколо вирішення проблем Конституції.

У цьому 2023 році Четвертий Конгрес парламентаристів має тему «Конституційний вимір українського цивілізаційного вибору». Його підґрунтям стали результати першого Конгресу, проведеного у 2019 році, на якому йшлося про українську еліту як суб'єкта консолідації українського суспільства; на другому – у 2021 році – про об'єднавчу силу Конституції України; на третьому – у 2022 році – про виклики воєнного часу та перспективи відновлення держави.

Попередні Конгреси парламентаристів надали поштовх до усвідомлення багатьма його учасниками і громадянами в цілому сутності українського цивілізаційного вибору, який полягає, зокрема:

- по-перше, у демократії, як базовому принципі політичного устрою в державі, за якого єдиним легітимним джерелом влади визнається її народ;
- по-друге, у державному суверенітеті, який характеризується верховенством держави на своїй території і незалежністю у міжнародних відносинах.

Нинішній Четвертий Конгрес парламентаристів має на меті закріпити ці настанови і визначити стратегічні напрями розвитку державного управління та політології у зазначеній сфері у воєнний час і в період післявоєнної відбудови України. Тому важливими, на наш погляд, є пропозиції учасників Конгресу щодо посилення взаємодії Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби з Верховною Радою України, яка є об'єднавчим чинником українського суспільства і держави в умовах воєнного стану та системного висвітлення здобутків Наукової школи вітчизняного парламентаризму у навчальному процесі, засобах масової інформації з метою якнайширшого ознайомлення молоді, громадськості з актуальними проблемами розвитку конституціоналізму і парламентаризму.

Цей науковий напрям все більше визнається в наукових колах України та за її межами. І тому кожного разу, беручи участь у Конгресі парламентаристів, я замислююсь над трансформаційними процесами, які відбуваються у цьому напрямі і помічаю *тенденцію збільшення прихильників парламентського (парламентсько-президентського) устрою в нашій державі*, які відповідальні за вибір свого парламенту – єдиного законодавчого органу влади, наділеного конституційними повноваженнями від народу вирішувати його долю і будувати майбутнє країни.

Значу, що Верховна Рада України IX скликання, без перебільшення, прийняла на себе великий удар – спочатку ковід 19, а нині повномасштабне вторгнення РФ в Україну, і з честю тримає його.

Наведу кілька прикладів.

Перший – про рівень довіри українського народу до Верховної Ради України IX скликання, який збільшився. На це вказують результати соціологічних досліджень, проведених у жовтні-листопаді 2022 року у рамках Програми USAID “РАДА: наступне покоління”: «56% українців “швидше” або “цілковито” довіряють ВРУ як інституції, і лише 11% – “абсолютно не довіряють”. Найвищий рівень довіри серед молоді 18-24 років (89%), переважна більшість яких вважає процеси в Парламенті прозорими. Загалом 40% респондентів вважають роботу ВРУ прозорою» [1]. При цьому «лише 39% українців знають прізвище народного депутата України, обраного в їхньому окрузі. Рівень обізнаності вищий у селах (46%), найнижчий – у великих містах (26%). Серед респондентів-внутрішньо переміщених осіб знали прізвище народного депутата від округу лише 9%» [1].

Другий приклад. Наш ворог поширює фейки про те, що депутати не воюють і ховаються за спинами народу. Дослідження Руху ЧЕСНО, проведене у березні 2023 року, показало, що це не так: «у Чернівецькій міській раді на військову службу пішли 26% депутатів; у Дніпровській – 25%; у Київській – 23%» [3].

У відкритому доступі є список депутатів, загиблих у російсько-українській війні [2]. Світла їм пам'ять і всім загиблим і слава героям, які виборюють український цивілізаційний вибір!

Для мене, як для члена Наукової школи вітчизняного парламентаризму, важливим є те, що Конституція України цінується і визнається більшістю нашого народу, який щорічно відзначає дату її утвердження та розвиває її основні положення.

Як висновок значу, що роль Конституції України не оцінена у її цивілізаційному виборі. Саме завдячуючи їй, українці мають право на захист своїх прав і свобод (ст.21), на розвиток громадянського суспільства (ст.36), зокрема на розвиток політичних об'єднань для соціально активних громадян, серед яких важливими для розвитку конституціоналізму і парламентаризму в державі є політичні партії, які створюються на основі об'єднання активних громадян для виконання статутної діяльності та сам парламент і його органи (парламентські комітети, парламентська коаліція/більшість/, парламентська опозиція/меншість), які об'єднують парламентарів для виконання легітимних програмних завдань [4].

Саме такі суб'єкти політичної діяльності є головними у формуванні політики держави з демократичною формою правління, коли парламенти формуються політичними партіями, коаліційні уряди – парламентами, а політичні партії – політично зрілими громадянами.

Список використаних джерел

1. Опитування “Громадяни і парламент: довіра, взаємодія та відкритість в умовах воєнного стану”. <https://iri.org.ua/survey/opytuvannya-hromadyany-i-parlament-dovira-vzayemodiya-ta-vidkrytist-v-umovakh-voennoho/2>.
2. Список депутатів, загиблих в російсько-українській війні (Україна). <https://uk.wikipedia.org/wiki>
3. Хто з депутатів обласних та міських рад захищає Україну на війні. <https://www.pravda.com.ua/columns/2023/03/16/7393722>
4. Kisel, Yuri (2021). Subjectivity and peculiarities of functioning of political associations in Ukraine. Social and Human Sciences. Polish-Ukrainian scientific journal (<https://issn2391-4165.webnode.com.ua/>), 01 (29). – Available at: <https://issn2391-4164.blogspot.com/p/18.html> (accessed 10 January 2021).

Оксана Козут,

аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oksana Kohut,

*postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0026275-2043>*

Науковий керівник: Ірина Алексєєнко, д. політ. н., професорка, професорка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВОЄННИЙ СТАН В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ, НАСЛІДКИ ДЛЯ ПАРЛАМЕНТУ

MARTIAL STATUS IN UKRAINE: CHALLENGES, CONSEQUENCES FOR THE PARLIAMENT

War in Ukraine and especially legal martial status had a global impact on several essential spheres of social life as well as for Verkhovna Rada of Ukraine as legislative body.

Unfortunately, as previous year showed EU and other sanctions can not stop this war immediately, that is why world leaders and experts should discuss and try to find new ways how to deal with this kind of challenging situation.

It should be emphasized that if somebody would know at least one or two ways how to finish this cruel war, life of millions of people would be easier, happier and we would save so many lives as well as time and money.

On one hand, it is crucial for Ukrainian government to implement all necessary strategies and make appropriate steps not only in the sphere of national security, but also in the legislative sphere. Proper level of legislative technique, high quality of laws are the most important principles for good governance, but martial law has many peculiarities, thus its value is crucial to save lives and provide necessary ways how to protect national security.

Ukrainian Parliament was the only one legislative body, which needed to respond all crises and risks, which were caused due to war actions. This was a massive challenge for Verkhovna Rada of Ukraine, but it opened new opportunities for development of faster and more effective ways of governance, not only during war, but also during other crises.

Keywords: war, Ukrainian Parliament, legislative interaction, scientific and legal expertise of draft laws.

Деякі українці були налякані перед початком війни і під час її початку, оскільки це було неочікувано для всіх нас. З іншого боку, українське суспільство настільки змінилося, що нас усіх об'єднує спільна мета і завдання. Патріотичний дух, національна та міжнародна підтримка допомогли нам не тільки не зникнути як нація, а навпаки – відродитися та разом стати сильнішими.

Сучасне українське суспільство протягом останніх кількох років, а особливо із запровадженням воєнного стану, продемонструвало дуже високий рівень патріотизму та високий рівень національної та правової свідомості. Водночас залишається актуальною необхідність збереження єдності як фундаментального чинника, що формує та визначає незалежну Україну.

Загальновизнаним та законодавчо закріпленим є той факт, що громадяни демократичних суспільств (в т. ч. України) повинні мати необхідний мінімум знань про ідеали та цінності, які становлять основу демократичної політичної культури.

Цінності українського суспільства дещо видозмінилися під час воєнного стану, але варто зауважити, що як і державні службовці Апарату Верховної Ради України, так і народні депутати України гідно відповіли усім воєнним викликам, а також їх наслідкам.

У контексті зазначеного варто окремо зауважити про основні функції нормотворчості, які законодавчо визначені щодо Верховної Ради України в контексті актуальності питань національного, безпекового та воєнного значення. Зокрема, відповідно до частини четвертої статті 83 Конституції України у разі закінчення строку повноважень Верховної Ради України під час дії воєнного чи

надзвичайного стану її повноваження продовжуються до дня першого засідання першої сесії Верховної Ради України, обраної після скасування воєнного чи надзвичайного стану [1]. Відповідна законодавча норма передбачає неможливість застосування виборчого процесу стосовно єдиного органу законодавчої влади під час режиму воєнного стану, але варто відзначити, що Верховна Рада України поточного скликання належним чином відповіла на цей доволі комплексний виклик. З моменту введення воєнного стану 24 лютого 2022 року станом на 11 червня 2023 року українським парламентом було прийнято 210 законодавчих актів з різних питань, які потребували законодавчого врегулювання [4]. Варто враховувати, що цей показник відображає лише акти, які були прийняті на 9 сесії IX скликання, тому варто оцінювати роботу Верховної Ради України під час воєнного стану як ефективну. Крім того, аналіз вищезазначених прийнятих законодавчих актів підтверджує високий рівень законодавчої взаємодії між суб'єктами законодавчої ініціативи, адже серед прийнятих норм є законопроекти, які були ініційовані як народними депутатами України, так і Президентом України, Кабінетом Міністрів України в залежності від сфери регулювання проекту Закону, а також повноважень того чи іншого суб'єкта законотворчості.

Особливої уваги у контексті аналізованої тематики потребує питання захисту права приватної власності, адже саме це право має свої обмеження під час воєнного стану. Так, стаття 41 Конституції України, а саме частина п'ята встановлює, що примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану [1]. Звідси випливає, що будь-які об'єкти приватної власності можуть бути примусово відчужені у період воєнного стану, але держава гарантує їх повне відшкодування з визначенням в окремих актах процедури та особливостей такого відшкодування.

Право приватної власності не єдиний виняток, оскільки у частині другій статті 64 Основного Закону України також йдеться про те, що в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Тобто, жодне право людини не може бути протиправно обмежене чи порушене, тим паче, що ця ж стаття встановлює і гарантує перелік права та свобод людини і громадянина, які не можуть бути обмежені. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції [1]. Серед них, наприклад: право на повагу до гідності, на свободу та особисту недоторканість, рівність перед законом, неможливість позбавлення громадянства, а також інші основоположні права та свободи, захист та непорушність яких встановлюється національними та міжнародними правовими актами.

Таким чином, Верховна Рада України гідно відповіла на низку викликів, які виникли під час або внаслідок введення правового режиму воєнного стану, приймаючи відповідні законодавчі акти для повноцінного забезпечення функціонування держави. Варто зазначити, що особлива увага та більшість змін до законодавства стосувалися саме сфери національної безпеки та оборони, тому профільний комітет з цих питань збільшив обсяги навантаження, а також підвищилась інтенсивність роботи парламенту внаслідок ненормованого робочого дня.

Список використаних джерел

1. Конституція України. Науково-практичний коментар. Київ: Алерта, 2022. 430 с.
2. Лінецький С.В., Крижанівський В.П. Коментар до Регламенту Верховної Ради України, Київ: Фонд «Східна Європа», USAID, 2015. 730 с.
3. Парламентаризм в Україні та країнах Європи: історико-правова ретроспектива і сучасність: Матеріали 14-тої Всеукраїнської наукової конференції / Наукові конференції історико-правової проблематики. Вип. 14 / Терлюк І.Я. (упорядкування) / ІІПО НУ «Львівська політехніка». Львів: Л-Прес, 2022. 224 с.
4. Прийняті на поточній сесії законодавчі акти, офіційний вебпортал парламенту України, URL: Прийняті на поточній сесії – Законотворчість (rada.gov.ua)
5. Суслова І., Флурі Ф., Бадрак В. Парламентська етика в Україні. Реалії, потреби, перспективи: підручник. Женева – Київ : Мова-Сервіс, 2017. 56 с.
6. Nilsson, J., & Lundmark, C. The effect of personal values and the roles on representational principles in natural resource management decision-making. *Heliyon*. 2020. № 6(5). P. 32–42.

Павло Кононенко,

аспірант кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Pavlo Kononenko,

postgraduate student of the Department of parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-2651-1375>

Науковий керівник: **Лілія Григорович**, к.філос.н., асистентка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗАСТОСУВАННЯ ВИБОРЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ: ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ

APPLICATION OF ELECTION TECHNOLOGIES: CHALLENGES AND THREATS

The article defines political technologies. It is emphasized that electoral technologies are designed to ensure the transfer of power to representatives of certain groups of civil society through elections. It was found that a number of political technologies need to be distinguished by scale in Ukraine. It was found that election technologies, depending on the degree of inclusion in management processes, are divided into research election technologies and regulatory election technologies. It was concluded that political elections presuppose appropriate technologies of activity, which are always dynamic and require changes. The study of the technologies of political elections is a relevant contribution to their development against the background of Ukrainian state formation. Therefore, understanding the content and typology of political election technologies at the current stage is an important need for improving and increasing the efficiency of political power and state administration.

Keywords: elections, political technologies, election process, election campaign, anti-technologies, voters, state.

Проблематика політологічних досліджень протягом усієї історії становлення і розвитку виборчих технологій майже завжди доволі жорстко детермінувалася відповідним станом суспільно-політичних процесів. На етапі демократичної трансформації суспільства функціонування інституту виборів набуває надзвичайної ваги, оскільки саме ефективний розвиток цього інституту є одним з найпереконливіших свідчень просування суспільства шляхом реальної демократизації.

Виборчі технології — це система заздалегідь продуманих, запланованих, а також спонтанно використовуваних заходів, планів, процедур, технічних та інформаційних засобів для забезпечення успішного висунення кандидатів та їх обрання. Нечесне ведення виборчої кампанії прийнято позначати сленговим терміном «брудні виборчі технології» [1; 2].

Виборчі технології покликані забезпечити передачу владних повноважень представникам певних груп громадянського суспільства шляхом виборів. У результаті цілеспрямованої політичної діяльності досягається результат: для держави – забезпечення правових норм при організації і проведенні виборчої кампанії, для суспільства – найбільш повна реалізація соціальних функцій виборів, для кандидатів – одержати в рівній боротьбі з політичними конкурентами право представляти інтереси жителів свого округу в державних органах. При цьому політичні сили, що використовують виборчі технології, не можуть не враховувати об'єктивних умов виборчого процесу – правового простору, практики виборчих кампаній, національно-політичних традицій, організаційних і матеріальних можливостей держави [3, с. 109].

За оволодіння владою, яка співвідноситься з тою чи іншою позицією, ведеться гостра політична боротьба, і вибори стають ареною цього протистояння. І чим важливіша в політичній стратифікації владна позиція, тим більш жорстке суперництво характеризує виборчу кампанію. По мірі поширення демократичних інститутів у всьому світі зростає значення інституту виборів, теоретичні та практичні аспекти яких вивчає політичний маркетинг. В цьому контексті треба мати на увазі те, що політичний маркетинг є поширеним у світ явищем, і тут особливо очевидні універсальні принципи, методи, технології, прийоми [2, с. 227].

У цій сфері необхідно враховувати національні особливості, оскільки кандидати в депутати та організатори виборчих кампаній мають справу з людським матеріалом, реальними виборцями, з їх історичною пам'яттю, культурними, релігійними і мовними відмінностями.

За масштабами в Україні необхідно розрізняти: технологію проведення референдуму загальнонаціонального значення; технологію виборчої кампанії з виборів Президента України; технологію виборчої кампанії з виборів до Верховної Ради України; технологію виборчої кампанії з виборів до Верховної Ради Автономної Республіки Крим; технологію виборчої кампанії з виборів депутатів сільських, селищних, міських, районних у містах, районних, обласних рад; технологію виборчої кампанії з виборів сільських, селищних, міських голів; технологію проведення місцевих референдумів.

Залежно від того, яку мету у виборчій кампанії ставлять перед собою кандидати і партії, виборчі технології можна розрізняти таким чином: мета кампанії – участь, а не перемога; мета кампанії – досягнення часткової, відносної, повної чи абсолютної перемоги.

Виборчі технології, в залежності від ступеня включеності в управлінські процеси, поділяються на два типи: дослідницькі виборчі технології та регулюючі виборчі технології [4, с. 105]. Окремо можна виділити „антитехнології”, або „брудні” технології, які спрямовуються на досягнення приватного чи швидкого результату без уваги на загальні й довготермінові наслідки [2, с. 226]. До „брудних” технологій відносять: висування двох-трьох кандидатів під одним прізвиськом в одному окрузі, підкуп виборців чи збирання бюлетенів у тих, хто іде голосувати, з виплатою їм грошей, заміна бюлетенів, перестановка результатів голосування, псування бюлетенів, випуск „липових” номерів відомих газет, застосування соціологічного опитування з метою дезінформації, поширення неправдивої інформації за день-два до виборів тощо. Такі технології часто застосовуються комплексно, взаємодоповнюючи і навіть дублюючи одна одну [1, с. 115].

Ефективність виборчих технологій в умовах сучасної України залежить від наявності: команди професіоналів; матеріально-фінансових ресурсів; організаційної структури; доступу до засобів масової інформації, особливо електронних; підтримки впливових людей; морально-вольових якостей політичного лідера [3, с. 108].

Щоб вибори відбувалися згідно з демократичними принципами в межах чинного законодавства й могли повною мірою виконувати свої соціально-політичні функції, необхідні певні організаційно-правові умови, що забезпечуються державою та спеціальними державно-громадськими органами – виборчими комісіями.

У процесі аналізу виборчих технологій виокремлюють кілька універсальних принципів. Ідеальної виборчої системи не існує. Будь-яка система має конкретні вади та переваги, причому, в залежності від ситуації, ці позитивні та негативні характеристики можуть змінювати свій вектор [2, с. 225].

Отже, політичні вибори припускають відповідні технології діяльності, які завжди динамічні й потребують змін. Вивчення технологій політичних виборів становить відповідний вклад в їх розвиток на тлі українського державотворення. Осмислення змісту і типології політичних виборчих технологій на сучасному етапі – важлива потреба вдосконалення та підвищення ефективності політичної влади й державного управління.

Список використаних джерел

1. Климкова І. І., Остапенко М. А. *Вибори і виборчі системи* : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2011. 160 с.
2. Остапеч, Ю. *Виборчі системи і процеси*. Політологія: підручник / за ред. М.М. Вегеша. К. : Знання, 2008. С. 224-250.
3. Поліщук І.О. *Виборчі технології: суть та різновиди*. Вісник Національного університету «Юридична академія імені Ярослава Мудрого». 2015. № 4 (27). С. 106-111.
4. Рубан А. *Ефективність виборчих технологій в Україні*. Політичний менеджмент. № 1. 2011. С. 103-111.

Ярослав Котилко,

аспірант Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yaroslav Kotylko,

Postgraduate Student at the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-3870-5431>

Науковий керівник: **Анатолій Рачинський**, д. держ. упр., професор, професор кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ГАРАНТІЇ ПРАВ І СВОБОД У СУСПІЛЬНО-РЕЛІГІЙНИХ ВІДНОСИНАХ В УКРАЇНІ

GUARANTEES OF RIGHTS AND FREEDOMS IN SOCIO-RELIGIOUS RELATIONS IN UKRAINE

This paper examines the mechanisms of state regional policy in the field of socio-religious relations and the guarantees of rights and freedoms associated with this sphere in the context of constitutionalism and parliamentarism in Ukraine. The provisions of the Constitution of Ukraine regarding freedom of worldviews and religion, the separation of church and state, and the separation of school and church are analyzed. Additionally, attention is drawn to the decisions of the Constitutional Court of Ukraine and international standards on religious freedom, which protect the right to freely choose, adopt, and renounce religion, as well as the right to practice religion individually and collectively. The paper highlights the role of parliamentary oversight in ensuring the protection of rights and freedoms in the socio-religious sphere.

Keywords: religious organizations, regional policy, public administration.

Згідно з положеннями статті 35 Конституції України, кожна особа має гарантоване право на свободу світогляду і віросповідання. Це право може бути обмежене законом лише у випадках, коли це необхідно для забезпечення охорони громадського порядку, здоров'я і моральності населення або захисту прав і свобод інших людей. В Україні також здійснюється принцип відокремлення церкви і релігійних організацій від держави, а також відокремлення школи від церкви.

Значення цих положень підкреслюється Рішенням Конституційного Суду України від 27 грудня 2022 року № 4-р/2022. У цьому рішенні зазначено, що Конституція України та міжнародні стандарти у сфері свободи релігії гарантують право кожної особи мати, приймати та змінювати свою релігію (*forum internum*), а також право вільно сповідувати релігію як на індивідуальному, так і на колективному рівнях (*forum externum*).

Ці конституційні норми, законодавчі акти та рішення Конституційного Суду України є гарантіями для забезпечення свободи совісті в Україні. Вони відображають принципи конституціоналізму та парламентаризму, що дозволяють забезпечити належний рівень захисту прав і свобод людей у сфері суспільно-релігійних відносин.

Конституція та законодавство надають ряд гарантій прав і свобод громадян у контексті конституціоналізму та парламентаризму. Основні гарантії включають:

Конституційні права і свободи: Українська Конституція гарантує широкий спектр прав і свобод громадян, таких як свобода думки, слова, преси, зборів та об'єднань, право на особисту недоторканість, приватне життя, власність, рівність перед законом тощо. Ці права і свободи закріплені в Конституції і мають найвищий правовий статус.

Принцип верховенства права: Україна визнає принцип верховенства Конституції як основоположний принцип своєї правової системи. Це означає, що всі інші нормативно-правові акти та дії органів влади повинні відповідати Конституції, а будь-які норми, які суперечать Конституції, є недійсними.

Незалежність судової влади: Конституція передбачає незалежність судів і гарантує право на справедливий суд. Судова влада в Україні виконує свої функції незалежно від інших гілок влади і має важливе значення для захисту прав і свобод громадян.

Варто зазначити, що держава в особі суду не має права втручатися у внутрішню діяльність релігійних організацій, оскільки юрисдикція суду не може бути поширена на спірні правовідносини. Також, Верховний Суд дійшов висновку, що рішення, прийняті Помісним собором, Священним синодом, митрополитом Київським і всієї України, предстоятелем ПЦУ не є рішеннями, що можуть бути перевірені національним судом на відповідність вимогам законодавства чи статуту релігійної організації (об'єднання), оскільки такі рішення є внутрішньою діяльністю церкви. Здійснення державою в особі суду ревізії (перевірки) таких рішень свідчитиме про втручання останньої в діяльність церкви шляхом перебирання на себе функцій церковного суду, що є неприпустимим, позаяк порушує Конституцію України та закони України [2].

Парламентський контроль: Парламент України виконує функцію контролю за діяльністю виконавчої влади. Він здійснює нагляд за додержанням Конституції, законів та прав людини. Парламент також має повноваження ухвалювати закони та регулювати важливі сфери суспільного життя.

В межах своїх повноважень Верховна Рада України прийняла Закон України від 20 грудня 2018 р. № 2662-VIII «Про внесення зміни до статті 12 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», яким зобов'язала релігійні організації, які мають афіліацію з росією відтворити відповідну інформацію у своїй офіційній назві. Також, Конституційний Суд України визнав такий підхід таким, що відповідає Конституції України [1].

Захист конституційних прав: Громадяни України мають право на захист своїх конституційних прав і свобод. Це означає, що будь-яке порушення їх прав може бути оскаржене в судовому порядку, а суд має владу захищати ці права та відшкодовувати завдану шкоду.

Міжнародні зобов'язання: Україна є учасницею різноманітних міжнародних договорів та угод, які гарантують права і свободи людини. Дотримання цих зобов'язань передбачає виконання норм та стандартів, що стосуються прав людини, укладених відповідно до міжнародного права.

Наприклад, загальна декларація прав людини прийнята ООН визнає, що кожна особа має право на свободу думки, совісті та релігії.

Також, відповідно до статті 16 учасники Декларації Віденської конференції з безпеки та співробітництва 1989 року визнали, що свобода совісті, релігії і переконань для кожної особи є невід'ємною складовою універсальних прав людини і є засадою для стабільності і безпеки. Учасники зобов'язуються поважати це право та здійснювати свої зобов'язання щодо цієї свободи, враховуючи закони і міжнародні зобов'язання, якими вони керуються.

Україна як член ООН та інших міжнародних організацій зобов'язана дотримуватись цих норм та забезпечувати їх реалізацію на своїй території. Україна також ратифікувала ряд міжнародних договорів, включаючи Європейську конвенцію про захист прав людини і основних свобод, де гарантується свобода совісті та релігії.

Ці гарантії прав і свобод у контексті конституціоналізму та парламентаризму в Україні відіграють важливу роль у забезпеченні демократії, правової держави та захисту прав людини. Вони сприяють створенню стабільного і гармонійного суспільства, де кожен громадянин може вільно реалізовувати свої права та свободи.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23.04.1991 № 987-XII [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text>
2. Рішення Верховного Суду України від 19 травня 2021р. № 761/25084/20-ц [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97352424>

Володимир Крейденко,

кандидат наук з державного управління, асистент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Volodymyr Kreydenko,

PhD in public administration, assistant of the Department of parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0003-2300-7857>

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ ІХ СКЛИКАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА УСПІШНІ РІШЕННЯ

THE SUPREME OF THE VERKHOVNA RADA OF UKRAINE IX CONVOCATION UNDER THE CONDITIONS OF MARTIAL STATE: CHALLENGES AND SUCCESSFUL SOLUTIONS

The thesis analyzes the activities of the Verkhovna Rada of Ukraine of the IX convocation during the almost one and a half year martial law in Ukraine, which, despite the war in the country, remains one of the most stable state institutions and continues to make important decisions in the field of defense, economy and integration of Ukraine into the European Union. The dissertation emphasizes new effective mechanisms for organizing the work of the Ukrainian parliament under martial law, the role of the Verkhovna Rada in the process of uniting Ukrainian society. It is noted that the ability of the Verkhovna Rada of Ukraine to quickly make important decisions for the country during the Russian military invasion (in particular, the adoption of the Presidential Decree "On the introduction of martial law in Ukraine") proved the readiness to work in extreme conditions, which became an example of effective unification of the people and institutional stability. The article analyzes new challenges and offers effective solutions in the system of parliamentarism, overcoming which will be a guarantee of effective implementation of state policy in Ukraine on the way to full membership in the European Union.

Keywords: Verkhovna Rada of Ukraine, challenges, successful solutions

З початком повномасштабного вторгнення рф в Україну від 24 лютого 2022 року Верховна Рада України почала працювати в режимі безперервного пленарного засідання, зупинивши трансляції своїх Пленарних засідань з міркувань безпеки. Український парламент взяв на себе, відповідно до Конституції України, роль однієї з найстійкіших державних інституцій, яка, не дивлячись на небезпеку диверсій чи обстрілів, продовжує ухвалювати важливі рішення спрямовані на захист громадян країни.

Прикладом такої інституційної стійкості стало голосування народними депутатами України (328 голосами) рішення про затвердження Указу Президента України № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні»[2]. В такий спосіб парламент України виконав всі конституційні вимоги та показав приклад ефективного об'єднання народу України, збройних сил України проти російських окупантів.

Особливий правовий режим – воєнний стан запроваджений в Україні та введений Верховною Радою України із 05 год. 30 хв. 24 лютого 2022 року триває вже близько 500 діб. Останнє рішення щодо продовження дії воєнного стану в Україні було ухвалене Верховною Радою України 02 травня 2023 року і діятиме ще 90 діб, а саме – до 18 серпня 2023 року.

Ухвалюючи важливі рішення в сфері оборони, економіки чи євроінтеграції парламент України показує унікальний приклад функціонування конституційної демократії і верховенства права в умовах та в рамках статей Конституції України, що обумовлені дією воєнного стану.

За діючою редакцією Конституції України, а саме ст. 75 єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України [1]. Україна є змішаною парламентсько-президентською республікою із загальнообраним президентом, сформованим урядом та широкими повноваженнями парламенту.

Згідно зі ст. 85 Конституції України до повноважень Верховної Ради України належить затвердження протягом двох днів з моменту звернення Президента України указів про введення

воєнного чи надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях, про загальну або часткову мобілізацію, про оголошення окремих місцевостей зонами надзвичайної екологічної ситуації [1]. У випадку не затвердження указу Президента України в зазначений термін, надзвичайний або воєнний стан негайно припиниться.

Варто зазначити, що змінилися і підходи до ухвалення рішень у Верховній Раді України під час дії воєнного стану. Наразі під час Погоджувальних рад проходить активна процедура обговорення законопроектів, а в залі засідань за погодженням всіх фракцій і груп відбувається голосування (в більшості випадків без політичних виступів, гасел чи політичних конфліктів). Проте, це скоріше виключення, ніж правило, бо діючий Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» не має передбачених прискорених процедур чи підходів під час дії воєнного стану, навіть за умови розгляду питань національної безпеки чи оборони. Виходячи з цього, на нашу думку, варто внести зміни до Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» із визначенням особливих процедур ухвалення негайних та необхідних рішень під час дії воєнного стану, які будуть забезпечувати верховенство права, проте не будуть обтяжені формалізмом чи забюракратизованістю.

Зміни до Закону України «Про Регламент Верховної Ради України», в частині процесу прискорення ухвалення необхідних країні законів чи спрощення самої процедури внесення змін до цих законів під час дії воєнного стану, дозволить Кабінету Міністрів України швидше виконувати ухвалені Верховною Радою України рішення та впроваджувати в життя реформи, необхідні для отримання повноцінного членства України у Європейському Союзі.

Список використаних джерел

1. Конституція України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution> (дата звернення: 24.06.2023).
2. Указ Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 24.06.2023).

Марія Кукта,

студентка 1-го курсу, спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування», освітній рівень-другий (магістерський) кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Mariia Kukta,

a 1st year student, speciality 281 «Public management and administration» educational level-second (Master's) of the Department of Public Administration of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and State Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Науковий керівник: **Юрій Дехтяренко**, к. е. н., доцент, доцент кафедри регіональної політики, кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, заслужений економіст України

ПРОВЕДЕННЯ МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

CONDUCTING LOCAL ELECTIONS: FOREIGN EXPERIENCE

This work examines the issue of foreign experience in conducting local elections. It is noted that local elections perform various important functions that confirm their importance in society. They ensure the active participation of citizens in local governance and the formation of representative bodies of self-government.

As a conclusion, it is emphasized that the peculiarities of local elections in different countries of the world include integration with national elections, electoral censors, frequency of elections, determination of the number of deputies, formation of electoral districts, type of electoral system and election of mayors or heads of local councils. The analysis of local elections in foreign countries is a topical issue, considering that Ukraine strives to get closer to European standards in the field of electoral law.

Keywords: local government, elections, systems, experience, implementation.

Місцеві вибори є одним з основних елементів побудови демократичного суспільства. Вони є найважливішою формою прямої участі громадян у керуванні місцевими справами. Місцеві вибори виконують різні важливі функції, які підтверджують їх значущість у суспільстві. Вони забезпечують активну участь громадян у місцевому управлінні та формування представницьких органів самоврядування.

Вони також дозволяють громадянам контролювати діяльність місцевої влади, задовольняти соціальні потреби і слугувати показником правової та політичної культури суспільства. Місцеві вибори відображають рівень обізнаності громадян у функціонуванні місцевого самоврядування і визначають ступінь демократичності та сучасності виборчої системи.

Наприклад, у Чеській Республіці проводяться вільні демократичні вибори згідно з національним законодавством про вибори. Ці вибори відрізняються від порядку формування аналогічних органів у минулій Чехословаччині. Відмінною особливістю виборчого права в Чеській Республіці є те, що Конституція не містить окремого розділу про виборчу систему, але закріплює загальні принципи виборчого права демократичної держави. Ці принципи, які стосуються виборів до Палати депутатів та Сенату, є основою для виборів до крайових представницьких органів та місцевого самоврядування.

Згідно з законом «Про вибори до муніципалітету», право висувати списки кандидатів мають політичні партії, політичні рухи, коаліції, незалежні кандидати та об'єднання політичних партій з незалежними кандидатами [1, с.228]. Виборець може голосувати за кількість кандидатів, яка відповідає представницькому органу місцевого самоврядування. Виборчі бюлетені мають кілька варіантів: голосувати за список кандидатів однієї партії, голосувати за кандидатів від партійних списків коаліції, голосувати за незалежних кандидатів або комбінувати ці варіанти. Результати виборів визначаються за допомогою системи найбільшого середнього, яка визначає розподіл місць у муніципальному представницькому органі та кількість мандатів, які отримали кандидати від кожного виборчого об'єднання.

Ще одним цікавим прикладом є Швеція. Вибори в цій державі характеризуються відкритістю, що проявляється у всіх аспектах виборчого процесу, починаючи від декларативної реєстрації кандидатів у депутати і закінчуючи можливістю наглядувати підрахунок голосів без акредитації. Громадяни Швеції віком від 18 років мають право голосу, але на місцевих виборах голосують і негромадяни, якщо вони проживають у місцевій громаді принаймні три роки. Особливістю шведських виборів є можливість голосувати без документа, що засвідчує особу, але за умови, що інший виборець підтвердить знайомство з цією особою.

У Швеції не існує жодних правил щодо реєстрації політичних партій. Будь-яке об'єднання трьох або більше виборців для участі у виборах вважається партією, навіть якщо це неформальне об'єднання. Єдиним обмеженням є реєстрація назви партії, щоб запобігти її використанню іншими, для чого необхідно зібрати певну кількість підписів. Реєстрація назви партії також дає можливість друкувати окремий партійний бюлетень. З огляду на одночасні вибори на різних рівнях влади, існують три типи бюлетенів, відмінних за кольором: жовті для виборів до парламенту (Riksdag), сині для обласних виборів (landsting) і білі для муніципальних виборів (kommuner).

Кожен тип бюлетеня поділяється на три варіанти: універсальний бюлетень, в якому виборець може власноручно вказати назву політичної партії (включаючи недавно придуману, його голос буде зараховано), партійний бюлетень без списку кандидатів та партійний бюлетень зі списком висунутих кандидатів. Якщо партія не висунула конкретних кандидатів (що не є обов'язковим), виборці можуть пропонувати своїх кандидатів, вписуючи їх прізвища та імена в бюлетені другого типу [2, с.49].

Досліджуючи виборчу систему для місцевих виборів у Польщі, варто відзначити, що її становлення пройшло кількома етапами. Першим законом про вибори до місцевих органів влади «Виборче положення до рад гмін», прийнятим 8 березня 1990 року, було регульовано проведення місцевих виборів у 1990 і 1994 роках.

Наступним етапом коригування виборчої системи для місцевих виборів стало впровадження адміністративно-територіальної реформи. У 1990-х роках у Польщі розпочалася активна демократизація, що проявилася в реформуванні місцевого самоврядування з акцентом на децентралізацію та субсидіарність.

У 2014 році відбулись особливі вибори до органів місцевого самоврядування у Польщі, які проводилися на основі нового Виборчого кодексу 2011 року [3, с.67]. Цей кодекс детально регулював вибори до різних органів, включаючи Сейм (нижня палата парламенту), Європейський парламент, Президента та представницькі органи місцевого самоврядування. Виборчий кодекс вніс суттєві зміни, введенням одномандатних виборчих округів з системою більшості на місцевих виборах у всіх гмінах, крім міст з правами повітів, де застосовуються пропорційні вибори.

Отож, особливості місцевих виборів в різних країнах світу включають інтеграцію з загальнонаціональними виборами, виборчі цензи, періодичність проведення виборів, визначення кількості депутатів, формування виборчих округів, тип виборчої системи та обрання мерів або голів місцевих рад. Аналіз місцевих виборів у зарубіжних країнах є актуальним питанням, зважаючи на те, що Україна прагне наблизитись до європейських стандартів у сфері виборчого права.

Список використаних джерел

1. Лук'янов Д. В., Пономарьова Г. П. Вибори до органів місцевого самоврядування: вітчизняна система та досвід країн Вишеградської групи. Конституційна реформа в Україні в сфері місцевого самоврядування: уроки від країн Вишеградської четвірки : матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 21–22 жовт. 2016 р.). Харків : Право, 2016. С. 227–231.
2. Грובה В.П. Виборча система органів влади в Швеції: досвід для України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція, 2015. № 15. Том 1. С. 48—50.
3. Коваленко М. Г., Чиркін А. С. Доступ до виборчих прав: аналіз Виборчого кодексу Польщі 2011 р. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. № 42. С. 65–68.

Ліна Літус,

студентка 1-го курсу Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Lina Litus,

1st year student of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Інна Плотницька, к. філол. н., професорка, професорка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В УКРАЇНІ

INSTITUTIONALIZATION OF POLITICAL PARTIES IN UKRAINE

It has been established that the party system of Ukraine is characterized by instability. New parties quickly gain the support of voters, and just as quickly lose it, the vast majority of parliamentary parties do not manage to stay there for more than two terms in a row. And the direct activity of the parties is concentrated on the main goal: winning the elections. Outside the election process, the activity of party structures is significantly reduced, and sometimes minimized.

It was determined that in order to strengthen institutionalization, political parties should focus their activities on: establishing direct interaction with society; formation of effective communication with various social groups; ensuring active participation in educational processes; strengthening of internal openness and intra-party democracy.

Keywords: *political parties, institutionalization of political parties, party system of Ukraine.*

Партійні системи і самі політичні партії є невід’ємною умовою функціонування демократій. У країнах, де створено стабільну партійну систему, яка здатна ефективно виконувати роль ядра, стрижня всієї політичної системи, вона виступає не тільки як один із найважливіших елементів стабільного еволюційного розвитку, а й як важливий механізм попередження і вирішення конфліктів і протиріч, що виникають у суспільстві.

Позитивне значення партій і партійних систем пов’язано, перш за все, із тим, що вони функціонують як сполучна ланка між громадянським суспільством і державою. Партійна система є інститутом політичного опосередкування, що репрезентує комплекс суспільних інтересів на державному рівні.

Як зазначає М. Лешанич, «в сучасній політичній науці склалося неоднозначне відношення до інституту політичних партій. Визнаючи той факт, що демократія може бути лише партійною, науковці не завжди однозначно оцінюють значення партій для її функціонування. Загальносвітовий тренд знайшов своє відображення і в українській політичній науці, тому партії часто називають «субститутами», «агентами демократизації», «політичними проектами», а партійну систему такою, яка деінституціалізована» [1].

Тим не менш, у сучасних представницьких демократіях партії виконують важливі політичні функції, пов’язані з агрегацією інтересів, а також виступають інституційними та комунікативними посередниками між державою та громадянами. Основні функції партій включають:

- 1) участь та перемогу на виборах з метою отримання певного ступеня контролю над державними органами та установами;
- 2) уособлення та вираження суспільних інтересів;
- 3) висунування політичних альтернатив;
- 4) перевірку політичних якостей та підготовку політичних лідерів, які в майбутньому займуть своє місце в управлінні суспільством [3].

Відповідно до норм Виборчого кодексу України саме висунуті партіями кандидати отримують депутатські мандати на виборах до Верховної Ради, а також місця у виборних органах влади місцевого рівня.

Разом з тим, партійна система України відзначається нестабільністю. Нові партії швидко здобувають прихильність виборців, і так само швидко її втрачають, переважній більшості парла-

ментських партій не вдається затриматися там більше, ніж на два терміни поспіль. А безпосередня діяльність партій концентрується на головній меті: перемога на виборах. Поза виборчим процесом активність партійних структур значно знижується, а іноді мінімізується.

Що стосується функціонування партій на місцевому рівні, то її можна охарактеризувати як електоральні франшизи [2], що залучають до своїх виборчих списків представників, які не є їх членами.

З метою посилення інституціоналізації політичним партіям необхідно зосередити свою діяльність на:

- 1) налагодженню безпосередньої взаємодії з суспільством;
- 2) задля поглиблення розуміння потреб та формування спільних інтересів з населенням сформувати ефективну комунікацію з різними соціальними групами;
- 3) для кращого розуміння населенням ролі та функцій партій в демократичній системі забезпечувати активну участь в просвітницьких процесах;
- 4) посилювати внутрішню відкритість та внутрішньопартійну демократію.

Список використаних джерел

1. Лешанич М. Особливості інституціоналізації партійної системи України в умовах гібридного політичного режиму. Гілея: науковий вісник. К.: Вид-во «Гілея», 2019. Вип. 147 (№ 8). Ч. 3. Політичні науки. С.48–53.

2. Партійна система України після 2019 року: особливості та перспективи розвитку. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_part_sistem.pdf

3. Старикова Г. В. Діяльність політичних партій на місцевому рівні та їх вплив на демократизацію. Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток». 2021. № 12. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2506>

Наталія Мартиненко,

доктор філософії в галузі публічного управління та адміністрування, провідний науковий співробітник Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»

Nataliia Martynenko,

Ph.D. in the field of Public Management and Administration, Leading Researcher at National Scientific Center «Hon. Prof. M. S. Bokarius Forensic Science Institute»

<https://orcid.org/0000-0002-3234-0689>

ЩОДО ПИТАННЯ САМОВРЯДУВАННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТІВ

REGARDING THE ISSUE OF SELF-GOVERNMENT OF FORENSIC EXPERTS

In accordance with paragraph 14 of the first part of Article 92 of the Constitution of Ukraine, the principles of forensic examination are determined exclusively by the laws of Ukraine. In the Decree of the President of Ukraine “On the Goals of Sustainable Development of Ukraine for the Period Until 2030”, the list of goals of sustainable development states the following: promoting the building of a peaceful and open society in the interests of sustainable development, ensuring access to justice for all and creating effective, accountable and based on the broad participation of institutions at all levels. The Decree of the President of Ukraine “On Urgent Measures to Carry out Reforms and Strengthen the State” as one of the issues in the spheres of legal policy, ensuring the rights and freedoms of man and citizen set the Cabinet of Ministers of Ukraine the task of taking measures to develop and introduce changes to legislative acts on “creating a system of self-government of forensic experts”. By order of the Ministry of Justice of Ukraine, amendments were made to the Regulation on expert qualification commissions and certification of judicial experts. These changes became the subject of legal proceedings.

Current legislation regulating forensic expert activity needs to be improved taking into account international European standards. We believe that the adoption of a law that would take into account the issue of self-governance of forensic experts will allow to eliminate the existing contradictions.

Keywords: forensic experts, forensic expert activity, expert provision of justice.

Відповідно до пункту 14 частини першої статті 92 Конституції України засади судової експертизи визначаються виключно законами України [1].

В Указі Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» в переліку цілей сталого розвитку, які є орієнтирами для розроблення проектів прогнозних і програмних документів, проектів нормативно-правових актів з метою забезпечення збалансованості економічного, соціального та екологічного вимірів сталого розвитку України зазначена наступна: сприяння побудові миролюбного і відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях [2]. Указом Президента України «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» одним із питань у сферах правової політики, забезпечення прав і свобод людини і громадянина Кабінету Міністрів України поставлено завдання вжити заходів з розроблення та внесення змін до законодавчих актів щодо «створення системи самоврядування судових експертів» [3].

Крім того, наказами Міністерства юстиції України від 03.02.2020 № 337/5 [4], від 28.04.2020 № 1540/5 [5] були внесені зміни до Положення про експертно-кваліфікаційні комісії та атестацію судових експертів [6]. Ці зміни стали предметом судового розгляду. У постанові від 26 жовтня 2022 року по справі №640/13090/20 Верховний Суд постановив:

«3. Визнати незаконним та нечинним пункт 3 Змін до Положення про експертно-кваліфікаційні комісії та атестацію судових експертів, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 03 лютого 2020 року № 337/5, зареєстрованих в Міністерстві юстиції України 05 лютого 2020 року за № 129/34412, в частині:

– внесення змін до абзацу 2 пункту 4 розділу II Положення про експертно-кваліфікаційні комісії та атестацію судових експертів шляхом доповнення цього абзацу другим реченням такого змісту: «Судові експерти, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, включаються до постійного складу палат ЦЕКК за поданням громадських організацій судових експертів (не більше однієї особи від громадської організації)», а також

– внесення змін до абзацу 1 пункту 5 розділу II Положення про експертно-кваліфікаційні комісії та атестацію судових експертів шляхом доповнення цього абзацу другим реченням такого змісту: «Судові експерти, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, включаються до змінного складу палат ЦЕКК за поданням громадських організацій судових експертів».

4. Визнати незаконним та нечинним підпункт 1 пункту 1 Змін до Положення про експертно-кваліфікаційну комісію при Мін'юсті та атестацію судових експертів, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 28 квітня 2020 року № 1540/5, зареєстрованих в Міністерстві юстиції України 30 квітня 2020 року за № 389/34672 в частині викладу другого речення абзацу 2 пункту 4 розділу II Положення про експертно-кваліфікаційні комісії та атестацію судових експертів у такій редакції: «...Судові експерти, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, включаються до постійного складу палат ЦЕКК з числа судових експертів, запропонованих за поданням громадських організацій судових експертів (не більше однієї особи від громадської організації)» [7].

Ухвалюючи таку постанову, **Верховний Суд** керувався тим, що питання, порушені оскаржуваними нормами Наказу № 337/5 та Наказу № 1540/5, стосуються визначення правового статусу експертів, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, та громадських організацій таких експертів, які, на переконання колегії суддів, повинні бути визначені законом, як того вимагає пункт 14 частини першої статті 92 Конституції України [7].

Верховний Суд звернув увагу на те, що з аналізу змісту Закону № 4038-ХІІ слідує, що у його нинішній редакції впроваджується чіткий державний контроль у сфері судової експертизи. Нормами цього Закону не передбачено будь-яких форм самоорганізації (самоврядування) експертів (в тому числі тих, які не є працівниками державних спеціалізованих установ), які були б наділені повноваженнями у сфері організації забезпечення судово-експертної діяльності, до якої належить зокрема питання формування ЦЕКК. За змістом статті 17 Закону № 4038-ХІІ питання формування ЦЕКК належить до повноважень Мін'юсту, на який покладено організацію забезпечення судово-експертної діяльності. Положення Закону № 4038-ХІІ обов'язковою умовою для формування ЦЕКК встановлюють наявність у її складі досвідчених фахівців та науковців, які мають кваліфікацію судового експерта та стаж практичної роботи за спеціальністю не менше п'яти років, а також фахівця з процесуальних питань судової експертизи (частина друга статті 17 Закону № 4038-ХІІ). Водночас, дана норма не передбачає чіткої процедури відбору членів цієї комісії. Процедура формування ЦЕКК визначена Мін'юстом у Положенні про ЦЕКК. Відповідно до пункту 4 розділу II цього Положення Мін'юст своїм наказом затверджує постійний склад кожної палати [7].

Верховний Суд аргументував свою позицію тим, що Указом Президента України від 08.11.2019 № 837/2019 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» одним із питань поставлено завдання з розроблення та внесення змін до законодавчих актів щодо «створення системи самоврядування судових експертів». Така система сприятиме скороченню державного регулювання в галузі судової експертизи та має бути затверджена законом [7].

Чинне законодавство, яким регулюється судово-експертна діяльність, потребує вдосконалення з урахуванням міжнародних європейських стандартів. На наше переконання, прийняття закону, що враховував би питання самоврядування судових експертів дозволить усунути існуючі протиріччя.

Список використаних джерел

1. Конституція України, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
3. Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави: Указ Президента України від 08.11.2019 № 837/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/837/2019#Text>

4. Про внесення змін до наказу Міністерства юстиції України від 03 березня 2015 року № 301/5: Наказ Міністерства юстиції України від 03.02.2020 № 337/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0129-20#n4>

5. Про затвердження Змін до Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів : Наказ Міністерства юстиції України від 28.04.2020 № 1540/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0389-20#Text>

6. Про затвердження Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів: Наказ Міністерства юстиції України від 03.03.2015 № 301/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0249-15#Text>

7. Категорія справи № 640/13090/20: Адміністративні справи (з 01.01.2019); Справи, що виникають з ідносин публічної служби, зокрема справи щодо. Надіслано судом: 04.11.2022. Зареєстровано: 05.11.2022. Оприлюднено: 07.11.2022. Дата набрання законної сили: 26.10.2022. Номер судового провадження: К/9901/21866/21. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/107123753>

Олена Мусієнко,

магістр з управління організаціями

Олексій Мусієнко,

студент економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Olena Musienko,

master's degree in organization management

Oleksiy Musienko,

student of the Faculty of Economics of Taras Shevchenko Kyiv National University

Науковий керівник: **Лідія Даниленко**, д. пед. н., професорка, професорка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КОНТРОЛЬ ЯКОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ: СУТНІСТЬ, АКТУАЛЬНІСТЬ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

QUALITY CONTROL OF PUBLIC AUTHORITY BODIES: ESSENCE, RELEVANCE, RESPONSIBILITY

The problem of quality control of the activities of state authorities in Ukraine has been updated, in connection with the need to choose a more effective model of public administration, which is based on modern concepts of New Public Management and Total Quality Management and innovative management technologies of spin doctoring, benchmarking, political marketing, etc.

Examples of effective public administration models of the world's leading countries (USA, Japan, Norway, EU member states) are given, in which business management mechanisms and tools are actively used in the public sector, including key performance evaluation indicators (kpi) based on international ISO 9000 quality standards.

It is proposed to take into account the positive experience of foreign countries for the radical change of the non-professional bureaucratic quality control system of the state authorities of Ukraine to a more effective, high-quality, legitimate, which provides for: increasing the level of responsibility of their leaders and experts, including public ones, for carrying out an annual assessment of the results of official activities and determining the quality of performance of tasks by civil servants; maximum standardization of their activities based on specific, clear and transparent kpi; improvement of the system of training specialists for public service, which involves the development of new management skills and behavior models, necessary in the market conditions of the development of our state and its rapid post-war recovery.

Keywords: public service, public servants, performance evaluation indicators, quality control, public administration, market relations.

Багато хто з українських керівників бізнесу впроваджують у свої компанії ключові індикатори оцінювання результативності (крі) для ефективної роботи, розробляють власні Стандарти роботи, посилаючись на серію стандартів Міжнародної організації зі стандартизації (ISO 9000) [8]. Але в Україні в управлінні державним сектором така система ще не працює сповна.

Про це свідчать, наприклад, результати соціологічного опитування громадян щодо задоволеності наданням послуг державною службою зайнятості (одним з органів державного управління): «послугами Державної служби зайнятості у січні – травні 2023 року скористалися 408,0 тис. осіб, з них 321,3 тис. зареєстрованих безробітних. У результаті працевлаштовано 88,7 тис. осіб, у тому числі 65,1 тис. зареєстрованих безробітних [9]. Тобто, результативність їхньої діяльності становить у середньому 20 відсотків.

Згідно офіційної інформації НАДС України про кількісний та якісний склад державних службовців в органах державної влади, то у 2019 році про якісний склад державних службовців інформація відсутня [2], станом на 31 грудня 2020 року з вибіркової інформації видно, що в апарат міністерств було призначено 629 з них 98 без досвіду роботи (15,6%), в апарат центральних органів

виконавчої влади, відповідно – 547 осіб, з них 77 без досвіду роботи (14%), в центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом (територіальні органи) – 42 осіб, з них 1 без досвіду роботи (2%), в апарат колегіальних органів влади – 39 осіб, з них 32 без досвіду роботи (82%) [4]. Станом на 31 грудня 2021 року в апарат міністерств було призначено 818 з них 119 без досвіду роботи (14,5%), в апарат центральних органів виконавчої влади, відповідно – 515 осіб, з них 104 без досвіду роботи (20%), в центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом (територіальні органи) – 48 осіб, з них 20 без досвіду роботи (41, 6%), в апарат колегіальних органів влади – 96 осіб, з них 18 без досвіду роботи (18,7%) [4]. Станом на 31 грудня 2022 р. згідно статистичних даних про склад державних службовців у період воєнного стану є інформація про те, що 16,8% посад державної служби залишились вакантними [10].

Аналізуючи ці дані зрозумілим стає той факт, що посадові особи в органах державної влади з таким якісним складом апіорі не можуть задовольнити конституційні потреби суспільства і держави.

Наступний факт, що підтверджує недостатність якісної роботи в органах державної влади полягає в тому, що штат працівників у них є доволі великий, а цикли виробництва не прозорі. Їх складно оцінити, а ще складніше функціонально виявити відповідального. В них та їх структурах не чітко встановлені правила проведення оцінювання власної ефективності та результативності, не зважаючи на те, що вже з кінця ХХ століття в провідних демократичних державах світу внаслідок пошуку більш ефективних моделей управління у бізнесі виникли й успішно застосовуються нові концепції, такі як Новий публічний менеджмент (New Public Menedgment) та менеджмент якості (TQM).

Ці концепції є якісно новими для вітчизняної системи державного управління: перша – характеризується запровадженням системи відповідальності за досягнення результатів; друга – за встановлення відповідальної поведінки менеджерів у команді професіоналів.

Зміщення акцентів у діяльності державних органів, організацій, підприємств на результати потребує від них більш чіткого визначення своєї місії, цілей і завдань; об'єднання зусиль громадських, державних і міжнародних інституцій, приватних, державних і змішаних організацій для забезпечення задоволення суспільних інтересів і розв'язання суспільних проблем; застосування сучасних ринкових концепцій у державну сферу.

Державні службовці і керівники державних організацій та підприємств не достатньо володіють навичками такого управління і тому не демонструють високих показників якості, до того ж їх практично не визначають. В Україні не проводиться також і моніторинг ресурсів (матеріальних, фінансових, людських, організаційних тощо) й аналіз менеджменту [3]. Хоча, після прийняття Закону України «Про державну службу» щороку в обов'язковому порядку проводиться оцінювання результатів службової діяльності державних службовців категорії «А», «Б», «В».

Таке оцінювання проводиться на підставі показників результативності, ефективності та якості, визначених з урахуванням посадових обов'язків державного службовця, а також дотримання ним правил етичної поведінки та вимог законодавства у сфері запобігання корупції, виконання індивідуальної програми професійного розвитку, а також показників, визначених у контракті про проходження державної служби (у разі укладення) [5].

Однак, є деякі факти, які свідчать, що ці показники не є чіткими і не мотивують працівників на якісне виконання ними своєї роботи [1].

Вважаємо, що для розвитку ефективної системи управління в Україні слід звернутися та врахувати позитивний досвід інших країн світу. Наприклад, у США та країнах ЄС економічні успіхи виникають завдяки ефективній діяльності органів влади, що ґрунтується на принципах відкритості, співучасті, звітності, ефективності, зв'язку; в Японії – на принципах оптимізації структури державної служби та зменшенні її вартості для суспільства, підвищенні ефективності за рахунок залучення до її лав еліти суспільства, кращих талантів й інтелектуалів; у Норвегії – на принципах розвинутої демократії, колективізму, егалітарних цінностей, безконфліктності, корпоративної культури.

Головна мета в управлінні державним сектором у провідних державах світу полягає у використанні ефективних інструментів взаємодії між керівництвом, виконавцями і споживачами, які ґрунтуються на інноваційних управлінських технологіях, зокрема таких як спіндокторінг (менеджмент новин [6]), бенчмаркінг (технологія порівняння власного досвіду з конкурентом [11]), політичний маркетинг /технологія завоювання та утримання контролю над ринком влади [7]).

Як висновок зазначимо, що необхідно максимально стандартизувати діяльність органів державної влади на засадах ключових показників результативності (крі), які застосовуються у

провідних державах світу, таких як: відповідальність за результат; прозорість процесів та структур; маркетизація та застосування ринкових механізмів; орієнтація на інтереси громади; децентралізація та посилення управлінської ролі недержавних організацій; відокремлення управління від політики; реалізація практичних програм громадського контролю влади; реалізація практичних показників ефективності влади за результатами важливості для громади.

Список використаних джерел

1. Актуальні запитання та відповіді щодо визначення завдань і ключових показників результативності, ефективності та якості службової діяльності державних службовців, які займають посади державної служби категорії «Б» і «В», у 2023. URL: роцї<https://nads.gov.ua/news/aktualni-zapytannia-ta-vidpovidi-shchodo-vyznachennia-zavdan-i-kliuchovykh-pokaznykiv-rezultatyvnosti-efektyvnosti-ta-iakosti-sluzhbovoi-diialnosti-derzhavnykh-sluzhbovtsiv-iaki-zaimaiut-posady-derzhavnoi-sluzhby-katehorii-b-i-v-u-2023-rotsi> (дата звернення: 16.06.2023).

2. Аналітична довідка про кількісний склад державних службовців у органах державної влади IV квартал 2019 року (станом на 31.12.2019). URL: <https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/PRO%20NADS/PLANI%20TA%20ZVITI/analitichna-dovadka-iv-kv.pdf> (дата звернення: 16.06.2023).

3. Бережний В.О. Результативність та ефективність органів публічного управління в Україні: проблеми та способи вдосконалення в сучасних умовах. URL: <https://molodyivchenyi.ua/omp/index.php/conference/catalog/download/31/588/1211-1?inline=1> (дата звернення: 16.06.2023).

4. Інформація про кількісний склад державних службовців в органах державної влади. URL: <https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/DIYALNIST/KSDS/dani-za-iv-kvartal-2020-roku.pdf> (дата звернення: 16.06.2023).

5. Оцінювання результатів службової діяльності. URL: <https://nads.gov.ua/diyalnist/upravlinnya-personalom-na-derzhavnij-sluzhbi/ocinyuvannya-rezultativ-sluzhbovoyi-diyalnosti> (дата звернення: 16.06.2023).

6. Пельчер М.В., Юрик Н.С. Спіндокторінг – сучасна технологія в публічному управлінні. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/27675/2/VII_AZST_2018v3_Pelcher_M_V-Spindokorting_as_a_modern_216-217.pdf (дата звернення: 16.06.2023).

7. Політичний маркетинг: поняття, функції і види. Політологія: курс лекцій. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-2946.html> (дата звернення: 16.06.2023).

8. Система КРІ на підприємстві. URL: https://biz.ligazakon.net/aktualno/7754_sistema-kri-na-rpprimstv (дата звернення: 16.06.2023).

9. Ситуація на ринку праці та діяльність державної служби зайнятості у січні-травні 2023 року. URL: file:///C:/Users/User/Desktop/05_sytuaciya_na_rp_ta_diyalnist_dsz_2023.pdf (дата звернення: 16.06.2023).

10. Статистичні дані про склад державних службовців у період воєнного стану. URL: <https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/DIYALNIST/KSDS/4%D0%BA%D0%B2.22.pdf> (дата звернення: 16.06.2023).

11. Що таке бенчмаркінг простими словами? URL: <https://rayon.in.ua/news/331858-shcho-take-benchmarking-prostimi-slovami> (дата звернення: 16.06.2023).

Ірина Олійник,

аспірантка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Iryna Oliinyk,

postgraduate student of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<http://orcid.org/0000-0002-4263-1324>

Науковий керівник: Ія Дехтярьова, д.держ.упр., професор, професор кафедри публічного управління та проектного менеджменту Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

РЕГУЛЮВАННЯ ПОСЕРЕДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ СТРАХУВАННЯ НА РИНКУ ЖИТЛА

REGULATION OF INTERMEDIARY ACTIVITIES IN THE FIELD OF INSURANCE ON THE HOUSING MARKET

In the agreement on the provision of mediation services, the mediator's liability will be limited only to the amount of the remuneration, in the event that it foresees only actual mediation in the narrow sense. The responsibility of the intermediary in the real estate market depends on the content of the concluded agreement for the provision of intermediary services, and then it may be about responsibility for improper fulfillment of obligations under the agreement for the provision of intermediary services in the event of problems with disputed real estate. Sometimes agency realtors offer their clients to take risks without warning of possible negative consequences, but this is improper realtor service. In this case, a two-fold situation arises: on the one hand, the current situation of realtors, their legislative uncertainty often does not give them the necessary rights and tools to provide high-quality services, and on the other hand, a significant part of realtors takes advantage of this, not caring about the consequences of providing such poor-quality services, hiding the difficulty of proving a cause-and-effect relationship between such a service, negative consequences and, accordingly, the lack of responsibility of realtors for this. In connection with this, there is a need for liability insurance of intermediary activities in the real estate market, which will help minimize the negative consequences of such activities

Keywords: *insurance, intermediaries in the housing market, realtors, insurance services, intermediary liability insurance, housing market.*

В умовах сучасного державотворення страхування є важливим та необхідним видом діяльності, який забезпечує загальну економічну стабільність, розвиток усіх сфер господарювання, ефективний захист від численних природних, техногенних та інших ризиків, реалізацію державної соціальної політики тощо. Повноцінний розвиток страхового ринку дає помітний імпульс росту національної економіки, оскільки страхування сприяє ефективному способу перерозподілу фінансових ресурсів країни.

Проте, наявність ризикових видів господарської діяльності, необхідність залучення іноземних інвестицій, євроінтеграційні прагнення України, наявність видів обов'язкового страхування та інші чинники об'єктивного характеру зумовлюють практичну потребу в активізації посередницької діяльності у сфері страхування, яка відповідає сучасному типу економічного розвитку світового страхового ринку. Посередницька діяльність у сфері страхування регулюється законами України «Про страхування», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» та іншими, низкою підзаконних нормативно-правових актів. Варто зазначити, що форми і методи, ступінь розповсюдження, деталізація й доцільність регулювання страхових відносин відрізняються в залежності від особливостей окремої країни, ступеня її економічного розвитку, національних традицій, інтеграції у світове співтовариство та інших характеристик.

Зокрема, у більшості зарубіжних країн передбачені кваліфікаційні вимоги до посередників на ринку нерухомості: у Німеччині всі агенти з нерухомості повинні мати ліцензію відповідно до Німецького торгового регламенту. У Франції діяльність ріелтора/брокера зарегульована: щоб отримати

доступ до професії потрібно мати диплом з права, економіки чи торгівлі, відповідний професійний досвід або поєднання обох. Загальна тривалість навчання суттєво відрізняється та залежить від різних кваліфікаційних напрямів. В Австрії агенти з нерухомості, зареєструвавшись у компетентних органах, повинні подати докази про професійне страхування цивільної відповідальності власників.

Страхова компанія повинна повідомити компетентному органу про будь-які обставини, що призводять до припинення, відсутності або недостатнього страхування відповідальності. У Бельгії, Франції та в Норвегії фахівці з нерухомості повинні мати страхування професійної відповідальності, включаючи заставу. Страхування професійної відповідальності також вимагається в Ірландії, Хорватії, Італії, Польщі та Швеції. Угорщина є єдиною країною, яка чітко вказала на відсутність обов'язкового страхування професійної відповідальності в базі даних.

Н. Костянчук у своєму дослідженні обґрунтовує два основні види страхування, спрямованих на захист майнових прав. Такий поділ ґрунтується на різниці об'єктів страхування:

1. Страхування професійної відповідальності суб'єкта господарювання. Цей вид страхування передбачає захист майнових інтересів суб'єкта господарювання.

2. Титульне страхування. Такий вид страхування спрямований на захист майнових інтересів набувача прав на нерухомість [1].

Багато дослідників такі види страхування ставлять в один ряд керуючись лише можливим результатом – поповненням матеріальних втрат замовника посередницьких послуг, хоча різниця між ними колосальна.

Наданням посередницьких послуг на ринку нерухомості у так званому чистому вигляді займаються ріелтори. Як ми зазначали вище, ріелторська діяльність в Україні не визначена на законодавчому рівні та не зазначено вимог до діяльності ріелторів. З урахуванням недостатності державного регулювання ріелторської діяльності в Україні, страхування професійної відповідальності є доцільним, оскільки нерухоме майно є дорогим і специфічним товаром, поводження з ним вимагає високого ступеня професіоналізму.

Такий вид страхування необхідний ріелторам як суб'єктам господарської діяльності, щоб убезпечити себе від виплат непомірних компенсацій замовникам. Наявність такого роду гарантії відповідальності розглядатиметься потенційними замовниками як перевага перед іншими посередниками на ринку нерухомості, що веде за собою здорову конкуренцію, що позитивно позначається на розвитку інституту посередницьких правовідносин на ринку нерухомості загалом.

В. Резнікова визначає як посередника особу – суб'єкт господарювання, який систематично здійснює на професійній основі посередницьку діяльність за загальним правилом від власного імені, але за рахунок та на користь замовника за винагороду [2].

У договорі про надання посередницької послуги відповідальність посередника буде обмежена лише сумою винагороди, у разі передбачення у ньому лише фактичного посередництва у вузькому значенні. Відповідальність посередника на ринку нерухомості залежить від змісту укладеного договору на надання посередницької послуги, і тоді може йтися про відповідальність за неналежне виконання зобов'язань за договором на надання посередницьких послуг у разі виникнення проблем зі спірним нерухомим майном. Інколи ріелтори агентств пропонують своїм клієнтам ризикнути, не попереджаючи про можливі негативні наслідки, але це неналежне надання послуг ріелтором.

В даному випадку виникає двояка ситуація: з одного боку, сучасне становище ріелторів їх законодавча невизначеність часто не дає їм необхідних прав та інструментів для якісного надання послуг, а з іншого, – значна частина ріелторів користується цим, не переймаючись наслідками надання таких неякісних послуг, прикриваючись складністю доведення причинно-наслідкового зв'язку між такою послугою, негативними наслідками та, відповідно, відсутністю відповідальності у ріелторів за це.

Разом з тим, дослідження положень законодавства та наукових поглядів, дозволяють виокремити ряд ознак, які певною мірою характеризують посередницьку діяльність у сфері страхування як вид господарської діяльності: 1) є різновидом комерційної посередницької діяльності, яка здійснюється у сфері страхування; 2) здійснюється з метою задоволення потреб учасників страхового ринку і встановленні між ними договірних відносин; 3) має спеціальний суб'єктний склад (страховий брокер, перестраховий брокер та страховий агент); 4) є виключним видом діяльності для страхових та перестрахових брокерів, основним або додатковим видом діяльності для інших суб'єктів; 5) за змістом – надання послуг у сфері страхування, перелік яких залежить від суб'єкта посередницької діяльності [4, с. 14].

У зв'язку з цим і виникає потреба у страхуванні відповідальності посередницької діяльності на ринку нерухомого майна, що допоможе мінімізувати негативні наслідки такої діяльності. Перспективи розвитку страхування посередників на ринку житла в Україні залежать також від активної ролі держави у функціонуванні страхової галузі. Надзвичайно важливим стане стимулювання страхових компаній щодо розвитку різноманітних страхових послуг.

Список використаних джерел

1. Костянчук Н. Страхування відповідальності посередників на ринку нерухомості. *Закон і життя*, 2017. № 11/2(311). С. 73–73. URL: <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2017/11-2/18.pdf> (дата звернення: 10.06.2023).
2. Резнікова В. В. Поняття, особливості та види посередницьких правовідносин. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2013. № 3(97). С. 23.
3. Уралова Ю.П. Господарсько-правове регулювання посередницької діяльності у сфері страхування: монографія/ Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. 164 с.
4. Про страхування. Закон України від 7 березня 1996 року № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення: 10.06.2023).

Катерина Павленко,

студентка 1-го курсу Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Kateryna Pavlenko,

1st year student of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Лілія Григорович, к. філос. н., асистентка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

FEATURES OF THE LANGUAGE POLICY OF UKRAINE AT THE PRESENT STAGE

It has been established that the undoubted achievements in the linguistic, cultural and spiritual spheres in recent years are: the adoption of the Law of Ukraine "On Ensuring the Functioning of the Ukrainian Language as a State Language", the approval of the Strategy for the Popularization of the Ukrainian Language until 2030, approval of the new Ukrainian spelling for 2019, granting of a tomos on autocephaly to the Orthodox Church of Ukraine, decommunization of the toponymic space and landscape of the country, strong growth of national film production, state support for book publishing, introduction of quotas for the Ukrainian language on radio and television.

It was determined that at the current stage, the language policy should: support the language rights of ethnic minorities who take an active part in the development of the Ukrainian state, be part of the national policy aimed at the establishment, development and functioning of the Ukrainian language as the state language in Ukraine, carry out educational work among the youth, raising her in a patriotic spirit and in the best historical and cultural traditions of the Ukrainian people.

Keywords: *language policy, language policy of Ukraine, official language.*

Однією з її цілей війни, яку почала росія нібито мав стати захист російськомовних. Агресор вбиває не лише наших людей, нищить не лише наші міста і села, але й нівечить культуру, мистецтво, слово.

Із початком повномасштабної війни в Україні почали гостріше обговорювати мовне питання. Більше того, нарешті прийшло усвідомлення того, що українська мова – не тільки ознака національної ідентичності та громадянської позиції, а й інструмент боротьби з ворогом. Боронити свою країну від агресора можна не лише зброєю, а й словом.

Те, що російські військові чи диверсанти не знають української, – дозволило їх ідентифікувати серед своїх. Українські військові на сьогодні спілкуються українською, навіть якщо не вдається це робити ідеально.

В основні положення, якими визначаються європейські уявлення про мовну політику:

- 1) провідна роль державної мови як фактора національної єдності;
- 2) захист і підтримка міноритарних мов;
- 3) двомовність із достатнім володінням державною мовою;
- 4) ефективний механізм дотримання мовних прав.

Підтримання балансу між об'єднавчою роллю державної мови, з одного боку, і задоволенням мовних потреб етномовних меншин, із другого, відповідає засадам лінгвістичної екології, яка пропонує теоретичне обґрунтування і практичні рекомендації для налагодження безконфліктних міжмовних стосунків

За законом «Про забезпечення функціонування української мови як державної» основою державної мовної політики в Україні є збереження незалежності, соборності, культури українського народу, цінностей держави, української мови як державної, яка є інструментом «об'єднання українського суспільства, засобом зміцнення єдності, територіальної цілісності України, незалежності та національної безпеки» [1].

Майже одночасно з набранням чинності цим законом українським урядом було схвалено Стратегію популяризації української мови до 2030 року «Сильна мова – успішна держава». Відповідне рішення було прийнято на засіданні Кабінету Міністрів України 17 липня 2019 року [2].

Отже, до безсумнівних досягнень у мовно-культурній і духовній сферах в останні роки варто зарахувати:

- ухвалення Верховною Радою України Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» [1];
- схвалення Кабінетом Міністрів України Стратегії популяризації української мови до 2030 року «Сильна мова – успішна держава» [2];
- схвалення Кабінетом Міністрів України нового Українського правопису за 2019 рік [3];
- надання томосу про автокефалію Православній церкві України;
- декомунізація топонімічного простору й ландшафту країни;
- потужне зростання національного кіновиробництва;
- державна підтримка книговидання;
- запровадження квот для української мови на радіо і телебаченні.

Зауважимо, що ще до активної фази російського вторгнення військово-політичне протистояння між Україною й росією призвело до появи в суспільній свідомості цілком виразних соціолінгвістичних підтекстів: домагання офіційного статусу для російської мови асоціювалося з виправданням російської агресії, загрозою українській державності й національній ідентичності.

Реалії сьогодення дозволяють стверджувати, що перехід на українську у побуті відбувається еволюційно. Руйнування міфу про «братній народ», ізоляція росії від світового культурного та інформаційного контексту лише сприятимуть його пришвидшенню в українському суспільстві.

«Мовна проблема» та намагання розпочинати дискусії навколо цієї теми не мають підтримки у більшій частини населення. Ця проблема носить суто політичний і частково локальний характер. Попри це, більшість громадян, незалежно від мови спілкування, усвідомлюють, що у нас один спільний ворог – росія, яка намагається знищити нашу державність. Найбільш постраждалими від дій агресора є саме російськомовні міста сходу. В лавах Збройних сил України поруч воюють україномовні та російськомовні і вони об'єднані єдиною метою – перемогою над ворогом. Після перемоги можна очікувати продовження змін у мовній самоідентифікації громадян та розширення сфери використання української мови у всіх сферах.

Таким чином, на сучасному етапі мовна політика має:

- підтримувати мовні права етнічних меншин, які беруть активну участь у розбудові Української держави;
- бути частиною національної політики, яка спрямовується на утвердження, розвиток та функціонування української мови як державної в Україні;
- проводити виховну роботу серед молоді, виховуючи її у патріотичному дусі та в кращих історико-культурних традиціях українського народу.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>
2. Про схвалення Стратегії популяризації української мови до 2030 року «Сильна мова – успішна держава»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.07.2019 № 596-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/596-2019-%D1%80>
3. Український правопис: Постанова Кабінету Міністрів України Постанова від 22.05.2019 № 437. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/%202019.pdf>

Володимир Пригладь,

студент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Volodymyr Pryglad,

student of the Department of parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Валентина Гошовська, д. політ. н., професорка, завідувачка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ КОМУНІКАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

THE CONCEPT AND ESSENCE OF THE COMMUNICATION STRATEGY OF THE SUPREME COUNCIL OF UKRAINE

It was determined that effective interaction with stakeholders in the field of public administration is impossible without high-quality communication, which is of great importance for creating transparent and sustainable relations. This interaction not only leads to better results, but also helps to engage the target audiences in cooperation and promotes mutual understanding and satisfaction of all parties. One of the main elements of successful interaction is a properly developed and implemented communication strategy. An important aspect is that such a document should include an analysis of current problems and a step-by-step plan to achieve the main tasks that correspond to the mission and vision of public administration subjects. The communication strategy of the Verkhovna Rada of Ukraine must be adapted to the requirements of different target audiences. It has been scientifically proven that in order to develop an effective strategy, it is necessary to involve qualified specialists who can analyze risks and opportunities, as well as determine the most appropriate forms of communication and methods that should be used to establish a dialogue between the Verkhovna Rada of Ukraine and citizens.

Keywords: *parliament, strategy, communication, politics, power.*

У публічному управлінні та адмініструванні, комунікаційні стратегії виникають шляхом вибору та формування напрямку комунікаційних зусиль державних органів. Вони визначаються концепцією, програмою та загальною стратегією управління з метою досягнення комунікаційних цілей держави в стратегічному управлінні. Ці стратегії мають бути перспективними, забезпечуючи досягнення довгострокових цілей діяльності державних органів.

Комунікаційна стратегія є однією з ключових компетенцій управління, що визначає конкурентоспроможність будь-якої організації, досягаючи її за допомогою комунікаційних технологій. Загалом, комунікаційна стратегія може бути розглянута як сукупність стратегій, спрямованих на ефективну взаємодію між державними органами та їх цільовими аудиторіями, будь то всередині чи поза публічною службою. Ці стратегії спрямовані на досягнення власної місії та створення нової цінності шляхом раціонального обміну інформацією, знаннями та інтелектуальною власністю в державних послугах та процесах в державних органах.

Український парламент, Верховна Рада, прийняла комунікаційну стратегію у 2017 році [1]. Основні завдання цієї стратегії полягають у забезпеченні інформованості та залученості громадян до процесу розробки та прийняття рішень, а також у повному та об'єктивному висвітленні діяльності парламенту.

В Україні є проблема щодо **прозорості** діяльності суб'єктів публічного адміністрування, в тому числі й до Верховної ради України [2]. Ця проблема виникає через недостатню ефективність комунікації між органами державної та місцевої влади та низький рівень громадянської участі, а також через недосконалість комунікаційної системи в цілому. Щоб вирішити ці проблеми, потрібно оптимізувати комунікативні механізми та поліпшити процеси впровадження комунікаційних стратегій.

При впровадженні комунікаційної стратегії Верховної Ради України необхідно враховувати різні фактори, які мають значний вплив на розвиток стратегії. Основні з них такі:

Вивчення потреб зовнішніх і внутрішніх зацікавлених сторін та цільових аудиторій: слід ретельно вивчити їхні потреби та очікування щодо інформаційного контенту, способів і каналів комунікації, а також форм взаємодії.

Інновації в комунікаціях: важливо впроваджувати новітні підходи та інструменти у комунікаційну стратегію, щоб забезпечити її ефективність та актуальність.

Наявність ресурсів: для успішної реалізації стратегії необхідно мати достатні матеріальні, фінансові та організаційні ресурси.

Інформаційно-комунікаційні технології: важливо мати високий рівень сучасних технологій та можливість їх адаптації до потреб комунікаційної стратегії.

Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій: варто визначити оптимальні види та масштаби використання таких технологій залежно від конкретних завдань та цілей стратегії.

Кваліфікація та професіоналізм персоналу: комунікаційні підрозділи органів влади, зокрема відділи преси та інформації, повинні мати високий рівень кваліфікації, компетентності у стратегічній діяльності та вміння протидіяти дезінформації, спрямованій на дискредитацію органів влади [3].

Отже, ефективна взаємодія зі зацікавленими сторонами в галузі публічного управління неможлива без якісної комунікації, яка має велике значення для створення прозорих та стійких відносин. Ця взаємодія не лише призводить до досягнення кращих результатів, але й сприяє залученню цільових аудиторій до співпраці та сприяє взаєморозумінню та задоволеності всіх сторін. Одним з основних елементів успішної взаємодії є належно розроблена та реалізована комунікаційна стратегія.

Важливим аспектом є те, що такий документ повинен включати аналіз поточних проблем і покроковий план для досягнення основних завдань, які відповідають місії та баченню суб'єктів публічного управління.

Для ефективної комунікативної стратегії необхідно залучати кваліфікованих фахівців, які зможуть аналізувати ризики та можливості, а також визначити найбільш відповідні форми комунікації та методи, які доцільно використовувати для налагодження діалогу між Верховною радою України та громадянами.

Список використаних джерел

1. Комунікаційна стратегія Верховної Ради України на 2017-2021 роки (2017). Available at: <https://portal.rada.gov.ua/uploads/documents/44841.pdf>.
2. Довіра до парламенту: що її “вбиває” і як відновити втрачене. Лабораторія законодавчих ініціатив. 2021. URL: <https://parlament.org.ua/2021/04/22/dovira-do-parlamentushho-yiyi-vbivaye-i-yak-vidnoviti-vtrachene/>
3. Михайлова Олена. Комунікаційні стратегії в публічному управлінні та адмініструванні: стан та проблеми в реалізації. International Science Journal of Management, Economics & Finance. Vol. 2, No. 2, 2023, pp. 93-99.

Марина Скиба,

кандидат наук з державного управління, доцент, директор ГО «ІОСР»

Maryna Skyba,

PhD in public administration, assistant of professor, Director of NGO «IESD»

<http://orcid.org/0000-0003-2199-0237>

КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

CONSTITUTIONAL RIGHTS OF HUMAN AND CITIZEN IN MARTIAL LAW

The right to education is enshrined in the Constitution of Ukraine. In accordance with the Constitution, the State ensures accessible and free of charge of higher education in state and communal educational establishments. Citizens have the right to obtain free higher education in state and communal educational establishments on a competitive basis. In the conditions of martial law in Ukraine, higher education acquired new features, its new quality was formed, the educational environment was adapted to the requirements and tasks of martial law. The post-war revival and further transformation of the economic system, its movement to a new qualitative state, requires the development and provision of effective functioning of human resources, their transformation into an effective factor in ensuring sustainable economic development.

Keywords: constitutional rights, martial law, education.

Трансформаційні зміни, що відбувались у третій чверті ХХ ст. у колишніх країнах соцтабору суттєво позначилась на геополітичному ландшафті Європи. Можна погодитись з шановними вченими, що наприкінці 1980-х – на початку 1990-х років ХХ століття Україна опинилась у вирі доленосних змін [1]. Економічний визиск УРСР, русифікація, порушення прав і свобод людини, перетворення України в зону екологічного лиха через аварію на Чорнобильській АЕС та багато інших причин політичного, економічного, соціального, гуманітарного характеру з руйнівними для української нації наслідками сприяли пробудженню в українців національної свідомості та зародженню національно-демократичного руху. Варто зазначити, що проблематика прав людини і громадянина не є новою і висвітлювалась у працях багатьох вчених, науковців, практиків набуваючи концептуального, парадигмального осмислення. Так, парадигма цивілізаційного вибору України представлена у працях С.І. Пирожкова, О.М. Майбороди, Ю.Ж. Шайгородського та ін [2]. Дослідженню специфіки цивілізаційної ідентичності незалежної України, ролі її складових – етнічної, релігійної, національної, громадянської та євроідентичності, впливу на них міжнародних відносин, демократизації суспільства, цифровізації та глобалізації сучасного світу, агресивної політики Росії на ідентифікаційні процеси присвячено праці О.Рафальського, Я.Калакура, М.Юрія та багатьох інших вчених [3]. В сучасних умовах все більше приділяється уваги дослідженням щодо вироблення стратегії політико-правового розвитку України на довгострокову перспективу, застосування механізмів стратегічного планування політико-правового розвитку в умовах війни Росії проти України та післявоєнної відбудови, зовнішніх і внутрішніх викликів, геополітичних змін, європейської та євроатлантичної інтеграції, суспільної модернізації [4].

Варто зазначити, що українські вчені досліджуючи тематику цивілізаційного вибору країни, розглядають сучасну цивілізацію, як сукупність матеріально-технічних, економічних, правових і духовно-культурних умов гідного життя людської спільноти, наголошуючи на тому, що цивілізаційний вибір країни як суб'єкту світової історії є передусім вибором способу життя і цінностей, які є продуктивними для розвитку її самої та її громадян на тому чи іншому етапі державного становлення, це вибір не місця у світі, а парадигми і стратегії реалізації власного поступу у світі, що може бути трактовано як реальна національна ідея [5].

Україна відмовляючись від радянської спадщини, зробила крок до демократичного світу: проголошення незалежності України, підтвердження Акту проголошення незалежності на референдумі 1 грудня 1991 року, чітко окреслило вибір українського народу. Прийнятий у 1996 році Основний Закон – Конституція України закріпив основні права та обов'язки людини і громадянина. Стаття 3

Основного Закону визначила людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю. А права і свободи людини та їх гарантії, відповідно до Конституції України, визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є її головним обов'язком [6].

Права і свободи людини можуть бути обмежені відповідно до національних та міжнародних правових норм лише на певний період часу. Відповідно до Закону України від 24 лютого 2022 року № 2102- IX в Україні терміном на 30 діб був введений воєнний стан у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України. У зв'язку з триваючою широкомасштабною збройною агресією Російської Федерації проти України, строк дії воєнного стану було продовжено (Закони України від 14 березня 2022 року № 133/2022; від 21 квітня 2022 року № 2212-IX; від 22 травня 2022 року № 2263-IX; від 15 серпня 2022 року № 2500-IX; від 16 листопада 2022 року № 2738-IX; від 7 лютого 2023 року № 2915-IX; від 2 травня 2023 року № 3057-IX – терміном на 90 діб). У зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30 – 34, 38, 39, 41 – 44, 53 Конституції України можуть обмежуватися.

На нашу думку, особливої уваги потребує стаття 53 Конституції України – кожен має право на освіту. Зокрема, щодо вищої освіти, то дана стаття визначає: «Держава забезпечує доступність і безоплатність ... вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток ... вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг ... студентам. Громадяни мають право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі».

Отже, в умовах воєнного стану, вища освіта набула нових рис, сформувалась її нова якість, освітнє середовище адаптувалось під вимоги та завдання воєнного стану. Післявоєнне відродження та подальша трансформація економічної системи, її рух до нового якісного стану потребує розвитку та забезпечення ефективного функціонування людських ресурсів, перетворення їх на дієвий фактор забезпечення сталого економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Правова держава. Випуск 31. Київ: Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2020. 630 с.
2. Цивілізаційний вибір України: парадигма осмислення і стратегія дії: національна доповідь / ред. кол.: С. І. Пирожков, О. М. Майборода, Ю. Ж. Шайгородський та ін. ; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. – К.: НАН України, 2016. 284 с.
3. Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність / авт. кол.: О. Рафальський (керівник), Я. Калакура (науковий редактор), О. Калакура, М. Юрій. Київ : ІПіЕнД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 512 с.
4. Стратегія політико-правового розвитку України до 2030 року: науково-аналітична записка / Кол. авт.; за ред. І. О. Кресіної. Київ: Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2022. 176 с.
5. Цивілізаційний вибір України: парадигма осмислення і стратегія дії : національна доповідь / ред. кол.: С. І. Пирожков, О. М. Майборода, Ю. Ж. Шайгородський та ін. ; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. – К. : НАН України, 2016. 284 с.
6. Конституція України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.- Заголовок з екрану.

Тимур Слободенюк,

аспірант кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Tymur Slobodeniuk,

postgraduate student of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko Kyiv National University
<https://orcid.org/0000-0003-1090-9528>

Науковий керівник: **Григорій Ситник**, д. держ. упр., професор, завідувач кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, заслужений діяч науки і техніки України

НОВАЦІЇ У НАДАННІ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В М. КИЄВІ, ЗУМОВЛЕНІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЮ ВІЙНОЮ

INNOVATIONS IN THE PROVISION OF ADMINISTRATIVE SERVICES IN KYIV, CAUSED BY THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

The Russian-Ukrainian war made significant changes to the national system of providing administrative services, including new specifications of administrative disabilities; property losses of private individuals, sole traders, legal entities; coordination of the actions of all authorities that provide administrative services, according to the principles of established electronic centralized, extraterritorial document circulation regarding the provision of administrative services, taking into account new categories of citizens, the specifics of services and mechanisms and methods of providing them. The theses outline the innovations in the provision of administrative services by the Pension Fund of Ukraine, the National Pension Fund of Ukraine, the National Social Security Fund, the Russian-Ukraine War, the mechanisms and procedures for the implementation of which are determined by the laws of Ukraine, the resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine, and the decisions of the Kyiv City Council. In the city of Kyiv, for the first time, divisions were formed at the district branches of the Pension Fund, which exclusively deal with the pension provision of military personnel. These innovations include: the formation of a centralized nationwide electronic data base on persons with disabilities, obtained as a result of injury; provision of services related to rehabilitation, medical and psychological rehabilitation and prosthetics of military personnel; creation of a digital register of the status of persons with whose appearance is due to the Russian-Ukrainian war.

Keywords: administrative services, extraterritorial principle of providing administrative services, database, digitized registers, national electronic database.

Російсько-українська війна внесла суттєві зміни у національну систему надання адміністративних послуг, зокрема новими специфікаціями адміністративних послуг і механізмами та методиками їх надання. До процесу їх надання залучені структури Пенсійного фонду України, РАЦС та ЦНАПи.

До цих нових специфікацій адміністративних послуг належать:

Внесення значних змін у Єдиний державний реєстр юридичних осіб, ФОП та громадських формувань, зумовленого релокацією бізнесу з окупованих територій або територій наближених до зони ведення військових дій [2].

Формування реєстру пошкодженого майна громадян, ФОП і юридичних осіб та надання за унормованим порядком компенсацій для відновлення об'єктів нерухомого майна, пошкодженого внаслідок агресії [3, 4].

Виплата компенсацій за надання житлово-комунальних послуг особам, які розмістили у себе тимчасово переміщених осіб [5].

Делегування ЦНАПам оформлення справ щодо надання соціального захисту тимчасово переміщеним особам та формування відповідного їх реєстру [6].

Надання первинного соціального захисту військовослужбовцям, які потребують оздоровлення, психологічної реабілітації, протезування [7].

Надання різноманітних адміністративних послуг численній категорії тимчасово переміщених осіб (громадян України) [8].

Саме ці потреби спонукали до прийняття 20 квітня 2023 р. №6307/6348 Київською міською радою рішення «Про внесення змін до рішення Київської міської ради від 28 липня 2016 року №861/861 «Про визначення переліків адміністративних послуг, які надаються через центри надання адміністративних послуг в місті Києві». Рішенням було визначено перелік адміністративних послуг (63 види), які надаються через ЦНАПи та їх взаємодію з Київською міською державною адміністрацією.

У місті Києві вперше при районних відділеннях Пенсійного фонду були сформовані підрозділи, які виключно займаються пенсійним забезпеченням військовослужбовців.

Всі ЦНАПи, структури Пенсійного фонду України та РАЦСів та державне підприємство «Документ» (оформлення різних документів державного зразка, переважно внутрішніх і закордонних паспортів) у м. Києві працюють за екстериторіальним принципом, що вкрай важливо умовах війни з Росією.

Таким чином, у ході російсько-української війни виникла необхідність (зокрема у м. Києві) впорядкування низки управлінських завдань, які торкаються системи надання органами державної влади адміністративних послуг, зокрема:

- формування централізованої загальнодержавної бази електронних даних про осіб з інвалідністю, отриманої внаслідок поранення; надання послуг щодо оздоровлення, медичної та психологічної реабілітації і протезування військовослужбовців;
- створення оцифрованого реєстру статусу осіб з інвалідністю; майнових збитків приватних осіб, ФОПів, юридичних осіб;
- координацію дій всіх органів влади, які надають адміністративні послуги, за принципами налагодженого електронного централізованого, екстериторіального документообігу щодо надання адміністративних послуг з врахуванням нових категорій громадян, специфіка появи яких зумовлена російсько-українською війною.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до рішення Київської міської ради від 28 липня 2016 року №861/861 «Про визначення переліків адміністративних послуг, які надаються через центри надання адміністративних послуг в місті Києві: рішення Київської міської ради від 20 квітня 2023 р. №6307/6348 / Київська міська рада. URL: <https://kmr.gov.ua/uk/content/rishennya-kyuyivskoyi-miskoyi-rady-8079> (дата звернення: 20.06.2023 р.).

2. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Закон України від 15 травня 2003 р. № 775-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text> (дата звернення: 20.06.2023 р.).

3. Про внесення змін до Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 березня 2022 р. № 381/ Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/381-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.06.2023 р.).

4. Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 9 червня 2021 р. № 590 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2021-%D0%BF#n9> (дата звернення: 20.06.2023 р.).

5. Про затвердження Порядку компенсації витрат за тимчасове розміщення (перебування) внутрішньо переміщених осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 березня 2022 р. № 333 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.06.2023 р.).

6. Деякі питання надання адміністративних послуг через центри надання адміністративних послуг: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 травня 2014 р. № 523-р / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/523-2014-%D1%80#Text> (дата звернення: 20.06.2023 р.).

7. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 20 грудня 1991 р. № 2011-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> (дата звернення: 20.06.2023 р.).

8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо покращення керованості та адміністрування соціальної підтримки сімей та демографічної політики: Проект Закону від 23 травня 2023 р. № 9318. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41962> (дата звернення: 20.06.2023 р.).

Тарас Смурний,

студент 1-го курсу Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Taras Smurnyi,

1st year student of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Ігор Рейтерович**, к. політ. н., доцент, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

ENSURING FOOD SECURITY IN UKRAINE DURING WAR

It was determined that in the difficult conditions of a full-scale war, the state took a number of operational steps on the way to ensure food security in the part: creation of conditions for ensuring food security in conditions of martial law”, which contributed to the creation of conditions for a successful sowing campaign of 2022 and solving urgent problems regarding operational the involvement of agricultural land in agricultural production in war conditions, the continuation of financial programs to support agricultural producers, the signing of an agreement on the so-called “grain corridor”, which has been extended several times, which makes it possible to supply grain from Ukraine to countries that need it.

The need for further measures aimed at ensuring food security of Ukraine in the conditions of martial law is shown in relation to: development and adoption of a relevant profile law, which will provide for a comprehensive approach to the problem of ensuring food security; development and implementation of financial support programs for farmers; development of directions for improving the production and processing of agricultural products.

Keywords: food security, food security in Ukraine, ensuring food security.

Україна є провідною аграрною державою світу, яка здатна забезпечити продовольством близько 500 млн населення. Проте з початком війни кількість загроз продовольчій безпеці нашої країни суттєво зросла.

Забезпечення українців найнеобхіднішими харчовими продуктами та водою в зоні воєнних дій, на окупованих територіях, у територіальних громадах, що стали транзитом для сотень біженців, тоді як російські загарбники руйнують продовольчі підприємства, знищують, затоплюють, спалюють та забруднюють родючі чорноземи обстрілами й мінуваннями є надскладним завданням.

Із початком повномасштабної агресії на території України, наша держава потерпає від вкрай негативного впливу на функціонування продовольчих систем, внаслідок чого відбулося:

- понесення значних економічних втрат через масове знищення промислових об'єктів та об'єктів цивільної інфраструктури, завдання серйозної шкода природним ресурсам, зокрема землям сільськогосподарського призначення, які виступають основним засобом виробництва продуктів харчування та сировини, навколишньому природному середовищу;

- порушення цілісних ланцюгів постачання продукції сільського господарства та харчових продуктів (від первинного виробництва до реалізації продукції споживачеві), а також діяльності щодо створення доданої вартості в АПК, пов'язаної із виробництвом, переробкою, розподілом, споживанням й утилізацією продуктів харчування;

- зрив повноцінної посівної кампанії 2022-2023 років в тих областях, де ведуться чи велися активні бойові дії;

- подорожчання пального та ускладнення логістики;

- виникнення проблем із залученням людських ресурсів через вимушене переміщення та міграцію.

Водночас, в складних умовах повномасштабної війни державою було вжито низку оперативних кроків на шляху забезпечення продовольчої безпеки в частині:

– прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану», що сприяло створенню умов для успішної посівної кампанії 2022 року і вирішення нагальних проблем щодо оперативного залучення земель сільськогосподарського призначення в аграрне виробництво в умовах війни [11];

– продовження фінансових програм підтримки сільськогосподарських виробників;

– підписання договору про, так званій, «зерновий коридор», продовжений вже кілька разів, який дає можливість поставити зерно з України до країн, які його потребують.

Вказані заходи дозволили зібрати у 2022 році близько 55, млн т врожаю. Також, експортна виручка від продукції агропромислового комплексу за результатами минулого року становить близько 23,3 млрд USD, що лише на 16% менше аналогічного показника попереднього року [15].

Підтримуємо позицію щодо необхідності подальшого вжиття заходів, направлених на забезпечення продовольчої безпеки України в умовах воєнного стану щодо:

– розробки та прийняття відповідного профільного закону, який передбачатиме комплексний підхід до проблеми забезпечення продовольчої безпеки;

– розробки та впровадження програм фінансової підтримки аграріїв;

– розробки напрямів вдосконалення виробництва та переробки продукції АПК щодо зменшення собівартості виробництва сільськогосподарських культур за рахунок власного виробництва альтернативних джерел енергії, підвищити якість продовольчої продукції, в тому числі за рахунок розвитку органічного землеробства, стимулювати розвитку тваринництва, забезпечення аграрних виробників дешевими органічними добривами.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану: Закон України від 22.03.2022 № 2145-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20#Text>

2. Стало відомо, як сильно впаде урожай у 2022 році: аналітики дали прогноз. URL: <https://landlord.ua/news/ekспортна-vyruchka-vid-produktsii-apk-u-2022-rotsi-skorotytsia-maizhe-na-20/>

Тетяна Стеф'юк,

керівник секретаріату Першого заступника Голови Верховної Ради України

Tetiana Stefiuk,

Head of the Secretariat of the First Deputy Chairman of the Verkhovna Rada of Ukraine

<http://orcid.org/0000-0003-3752-3078>

ПАРЛАМЕНТСЬКА РЕФОРМА В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ НАПРЯМИ

PARLIAMENTARY REFORM IN UKRAINE: MAIN DIRECTIONS

The paper deals with the reform of the Verkhovna Rada of Ukraine. As the title implies the paper describes the main directions of the parliamentary reform process. The text gives an analysis of the same and different proposals on the reform of the parliament. It is especially noted the comprehensive approach to the problem of modernization of the Ukrainian Parliament. Basic information on changes in the legal regulation of the activities of the Verkhovna Rada of Ukraine is presented. The paper examines the main directions of the parliamentary reform in Ukraine: improvement of the legal regulation of the functions of the parliament, introduction of a bicameral parliament, changes in the division of state power, improving of the parliamentary mandate, granting the parliamentary opposition a status according to which it is entitled to rights, strengthening of the parliamentary service, interaction between parliamentarians, parliamentary committees and stakeholders, openness, transparency and accountability for citizens etc. The paper can be useful for is of interest to students and young scientists.

Keywords: *parliamentary reform, Verkhovna Rada of Ukraine, main directions, the legal regulation of the activities of the Verkhovna Rada of Ukraine.*

Наукове забезпечення процесу реформування у сфері публічного управління, як свідчить зарубіжний досвід, становить одну з обов'язкових умов його ефективності. Вивчення процесу реформування Верховної Ради України як у ретроспективному, так й сучасному вимірі надає можливість отримати системні знання про відповідні ініціативи теоретичного й практичного характеру, що мали місце після 24 серпня 1991 року. Втім, означений процес не привертав особливої уваги української академічної спільноти, про що свідчить незначна кількість наукових робіт з проблеми реформування Верховної Ради України, яка потребує комплексного дослідження фахівцями-суспільствознавцями.

З урахуванням викладеного мета даної роботи становить визначення основних напрямів парламентської реформи в Україні через аналіз її генези.

Реформу українського парламенту можна розглядати у теоретичному та практичному вимірі. На початку 2000-х років задля *підвищення ролі* Верховної Ради України *в системі органів державної влади* українськими правознавцями сформульовано низку тез щодо комплексного чи локального оновлення регулювання її діяльності. Обґрунтовано оптимальний обсяг парламентської компетенції, напрями поліпшення реалізації законодавчої та контрольної функцій, рекомендації щодо зміцнення представницьких функцій [1]. Аргументовано необхідність вдосконалення конституційно-правової регламентації парламентського контролю в Україні із застосуванням досвіду зарубіжних країн у цій сфері, зокрема Франції та Чехії [2]. Надано пропозиції щодо поліпшення форм та методів реалізації *номінаційної (установчої)* функції, зокрема, законодавчого регулювання порядку формування тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України [3]. Проаналізовано доцільність реалізації в Україні ідеї бікамералізму [4]. Запропоновано сучасну модель структурування парламентської служби – наприклад, створення Дослідницької служби – з урахуванням її функціонального призначення та позитивного зарубіжного досвіду [5].

Окрім цього експертами державних науково-дослідних інституцій та недержавних аналітичних центрів протягом декількох років акцентувалось, зокрема, на таких напрямках реформування парламенту в Україні: посилення представницької, законодавчої, контрольної функцій, а також удосконалення статусу парламентаря; посилення ролі парламентської опозиції; *посилення*

парламентської служби; взаємодія народних депутатів та комітетів Верховної Ради України із заінтересованими сторонами, зокрема експертами та громадськістю [6].

Про ініціативи щодо здійснення парламентської реформи на практичному рівні можна констатувати у період кінця 1990-х – початку 2000-х років, які доречно, на нашу думку, трактувати як спробу формування дієвої політичної системи стримувань та противаги шляхом перерозподілу повноважень між гілками державної влади. Різними ініціаторами пропонувалось формування двопалатного парламенту; розширення підстав для дострокового припинення повноважень Верховної Ради України; обмеження депутатської недоторканності та зменшення загальної кількості народних депутатів України до 300; збільшення терміну повноважень парламенту з 4 до 5 років; парламентські вибори на пропорційній основі; призначення прем'єр-міністра парламентом за поданням президента; у разі дострокового припинення повноважень президента покладання виконання його обов'язків на спікера [7]. Слід зазначити про неоднозначну оцінку Радою Європи названих новацій та наявність у науковій літературі дискусії щодо їх доцільності [8].

Комплексний підхід до модернізації українського парламенту вперше, на нашу думку, було застосовано у співпраці Місії з оцінки потреб на чолі з Петом Коксом та представників Верховної Ради України, результат якої становило визначення напрямів посилення українського парламенту як ефективної демократичної інституції: законодавча спроможність та законотворчий процес; політичний нагляд за виконавчою гілкою влади; відкритість, прозорість та підзвітність громадянам; наближення українського законодавства до права ЄС; адміністративна спроможність; коаліція, опозиція та діалог Верховній Раді України; дотримання етичних норм і стандартів поведінки у Верховній Раді України [9].

Протягом декількох останніх років реформування українського парламенту здійснюється, на нашу думку, шляхом втілення поступових локальних новацій. Запроваджено певні зміни до регулювання законодавчого процесу, здійснення парламентського контролю та структури парламентської служби через внесення змін до Регламенту Верховної Ради України та інших нормативно-правових актів щодо: щорічного плану законопроектної роботи Верховної Ради України; забезпечення особистого голосування народними депутатами України на пленарних засіданнях Верховної Ради України та протидії зловживанням правами народних депутатів України у ході законодавчої процедури задля унеможливлення неперсонального голосування; вдосконалення електронної форми документообігу у Верховній Раді України; створення Дослідницької служби Верховної Ради України [10]. Про відновлення в Україні комплексного підходу щодо модернізації парламенту свідчить створення восени 2021 року Робочої групи з підготовки відповідних законодавчих пропозицій [11].

Отже, на підставі викладеного вище підсумуємо. Усіма суб'єктами новацій щодо реформування Верховної Ради України наголошувалось на потребі удосконалення законодавчого забезпечення її діяльності на функціональному рівні. Разом з тим, доцільно звернути увагу на наявність певної різниці у інших пріоритетах. Для науковців, юристів-практиків це, насамперед – запровадження двопалатного парламенту. Для експертів – удосконалення статусу парламентаря; посилення ролі парламентської опозиції; *посилення парламентської служби*; взаємодія народних депутатів та парламентських комітетів із заінтересованими сторонами. Для представників органів державної влади – перерозподіл повноважень між гілками державної влади, формування двопалатного парламенту, порядок формування Верховної Ради України та її кількісний склад, правовий статус народного депутата України. Для міжнародних партнерів – відкритість, прозорість та підзвітність громадянам; наближення українського законодавства до права ЄС; коаліція, опозиція та діалог; дотримання етичних норм і стандартів поведінки.

Список використаних джерел

1. Журавський В. С. Теоретичні та організаційно-правові проблеми становлення і розвитку українського парламентаризму : автореф. дис. д-ра. юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2001. 36 с.
2. Залюбовська І. К. Парламентський контроль за діяльністю органів виконавчої влади як засіб забезпечення законності у сфері державного управління: автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2002. 20 с. Куцин Я.М. Праксеологія парламентського контролю: порівняльно-аналітичне дослідження: дис. канд. юрид. наук (доктора філософії) : 12.00.02. Ужгород, 2018. 262 с.

3. Назаренко Я. М. Номінаційна (установча) функція Верховної Ради України: проблеми теорії та практики : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.02. Харків, 2011. 20 с.

4. Оніщук М.В. Бікамералізм: тренди для України. URL: <http://www.dt.ua/1000/1550/63411/> (дата звернення: 08.06.2023). Маляренко В.Т. Створення двопалатного парламенту в Україні – необхідна умова утвердження демократії, гарант законності і правопорядку в державі. Право України. 2009. № 6. С. 12–16. Скрипнюк О. Двопалатний парламент як конституційна модель структурної організації вищого законодавчого органу влади. Право України. 2009. № 11. С. 92–99. Француз-Яковець Т.А. Конституційно-правові засади бікамералізму в сучасних європейських країнах: дис. докт. юрид. наук : 12.00.02. Київ, 2020. 408 с.

5. Погребняк Н. С. Конституційно-правовий статус Апарату Верховної Ради України : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.02. Харків, 2014. 23 с.

6. Проблемні аспекти реалізації представницької функції Верховної Ради України. Аналітична записка. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/politika/problemni-aspekti-realizacii-predstavnickoi-funkcii-verkhovnoi-radi-ukraini/> (дата звернення: 23.05.2023). Чи відбулась реформа парламенту? URL: <https://cedem.org.ua/analytics/reforma-parlamentu/> (дата звернення: 23.05.2023). Три пріоритети парламентської реформи. URL: <https://parlament.org.ua/2022/06/17/3-prioriteti-parlamentskoyi-reformi-v-ukrayini/> (дата звернення: 23.05.2023). Сформовано Концепцію парламентської реформи. URL: <https://pravo.org.ua/sformovano-kontseptsiiyu-parlamentskoyi-reformu/> (дата звернення: 23.05.2023).

7. Про підсумки всеукраїнського референдуму 16 квітня 2000 року / Центральна виборча комісія. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002359-00#Text> (дата звернення: 23.05.2023). Про внесення змін до Конституції України: Закон України від 08 грудня 2004 р. № 2222-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2222-15#top>. (дата звернення: 17.05.2023).

8. Рекомендація Парламентської Асамблеї Ради Європи від 4 квітня 2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_053#Text (дата звернення: 23.05.2023). Наприклад, див.: Москалець Н.В. Досвід і проблеми реформування політичної системи в Україні на сучасному етапі. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2012. №7. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=437> (дата звернення: 20.05.2023). Речицький В.В. Конституційна реформа як симптом політичної компрометації. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/konstytutsijna-reforma-yak-symptom-politychnoji-kompromentatsiji-vsevolod-rechytskyj-k-yu-n-dotsent-konstytutsijnij-ekspert-hph/>. (дата звернення: 20.05.2023). Стрижак А. Конституційна реформа в Україні: передумови, мета та способи реалізації. Віче. 2014. №23. URL: <https://veche.kiev.ua/journal/4466/> (дата звернення: 20.05.2023).

9. Доповідь та дорожня карта щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності верховної ради України. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.europarl.europa.eu/resources/library/media/20160301RES16508/20160301RES16508.pdf> (дата звернення: 08.06.2023).

10. Про внесення зміни до Регламенту Верховної Ради України щодо планування та системності законотворчої діяльності Верховної Ради України: Закон України від 03 жовтня 2019 р. № 162-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/162-20#n5> (дата звернення: 17.05.2023). Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення особистого голосування народними депутатами України на пленарних засіданнях Верховної Ради України: Закон України від 19 грудня 2019 р. №404-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/404-20#Text> (дата звернення: 17.05.2023). Про внесення змін до Регламенту Верховної Ради України щодо протидії зловживанням правами народних депутатів України у ході законодавчої процедури: Закон України від 16 квітня 2020 р. №561-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561-20#Text> (дата звернення: 17.05.2023). Про внесення змін до Регламенту Верховної Ради України щодо вдосконалення електронної форми документообігу у Верховній Раді України: Закон України від 16 січня 2020 р. № 469-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/469-20#Text> (дата звернення: 17.05.2023). Положення про Дослідницьку службу Верховної Ради України: затв. розпорядженням Голови Верховної Ради України від 11 серпня 2022 р. № 438 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/438/22-%D1%80%D0%B3#n23> (дата звернення: 17.05.2023).

11. Про Робочу групу з підготовки комплексних законодавчих пропозицій щодо внесення змін до законів України у сфері парламентського права: Розпорядження Голови Верховної Ради України від 24 листопада 2021 р. № 431 / Верховна Рада України.

Павло Сушко,

студент 1-го курсу Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Pavlo Sushko,

1st year student of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Валентина Гошовська, д. політ. н., професорка, завідувачка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

PROTECTION OF CHILDREN'S RIGHTS IN THE CONDITIONS OF WAR IN UKRAINE

It was established that, in order to improve the measures aimed at safeguarding the rights of children, it is necessary to: ensure the protection of the rights of children who need urgent help: orphaned children; children, custodians or guardians who died; children exposed to war crimes; children who were lost during bombings, evacuation from war zones; missing children; children who were forcibly taken to the territory of the aggressor country and who do not know anything about their parents; to create conditions for the safe existence, education and development of the children of the district in the conditions of threats related to war; implement a system of care that will integrate targeted psychosocial support and mental health care with child protection services that address and prevent child problems, abuse and neglect, and activities aimed at promoting the development of school environments that will jointly aim to improve children's well-being and promoting the development of their resistance.

Keywords: *children's rights, protection of children's rights, protection of children.*

Під поняттям «права дитини» розуміють можливості мати і розпоряджатися матеріальними, культурними та іншими соціальними благами й цінностями, користуватися основними свободами у встановлених законом межах, що забезпечує дитині нормальне функціонування і розвиток.

У Декларації тисячоліття Організації Об'єднаних Націй від 8 вересня 2000 р. глави держав та урядів нашої планети солідарно заявили про свою колективну відповідальність за утвердження принципів людської гідності, справедливості і рівності на глобальному рівні перед всіма жителями Землі, особливо перед найбільш вразливими з них, і зокрема перед дітьми світу, яким належить майбутнє [2].

Авторитетні міжнародно-правові акти універсального характеру, зокрема Женевська декларація прав дитини від 26 вересня 1924 р. [3], Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. [4], Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 р. [5], Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. і Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р. [6], наголошують на особливому захисті дитини.

Основним гарантом прав дітей у нашій державі є Конституція України.

Головний законодавчий акт, який імплементує положення Конвенції про права дитини – це Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402-III.

Крім того, права дитини виділені окремими статтями Сімейного, Цивільного, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України, а також регулюються такими законами, як «Про оздоровлення та відпочинок дітей», «Про попередження насильства в сім'ї», «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» тощо.

На жаль, мусимо констатувати, що в Україні під час війни щоденно отримує поранення та гине цивільне населення, порушуються права дітей на життя, на здоров'я, на розвиток, турботу, захист, на проживання в сім'ї, ін.

У таких умовах основним завданням влади є захист прав дітей які потребують термінової допомоги: дітей, що залишилися сиротами; дітей, піклувальники чи опікуни, яких загинули; дітей, що стикнулися з воєнними злочинами; дітей, котрі загубилися під час бомбардувань, евакуації з зон

бойових дій; дітей, що зникли безвісти; дітей, яких насильно вивезли на територію країни-агресора та які не знають нічого про своїх батьків.

Також, у складних умовах загроз ракетних атак та енергетичних проблем, важливо створити умови для забезпечення прав дітей на освіту.

Слід зазначити, що позитивне та сприятливе сімейне середовище має важливе значення для розвитку та добробуту дитини. Безпечний і послідовний догляд та піклування про дитину можуть відігравати вирішальну роль у допомозі дітям ефективно справлятися з впливом конфліктів і багатьох інших безперервних стресових факторів у цих середовищах [1]. Проте, в умовах війни, батьки або ж опікуни також піддаються впливу конфлікту та інші звичайних щоденних стресорів, що можуть мати високий рівень психопатології й можуть спричинювати труднощі у забезпеченні чуйного та ефективного батьківства [7]. Існують дослідження, що батьки, які постраждали від конфлікту, часто мають труднощі у взаємодії з дітьми, стають менш чутливими та чуйними до потреб дітей і можуть бути менш ефективними у підтримці правил та встановленні кордонів [1]. Крім того, з'являється все більше доказів того, що в умовах збройного конфлікту значною мірою зростає насильство у сім'ї. У сукупності ці результати свідчать про те, що сімейне середовище, а також батьківський добробут і поведінка батьків, зокрема, є ключовими посередниками щодо взаємозв'язку між збройним конфліктом та психічним здоров'ям дітей і їхнім психосоціальною добробутом [1].

Тому, для вирішення безлічі проблем психосоціального та психічного здоров'я дітей у районах де відбувається чи мав місце збройний конфлікт, існує потреба в налагодженні комплексних систем допомоги, які б об'єднували підходи до профілактики та лікування. Цього можна по-справжньому досягти лише за умови належного розгляду соціальних детермінант психічного здоров'я дітей. Варто запроваджувати систему догляду, яка буде об'єднувати адресну психосоціальною підтримку та психічну охорону здоров'я службами захисту дітей, які вирішують та запобігають проблемам дитини, зловживанню та нехтуванню, а також заходи, спрямовані на сприяння розвитку шкільного середовища, які будуть спільно спрямовані на покращення добробуту дітей та сприяння розвитку їхньої резистентності. Система допомоги має поєднувати в собі комплекс заходів, які діятимуть на різних рівнях дитячої екології та матимуть різну інтенсивність. Для усунення загальних перешкод для догляду, зокрема стигматизації та недостатнього вияву дітей, які потребують догляду.

Список використаних джерел

1. Miller, K. E., & Jordans, M. J. D. Determinants of children's mental health in war-torn settings: Translating research into action. *Current Psychiatry Reports*, 18(6), 58.
2. EU Agency for Fundamental Rights (FRA). *Childfriendly justice – Perspectives and experiences of professionals on children's participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU member States*. 133 p. URL: <http://fra.europa.eu/en>
3. EU Kids Online (2014), *EU Kids Online: findings, methods, recommendations*. 48 p. URL: <http://eprints.lse.ac.uk/60512/1/EU%20Kids%20online%20III%20.pdf>
4. General Comments of the Committee on the Rights of the Child. *A Compendium for child rights advocates, scholars and policy makers*. January 2014. 228 p. URL: https://www.unicef.org/southafrica/SAF_resources_crcgeneralcomments.pdf
5. Grant James P. *The State of the World's Children*. Oxford: Oxford university press, 1994. 87 p. 8. Haim Abraham. *A family is what you make it? Legal recognition and regulation of multiple parents*. 2017. 40 p. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2925886
6. Karen M. Hess. *Juvenile Justice*. Fifth Edition. Wadsworth, 2009. 462 p.
7. Slone, M., & Mann, S. Effects of war, terrorism and armed conflict on young children: A systematic review. *Child Psychiatry and Human Development*, 47(6), 950–965.

Кирило Тимошенко,

студент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Kyrylo Tymoshenko,

student of the Department of parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Валентина Гошовська, д. політ. н., професорка, завідувачка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА У ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСАХ

THE ESSENCE AND SIGNIFICANCE OF POLITICAL LEADERSHIP IN STATE-FORMING PROCESSES

It is argued that leadership is a universal activity carried out by people and aimed at organizing both small groups and large social entities. It involves the possession of authority, personal and professional qualities, and includes management and leadership. It has been scientifically proven that the role of a political leader consists in the ability to consolidate the efforts of citizens and actively influence the political process, regardless of whether he has power in the city, region or country, in order to achieve his goals, which are justified and predictable. Political leaders cooperate, compete and influence each other, contributing to the control of the activities of all power institutions, including the highest, and the involvement of various groups of society in political processes. It was determined that the development of political leadership in Ukraine is based on the national experience accumulated during all previous eras, which influenced the national political history. The change in the content and role of political leadership is determined by social transformations and a specific historical situation. The future progress of Ukraine, which includes not only the political sphere, will largely depend on the construction of an adequate system of political leadership that will meet the modern needs of Ukrainian society.

Keywords: *politics, leadership, state, power, state-building process.*

Лідерство є універсальною активністю, що здійснюється людьми і спрямована на організацію як невеликих груп, так і великих соціальних утворень. Воно передбачає володіння авторитетом, особистісними і професійними якостями, і включає управління і керівництво. Серед різноманітних форм лідерства особливе значення приділяється політичному лідерству, яке визначає соціальний прогрес на найвищому рівні і має велику громадську вагу.

На сучасному етапі реалізації стратегічних реформ надзвичайної актуальності набуває проблема ефективності та результативності державно-політичної еліти як суб'єкта державного управління [4]. Особлива актуальність сучасного політичного лідерства та його роль у суспільстві виявляються найбільш яскраво в періоди перехідних змін, коли держава та суспільство претерплюють значні трансформації.

Варто зауважити про те, що М. Вебер відрізняє три основні форми політичного лідерства:

- 1) традиційне (влада, успадкована вождями племен або монархами);
- 2) рутинно-легальне, або бюрократичне (влада лідерів, обраних демократичним шляхом);
- 3) харизматичне (влада лідерів, обдарованих надзвичайним інтелектом та організаторськими

здібностями, які приходять до влади в умовах гострих кризових ситуацій або революційних подій). Зазвичай, харизматичні лідери володіють великими навичками управління суспільством, вони є чарівними ораторами та авторитетними постатями [1].

Відтак, варто констатувати той факт, що концепція Вебера щодо типології політичного лідерства стала основою для наукового вивчення лідерства у контексті політико-управлінської сфери.

Для з'ясування сутності політичного лідерства перш за все потрібно звернути увагу на те, що справжній політичний лідер починається там, де народжується професійне політичне мислення. Він ставить під сумнів власні можливості й розраховує на спеціальні знання, які отримані через наукове пізнання та відношення до суспільства.

У системі громадських відносин політичний лідер може виступати як суб'єкт і об'єкт владних стосунків. Він є суб'єктом тим, що за своїми якостями й вибором людей, які його оточують, очолює соціально-політичні рухи з метою захисту інтересів своїх прихильників або виборців [2].

Він використовує свої владні повноваження, щоб спрямовувати зусилля, волю та інтелект людей, маніпулювати суспільними ресурсами. Проте політичний лідер не є ізольованою постаттю, що перебуває вище суспільства. Він також є об'єктом політичної діяльності і завжди відчуває вплив та тиск різних зацікавлених сторін [3]. При зайнятті певної посади в умовах формальних механізмів влади, він стає частиною системи владних стосунків, де існують противаги й баланси.

Підсумовуючи наголошуємо на тому, що Україна сьогодні формує систему політичного лідерства, яка ґрунтується на оцінці дій кожного учасника політичного процесу, незалежно від його формального статусу.

Роль політичного лідера полягає в здатності консолідувати зусилля громадян та активно впливати на політичний процес, незалежно від того, чи має він владу в місті, області або країні, задля досягнення своїх цілей, які є обґрунтованими та передбачуваними. Політичні лідери співпрацюють, змагаються та впливають один на одного, сприяючи контролю за діяльністю всіх владних інституцій, включаючи вищі, та залученню різноманітних груп суспільства до політичних процесів.

Розвиток політичного лідерства в Україні базується на національному досвіді, накопиченому протягом усіх попередніх епох, який вплинув на вітчизняну політичну історію. Зміна змісту та ролі політичного лідерства визначається суспільними перетвореннями та конкретною історичною ситуацією.

Майбутній прогрес України, який включає не лише політичну сферу, значною мірою залежатиме від побудови адекватної системи політичного лідерства, яка відповідатиме сучасним потребам українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Грищенко І.М. Теоретико-методологічні засади лідерства. Наукові розвідки з державного та муніципального управління. 2015. № 1. С. 111–122.
2. Політичне лідерство: навчальний посібник. В. А. Гапоненко, С. С. Бульбенюк, Н. М. Довганик та ін. К. КНЕУ. 2021. 324 с.
3. А. В. Олкова-Михницька. Дослідження реалізації політичного лідерства в державотворчих процесах (теоретичний аспект). Публічне управління та митне адміністрування, № 4 (31), 2021. С.18-26.
4. Гошовська В. А. Парламентаризм : підручник. 2-ге вид., допов. й розшир. / В. А. Гошовська [та ін.]. Київ : НАДУ, 2019. 704 с.

Юрій Ханік,

студент 1-го курсу Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yuriy Hanik,

1st year student of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Лідія Даниленко**, д. пед. н., професорка, професорка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ФОРСАЙТ-ПРАКТИКИ: ДОСВІД ЄВРОПАРЛАМЕНТУ

FORESIGHT PRACTICES: THE EXPERIENCE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT

It is shown that foresight is a process associated with a systematic attempt to look into the distant future of science, technology, economy and society in order to determine the areas of strategic research and technology that are likely to bring the greatest economic and social benefits, and is a technology of practical application reasonable prediction of the future.

It was noted that the European Parliament is distinguished by a proactive approach to the entire cycle of policy development and implementation, and work with foresight in the body begins at the initial stage, when the agenda is determined.

The structure of foresight units in the European Parliament is characterized.

It has been established that the thematic priorities of foresight practices in the European Parliament at the current stage are research in the field of: artificial intelligence and other revolutionary technologies, EU Green Deal and improving the quality of life.

Keywords: foresight, European Parliament, foresight practices.

Вивчення майбутнього, як правило, стає першим кроком до його визначення. Для досягнення спільного добробуту варто виходити за межі планування на кілька років, розвивати спроможності для роботи зі сценаріями, трендами – з майбутнім загалом. Тому незалежний ефективний розвиток країни зумовлює потребу створення і просування власних проєктів, меж і програм майбутнього.

Форсайт будучи «процесом, який пов'язаний із систематичною спробою заглянути у віддалене майбутнє науки, технології, економіки та суспільства з метою визначення областей стратегічних досліджень і технологій, що ймовірно можуть принести найбільші економічні та соціальні вигоди» [3], являє собою технологію практичного застосування обґрунтованого передбачення майбутнього.

Розширення практик форсайту як процесів активного пізнання майбутнього є інструментом розвитку, що потребує консолідації зусиль усіх зацікавлених сторін під час прийняття актуальних рішень.

Зазначимо, що на сучасному етапі під терміном «форсайт» розуміють процес систематичного визначення стратегічних наукових напрямів і технологічних досягнень, які впродовж тривалого часу зможуть справляти помітний вплив на економічний і соціальний розвиток країни [2, с. 190].

Ця категорія включає чотири складові:

- 1) форсайт становить безперервний процес;
- 2) центральне місце в ньому посідають не якісь конкретні технології, а науково-технічні напрями;
- 3) часовий горизонт має перевершувати горизонт ділового планування;
- 4) у виборі пріоритетів враховується їх вплив на соціально-економічний розвиток країни.

Вказане дає підставу стверджувати, що форсайт як сучасна технологія проєктування й програмування майбутнього має необхідні методи та інструменти для створення стратегій і проєктів соціально-економічного розвитку як регіонів та громад, так і всієї країни, та може використовуватися органами публічного управління всіх рівнів.

Зокрема, Європейський парламент відрізняється проактивним підходом до всього циклу вироблення та реалізації політик, а робота з форсайтом в органі розпочинається ще на початковому етапі, коли визначається порядок денний.

Провідним департаментом, що надає комплексну дослідницьку та аналітичну підтримку Європарламенту, зокрема його членам та комітетам, – є Дослідницька служба Європейського парламенту (European Parliamentary Research Service – EPRS).

EPRS було створено 1 листопада 2013 року шляхом об'єднання кількох аналітичних та допоміжних служб для членів Європарламенту та парламентських комітетів. Місія цієї служби полягає в наданні незалежної, об'єктивної та достовірної інформації.

Сьогодні EPRS складається з чотирьох директоратів та трьох горизонтальних підрозділів, де з форсайтом працюють:

- 1) відділ стратегічного форсайту та спроможностей;
- 2) відділ наукового форсайту.

Відділ стратегічного форсайту та спроможностей (Strategic Foresight and Capabilities Unit) підтримує Європейський парламент, допомагаючи розвивати культуру «випереджального управління» та сприяючи мисленню і розумінню середньо- та довгострокових тенденцій, викликів і варіантів дій.

Одним з основних завдань відділу є забезпечення поінформованості та готовності Європарламенту до викликів найближчих десятиліть. Відділ створює та координує аналітичну роботу щодо ризиків, вразливостей, можливостей і прогалин.

Відділ стратегічного форсайту та спроможностей також сприяє активній участі в ESPAS – процесі міжінституційного співробітництва ЄС на адміністративному рівні щодо стратегічного форсайту та довгострокових трендів – і звертається до аналітичних центрів, наукових установ та інших зовнішніх партнерів у цих сферах.

Відділ наукового форсайту (Scientific Foresight Unit – STOA) аналізує наслідки та варіанти для майбутнього формування політики в галузі науки і техніки.

Місія STOA як постійного органу Європарламенту закріплена на етапі визначення порядку денного в циклі вироблення публічної політики та полягає у:

- 1) дослідженні того, як технології можуть змінити життєдіяльність суспільства в майбутньому;
- 2) підвищенні готовності Європейського парламенту до майбутнього [1].

Тематичними пріоритетами STOA на сучасному етапі є дослідження у сфері: штучного інтелекту та інших революційних технологій, Зеленої угоди (EU Green Deal) та підвищення якості життя.

Досвід інституцій, які запровадили системну роботу з майбутнім, зокрема Європарламенту, свідчить, що такий метод публічного управління є ефективним і сучасним та підвищує якість політичних рішень.

Список використаних джерел

1. Огляд форсайт-практик у публічному секторі: досвід Європарламенту, Великої Британії, Естонії та Фінляндії. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/Foresight_Public_Sector_update.pdf (дата звернення: 16.06.2023).
2. Федулова Л.І. Інноваційна економіка: підручник. Київ: Либидь, 2006. 480 с.
3. Ben R. Martin. Technology Foresight in a Rapidly Globalizing Economy, SPRU. Science and technology Policy research, University of Sussex, 1995.

Олена Чернявська,

здобувач ступеня вищої освіти «Магістр» кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Olena Cherniavska,

student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Ігор Рейтерович**, к.політ.н., доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

THE HUMAN RIGHTS` PROTECTION MECHANIZMS UNDER MARTIAL LAW

The article is dedicated to the role of the human rights` protection mechanizms under martial law. It is determined that the issues of protection of human rights nowadays are very considerable and the necessity of such research is shown .

It is focused on main possible mechanisms for people in Ukraine to protect their constitutional rights during the russia`s armed aggression in Ukraine. The definition of the martial law is given. The emergence of institution of Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights and it`s authority of protection of human and citizen rights and freedoms is analyzed.

The author concentrates attention on the necessity of improving rights` protection mechanisms since the martial law has been introduced that causes certain amount of legal rights and freedoms limitation. The importance of fixation of human rights` violation from the russian federation is also lined.

It is emphasized on the importance of further analysis of the article`s subject.

Keywords: *human rights` protection, human rights` violation, Verhovna Rada of Ukraine, Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights, protection of human and citizen rights and freedoms, legal rights and freedoms limitation, legislative initiative, fixation of human rights.*

Забезпечення захисту прав і свобод людини і громадянина є пріоритетним напрямком правової демократичної держави, у якій визнається і діє принцип верховенства права. В умовах воєнного стану, дослідження та вдосконалення механізмів захисту прав громадян мають важливе значення для збереження перспектив демократизації політичної системи в Україні.

Розпочата у 2014 році збройна агресія рф завдала чималі шкоди нормальному функціонуванню і розвитку нашої держави, а також населенню України, яке на сьогодні продовжує зазнавати матеріальних втрат та моральних страждань. Повномасштабне вторгнення рф та, відповідно, Указ Президента України № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» зумовило посилену увагу та ефективний контроль щодо захисту прав людини [3]

Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [4]. Важливо наголосити, що при правовому режимі воєнного стану не порушуються права людини, але встановлюються певні обмеження та запроваджуються додаткові обов'язки. Зазначене не порушує принцип верховенства права, відображений в Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (ст. 8, 9, 10 і 11), а саме допускається втручання в основні права там, де це є «необхідним у демократичному суспільстві для захисту здоров'я». Перелік прав людини і громадянина, що зазнають обмежень в

умовах воєнного стану є вичерпним та наведений у Конституції України (ст. 30 – 34, 38, 39, 41 – 44, 53). Конституцією визначені також ключові права, що не можуть бути обмежені (ч. 2 ст. 64) [1]. Майже беззахисним в умовах війни стає основне право людини – право на життя. Військові дії РФ на території України призводять до вбивств, тілесних ушкоджень, викрадення людей, катування, нелюдське поводження, згвалтування та інші форми насильства на тимчасово окупованих територіях, що є прямим порушенням згідно з національним та міжнародним правом. Окрім нанесення шкоди здоров'ю та життю, неможливість доступу до медичної допомоги є порушенням права людини на охорону здоров'я, порушення права власності у результаті відібрання майна, примусове вивезення дітей та розлучення із батьками, порушення права на освіту тощо. В Україні діє система механізмів їх захисту, що постійно вдосконалюється, проте потребує ретельного дослідження задля підвищення її ефективності.

Органи державної влади, місцевого самоврядування та суспільство в цілому швидко реагує на наявні виклики, одним з яких є ефективність механізмів захисту прав та свобод людини і громадянина. За час дії правового режиму воєнного стану були внесені певні зміни до законодавства, що розширюють або спрощують реалізацію громадянами своїх прав. Це, зокрема, можливість отримання працевдатними особами, у зв'язку із втратою частини заробітної плати (доходу), роботи, економічна діяльність яких тимчасово зупинена внаслідок проведення бойових дій; виплата внутрішньо переміщеним особам щомісячної адресної допомоги на проживання від держави; компенсація витрат на оплату житлово-комунальних послуг; розширення переліку адміністративних послуг, що надаються населенню у застосунку «Дія» тощо [5].

Конституцією України гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Кожному гарантується право звернутись із конституційною скаргою до Конституційного Суду України з підстав, установлених Конституцією, та у порядку, визначеному законом. Кожен має право після використання всіх національних засобів юридичного захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна [1]. Вкрай важливим на сьогодні є фіксування усіх фактів порушення прав та свобод людини задля притягнення в майбутньому до відповідальності усіх винних осіб. З огляду на це держава під час військової агресії РФ за спільно з Офісом Президента України, Міністерством юстиції України, Міністерством закордонних справ України та Представництвом Президента України в Автономній Республіці Крим створили веб-платформу для ефективного збору і обробки інформації про порушення прав людини РФ.

Ще одним механізмом, що забезпечує захист прав є інститут Уповноваженого з прав людини. Його роль актуалізується, зокрема, щодо захисту прав військовослужбовців, внутрішньо переміщених осіб, мешканців тимчасово окупованих територій, військовополонених тощо. Особливого значення набуває збирання Уповноваженим інформації про факти порушень прав людини, учинення воєнних та міжнародних злочинів [6].

Важливим інституційним механізмом захисту прав стало поглиблення процесів децентралізації. Місцеві органи довели свою адаптивність та здатність швидко реагувати виклики сьогодення. Тому економічне зміцнення регіонів, залучення соціального капіталу на місцевому рівні, покращення соціального становища місцевих громад дає можливість ефективніше здійснювати ці функції в подальшому [7].

Отже, незважаючи на доволі ефективну систему механізмів захисту прав людини, на сьогодні вони продовжують порушуватись. Тому актуальним завданням залишається удосконалення інституційних механізмів їхньої реалізації, зокрема налагодження взаємодії державних та громадських інститутів, поглиблення процесів децентралізації, забезпечення недопущення свавільного порушення фундаментальних прав людини з боку державних органів та їх посадових осіб, дотримання принципів необхідності й пропорційності при будь-якому обмеженні прав та врахування контексту кожної конкретної справи, а за необхідності залучати фахівців щодо доцільності та актуальності введених обмежень, сприяння фіксуванню порушень прав людини з боку держави-агресора.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 №254к/96-ВР. База даних «Законодавство України»/ВР України. URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>
2. Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена резолюцією 17 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
3. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України, затверджений Законом № 2102-IX від 24.02.2022. Відомості Верховної Ради України (ВВР) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
4. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. Відомості Верховної Ради України (ВВР) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
5. Пам'ятка МВС України щодо забезпечення прав людини, зокрема дітей, в умовах воєнного стану URL: <https://mvs.gov.ua/upload/1/2/7/5/4/6/ae9wtcB0QhCCyXlpeGNa1Y3j48PtitTPwhArgGYn.pdf>
6. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 20, ст. 99
7. Явір В. А. Роль інформаційної політики в реінтеграції України. Гілея: науковий вісник. 2017. Вип. 121. С. 239-242

Андрій Шемчук,

здобувач ступеня доктора філософії з політології Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (кафедра парламентаризму)

Andrii Shemchuk,

Candidate of Philosophy in Political Science of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv (Department of Parliamentarism)

Науковий керівник: **Лідія Даниленко**, д. пед. н., професорка, професорка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СФЕРІ ПОЛІТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

PROBLEMS OF APPLICATION OF MODERN INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE SPHERE OF POLITICAL SECURITY OF UKRAINE

The current state of ensuring Ukraine's political security is characterized by the dynamic development of information technologies, which occurs through the implementation of various national strategies (programs) of national security, namely, political, military, economic, social, informational.

It is noted that information security is not only an independent branch of national security, but also an integral element of each of its spheres, including the political one.

It was found that among the functions of political security, the function of protecting the information space of the state is important, which with the development of digitization and informatization, is increasingly filled with various information, information infrastructure, subjects of information formation and transmission.

It was clarified that information technologies are one of the main elements of ensuring the political security of Ukraine. Their purpose is to produce information for further analysis and adoption of an effective management decision. With their help, e-democracy and e-governance are developing, a virtual political environment with new features and interaction practices is being formed.

It is proposed to develop information technologies in the field of political security in order to create new, more effective political practices.

Keywords: national security, political security, information security, public authorities, information technologies, electronic democracy, electronic governance.

На фоні інформатизації та цифровізації (діджиталізації) українського суспільства проблема забезпечення політичної безпеки не лише продовжує зберігатися, а й здобуває низку нових ознак, пов'язаних зі збільшенням значення інформації в соціумі. Адже, інформаційні технології здатні як гарантувати стабільність та безпеку, так і становити загрозу цим двом складовим.

З одного боку, інформаційні технології можливо використовувати з метою розповсюдження й обміну ідеями в сфері безпеки, для надання допомоги в миротворчих місіях та, крім того, для реалізації та координації планів і операцій стосовно гарантування безпеки. Вони виступають значним компонентом усіх державних операцій із забезпечення безпеки, від збирання розвідувальної інформації до командування та контролю.

Проте, з іншого боку, інформаційні технології можна застосувати так, щоб створити загрозу стабільності та політичної безпеки держави. Ворог може вивести з ладу комунікаційні системи, використовуючи фізичну зброю (ракети, бомби) та електромагнітну зброю; застосовувати ЗМІ, щоб розповсюджувати неправдиву інформацію; та, до того ж, проникнути чи атакувати комп'ютерні мережі для одержання секретної інформації чи для того, аби пошкодити дані й системи.

Тому в інформаційному суспільстві продукування інформації стає значущою формою роботи, а інформація – один із найважливіших ресурсів; нові інформаційні та телекомунікаційні технології – основними технологіями, а інформаційне середовище – новим простором життєдіяльності особи.

У такому інформаційному просторі здійснюється ряд перетворень щоденних практик у різних галузях життя суспільства в результаті використання інформаційно-комунікативних технологій. Не виключенням є й галузь політики.

Наразі ми акцентуємо увагу на «електронній демократії» та «електронному врядуванні», які «ілюструють тенденції інтеграції цифрових технологій та веб-ресурсів у забезпечення державного врядування, що передбачає залучення громадян до участі в процесах управління (в онлайн-просторі) завдяки інформаційним та комунікативним технологіям» [2]. Формами такої організації публічного управління науковці визначають: «е-доступ – для підвищення прозорості процесів та процедур врядування (сайти, офіційна представництва у соціальних медіа тощо); електронне голосування, електронні петиції, електронні консультації – для підвищення політичної участі; е-форуми – для підвищення обговорення» [2], а також – «пошукові запити, розсилка e-mail, переклад інформації декількома мовами, електронні публічні звіти, електронний зворотній зв'язок тощо» [1]. До онлайн політичних практик можливо також зарахувати ряд видів політичної участі, що реалізуються за допомогою веб-ресурсів і/чи соціальних ЗМІ: е-голосування; електронні петиції; онлайн-мітинги; онлайн-флешмоби; замовлення державних послуг та інше.

Зазначені інформаційні технології свідчать про прогресивний розвиток політичного сектору, оскільки виникнення нових технологій потребує пристосування та політичних відносин і комунікації до них. А це визначає утворення нових чи альтернативних політичних практик.

Таким чином, за рахунок застосування інформаційних технологій у сфері політики формується новий напрям політичної безпеки в цифровому просторі, який передбачає забезпечення інформаційної безпеки особистості, суспільства, держави та інфраструктури в цілому і характеризується станом захищеності інформаційного простору, що забезпечує насамперед додержання прав та законних інтересів особи в інформаційному секторі, коли повною мірою гарантується її захист, здійснення і можливість розвитку, незважаючи на кількість і якість внутрішніх і зовнішніх загроз.

Як *висновок* зазначимо, що без застосування сучасних інформаційних технологій у сфері політичної безпеки України не можливий розвиток держави як суб'єкта суспільного договору та носія суверенітету, без яких, в свою чергу, не можливий захист громадян у цілому.

Список використаних джерел

1. Грицяк Н. В., Семенченко А. І., Жиляєв І. Б. Електронна демократія: основи та стратегії реалізації. Частина 3. Київ : ФОП Москаленко О. М., 2017. 84 с.
2. Грицяк Н. В., Соловйов С. Г. Електронна демократія : навч. посіб. / за заг. ред. Н. В. Грицяк. Київ : НАДУ, 2015. 66 с.

Наукове видання

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР УКРАЇНСЬКОГО ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО ВИБОРУ

***Матеріали IV-го Конгресу парламентаристів
до Дня Конституції України
(Київ, 28 червня 2023 р.)***

Підп. до друку 18.08.2023.

Видавець
Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Навчальна лабораторія методичного
та видавничого забезпечення навчального процесу
03057, Київ, вул. Антона Цедіка, 20.